

Kovács István
A tér töredékei

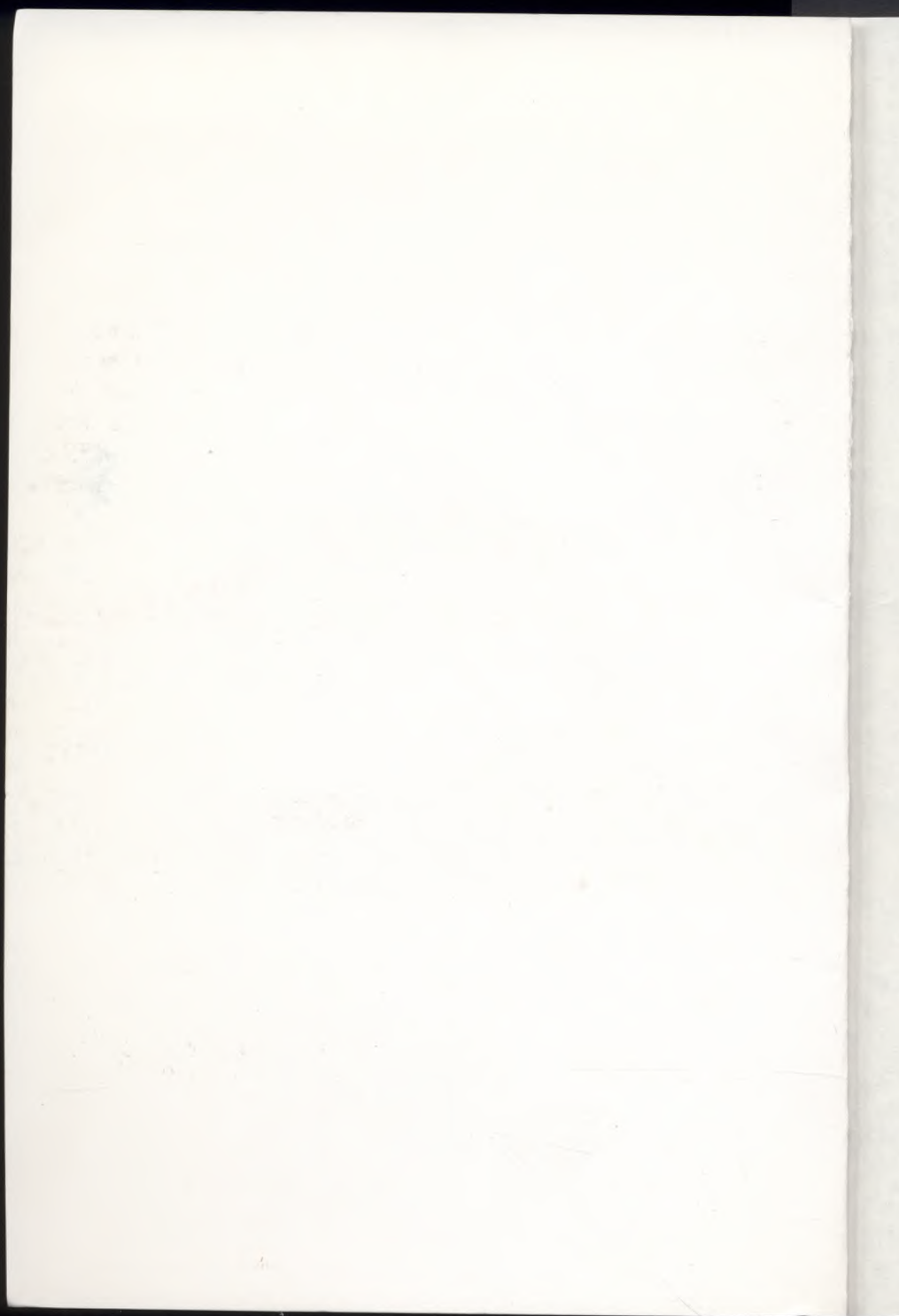
MB
152.811

Válogatott és új versek

KÉZirat
Kiadó

KOVÁCS ISTVÁN
A TÉR TÖREDÉKEI

15-22-87

KOVÁCS ISTVÁN

A TÉR TÖREDÉKEI

Válogatott és új versek

KÉZirat
Kiadó

145 169

A könyv a
Magyar Könyv Alapítvány és a
Batthyány Lajos Alapítvány
támogatásával készült

KB 152.811

1995

© Kovács István, 1995

ISBN 963 85092 9 5
Kiadja a KÉZirat Kiadó
Felelős kiadó Oláh János
Számítógépes nyomdai előkészítés TIMP Kft.
Műszaki szerkesztő Cseh Tibor
Címlapterv Somogyi Győző
Készült Pénzes Károly nyomdájában

AZ ÚT

AZ ÚT egymáshoz illesztett kőemelvényein
szaval a szél.

A kilométerkő mellén
fekete szalag.

Ha zárt ajtók és ablakok mögött
csöndporos folyosón elalszunk:
talán egy-egy kilométerkő meghal.
Ki nem mondott szavunk
por és hamu.

A SZÉL SZÓKINCSE AZ ÚTON

HAVON FORGÓ ÉG

HOW TO USE IT

JANUÁR

Tetőfedők

Kátrányos hordó a háztetőn:
egyszerre kémény és kazán.
Izzanak hópelyhek, fahasábok.
Havon sikló hajó a ház.

A délutánba roskadt estnek
két ember szőnyeget terít,
fekete szőnyeget a hónap,
hogyan elnyelje majd lépéseit
a Holdkórosnak.

Tüzet lapátol egyikük,
tüzet egy nagy sötét kazánba...
A ló sörénye föllobog,
a vágót várva
dobrokol...
Gazdája vállán sítalp-
pallos.

ÉVSZAKVÁLTOZÁSOK

Izzadt földön, mint iránytűk remegnek
az egymásra hajló elfáradt utak,
s míg a búza-nyárból a szemek elperegnek,
összé növesztik mágnes-árnyukat.

Miért mutat szerteszét irányuk?
Mit kötöznek az erővonalak?
Mért remegnek, mint elernyedő ágyúk,
az egymást taszító telek és nyarak?

Mint drótok tartják össze a cserépedényföldet
a hosszúság- és szélesség-körök,
s az egymáshoz szorított, összetört földrészek
résein a tél kihömpölyög.

Fagy-aknákat hengerget az árja
messze közelgő tavaszok elé.
Évszakok - (az élet árapálya) -
emelkednek múltó év-holdak felé.

Egymásra torlódott határok
robbannak szét, feltjain a nap,
a szélbe-ragadó ég-szívó hullámok,
ha letépi őket dühösen a part.
A végtelenig nőni vágyó számok,
a csatornák, vasrácsaik alatt,
az utakat dajkáló, ismeretlen árkok,
ha előnti őket a kátrány és iszap.

És beszappanozzák a hegyilegelőt
a sűrű esővel mászó fellegek,
hogyan áthúzzák a hegyen az időt
a percek,
az örökké forgó csöpp propellerek.

TÓ – VERT FÉNYBEN

x

jégtorlasz....: vadhús az alkonyatban

x

emlékműve a felkorbácsolt nyárnak

x

a védtelen csönd dermedt barikádja

x

vízbefúltak hevenyészett hantja

x

HAVON FORGÓ ÉG

Kövekre fagyott a hínár:
levágott, koszorús fejek.
Eldobott gyűrűk a tó jegében:
aranyló, rémült halszemek.

Csak egyensúlyom vesztem el...

Vár jeltelen homlokú apám.
Hogy könnyebben megtaláljam,
tűzet gyújt a zubbonyában.

Csak egyensúlyom vesztem el,
ha egyszer partot érek,
szememben hordom halálát
a havon forgó égnek.

SZMOG

Koromdöglegyek szállnak
tüdőre, hangra,óra.
Tetőbarázdák vetése
kúszik a záporokra.

Feketednek a tengerek
s a földgömbön a számok.
„Mentsétek meg a jéghegyet!”
...a Titanic kiáltoz.

Szenteken gázmaszk-glória –
ördögventillátor.
Korombiztos óra
a zörgő szemhatáron...

TAVASZ

meggyorsul a víz sodrása
fát érez héjában a vessző
zöld sündisznó a búza bokra
kigyullad az aranyeső

TAVASZI KALEIDOSZKÓP

x

Dombhátak
harapásmintáival
kirakva a láthatár.
Ameddig a szem ellát,
minden talpalatnyi föld
teremtő éhség...
Az aszályos remény
szívbjaj-mutatványosan
bukdácsol át a világon.

x

Kizöldültek
a farkasvakság idején
földbe szúrt fehér botok.
A nyírfaliget szélén,
mint zöld puli,
lapul a lonicér.
Ha levelei moccanni mernének,
lesújtana rá
a fejszék egybeékelt árnya.

x

Túl a karácsonyon
föllélegezve
három fenyőfa:

i j
 a e
 i g
 z e
 ú n
 c, t, l y
 u e s a a e
 - l zü nd -

gimnasztikázik ágaival.
 Tartásuk ívei
 eltérő ritmusukkal se
 az összevisszaság
 szellemképét rajzolják az égre,
 hanem a gyökeret vert
 szabadság földmélyi grafikonját.

x

A borostyán
 a szoborfarkas kőgyomrát is
 bepikkelyesíti
 leveleivel.
 A leomlott falak
 dicsőséges álomrendjének romhalmán
 torzonborz lelkeink
 ijesztgetik a kettészelt világtájakat,
 s az éppen felmutatott fejet.

x

A sebes,
 sebhelyes levegőt
 egyelőre még
 a ránkrozdásodó
 vastüdőből is
 harapni lehet.

ZÖLD METSZET – KÉK HÁTTÉRBEN

A lomb-habos fák közül
égbe hasít egy-egy fenyő –
örökzöld gótika.
Távolról:
burjánzó májusi templom az erdő.
Imádkozhatsz benne.
Sóhajod nem nyeli el
a levél-zsindelyek össze-visszasága.
Aki mást gondol erről,
akár hátat is fordíthat.
Várja meg az átmeneti időt
vagy a mindent egybemosó éjszakát.

*
*   *

A hegy platánra zúdult árnya
a naplemente rongylabdája...

Az első rúgódzó sugárra
koronátlan

marad a törzs:

óriási nyárs a nyárban.

NYÁR

Múlóban ez a nyár is.
Elszирénáznak a percek.
S mi vastapsolunk a szűnyogoknak,
kapkodunk,
önmagunk lapockáját lapogatjuk,
mint baráti találkozón a másikunkét.
A nagy tervek ezen a nyáron is
a „majd-holnap-holnap-majd”
csatornapatkányai lettek:
idegeinkben végigsurrannak éjszakánként.
A reménységes víz?
akár egy éve...
csak olyanabb!
de tisztább, mint jövőre.
Hullámai előhívatlanul rongyolják az eget,
fürdőzők felfújható mellszobrait dobálják:
szájukban halcsontváz-doromb
szűri a csöndet.
A lombtalan lugasokban
laterna magikás a tánc.
A kidöntött fák helyén
sírkő, szobor...
A kidöntött fák helyén
mi állunk.
Ásításunk odvába
szorgos harkály fészkel:
agyunkba vájja várát.
Ritmikus vacogással
bámulunk beléje.

Napszúrásos fecskék
zavarodnak meg sóhajainktól:
szüntelen előttünk cikáznak,
keresve tehetetlenségünk igazolását,
kapdosva perceinket.

ASZÁLY

Kőporfehéren izzik a bánya,
kőpor gyöngyözik a fű nyakán,
sziklával lélegzik a hegy,
a szellő szomjasan megáll.

Megrettennek,

életet könnyeznek a búzasorok.
Lángkarddal hízeleg a táj...
S fejetlenül földre zuhannak
a határvigyázó Szentjánosok.

TÓ – VERŐFÉNYBEN

Mint a méz

már-már elcsurran a nap.

A bárányfelhő mozdulatlan ikrás.

Gyűrött lepedő az ég alatt.

A

túlsó partról hegy hemperedik rá.

ÁLMATLANSÁG

Az ablakon rács:
megfejtetlen keresztrejtvény –
a vízszintes csupa ötbetűs szó,
a függőleges csupa nyolcas.
Vagy hatalmas hálóban a ház?
és nincsen,
aki a sötétségből
fényre húzná?

Szélzúgás erjeszti
a szüreti zenét.

Tintahalrajt rebbent a lámpafény.
Huzatos itatós a függöny.

Négy óra van.
Vasárnap...

Szúnyog szegi be a csöndet.

GÖMBVILLÁM

Szőlőtőkék és ablakon túli akácfák. „Ököllé metszett élet.” Versnyitó kép. Nem. Öregséget sugall mind a két növény. Konokságot is. Mostohatestvérek. A göcsörtös koponyák meg a méhek jogán. A fürtökén is. Az egyik: utak megtűrt partjelzője – villany – s telefonvezetékek szintje alá fűrészelt jövővel. A derű hamiskás jelképe a másik. Levele: csecsemőtüdő. Tartsd a nap felé: születésed első lélegzete. De tőkéje töpörödött, lombtalan akác. Halál utáni öreganyó. Török fejfa. Kívágva lehet modern feszület, gömbvillám, földgömböt összeroppantó laokoonda.

ARBORÉTUM

Metszett szárnyakkal a hattyúk, szállnak, mint vizek
fátyla száll.

Négy fűzfa, zsombékos sziget, zsilip körül kihalt a nád.

Néma kert, előtte ház, futórózsákba kap a láng.

Öklét rázza az őr – és szemes álmait a mák.

ŐSZI ÁGAK

1.

Szél!

Simogasd meg a galagonyabokrot!

Kisnyulak piros szemét mereszti rád.

A kökényt,

ágakon fönnakadt pici földgömbünket
megcsípi a dér.

2.

A temetők

csontok csendjét aggatják a fákra.

Elhull a tűlevél is, a fenyők

ujjal mutatnak a világra.

3.

A didergő napban farkasvakság lobog.

A telet lassan ránk erőszakolják.

Estére betemeti a hó

a hegygerincek égi grafikonját.

ALKONYODIK

Szürke ágakon didergő
szemhatár vöröslik –
a Föld hegy-fogazatára húzott
nyugalom-korona.

Közelünkben
kristály-tüdejű bányák
meddőhányóira ömlik,
mit nem érhetünk el soha.

...alkonyodik,

de bennünk már nyugtalan roskad az éj,
gond-tüskés felhő-borona
szaggatja fel a holdudvar havát,
ahová bevonul
a tompított fényű csillagok sora.

ÉJSZAKA

A naplemente föltámasztja az árnyékokat,
polipvérüket megszenteli.
Kiszabadulnak az imbolygó csápok,
és észrevétlen összeforradnak,
eggyé lesznek,
mint tömegsírban az ember.
Az éjszaka ránk tapad,
ránk az utcasarok-éj,
a telhetetlen asszony:
a barna LANUTT,
a vörös DIENACHT
és NOC, a szőke.

És szemünk a fények
szivárványló szemcséin át,
a város alvatlan vérében hunyorog.
Nézzük önmagunkat –
fölc sillagozva tapadókorongok sebhelyeivel.
Arcunk lenyomata az éjszakában:
színházi maszkunk,
álarcunk halotti maszkja.
Kitölthető köddel,
álommal,
tetszhalál-lebegéssel.

Reggel ismét elhisszük,
hogy az ember halhatatlan.

NAPKORSZAK

Kelnek darázshadai a napnak.

ÖNCSENDÉLETRAJZ

ÖNCEMİZ

ÖNCSENDELETRAJZ

Ahogy a vers üzen, ahogy talán a fénykép, halántékhoz bilincsel gyűrűsujj, s egy borospohár bevérzett körömháza a kéziratpapíron. Bábmészan, rebbenet-mozdulattal, farkasvakon, mint öntudatlan egyensúlyozó... De megbillenve az ablaküvegen végighullámozó háztetőtől, a tekintet hirtelen bezúzódik; cserepekre, verstöredékre, arcvonásokra, bor-ízre esik. Ismét az látható, ami van, és úgy, ahogy illik. Mozdulatlan a székben, kitömöten az élehetetlen valóság kócaival. Mint halotti vánkossán a török császár, aki öntudatlan egyensúlyozóként, bábmészan, farkasvakon ülte katonái veséző tekintetét, amelytől még a halottak is összerázkódtak volna – (de van, akinek a túlvilágra is futja fegyelméből) –; hittek a tartásának... És mire, megbillenve az ég üvegében végighullámozó zászlóktól, sisakoktól, hirtelen előrebukott, a vár már be volt véve, és fejétől fosztva az ellenséges vezér. Bárhogy is mást üzen a vers, a fénykép, a gyűrűsujj, borospohár, ablaknak zúduló háztető... A tekintet hirtelen bezúzódik; cserepekre, verstöredékre, arcvonásokra, bor-ízre esik. Ismét az látható, ami van, és úgy, ahogy illik. Mozdulatlan a székben, kitömöten az élehetetlen valóság kócaival...

A PINCE FÉNYKÉPEI ÉS KÉPESLAPJAI

1

Kiszáradt akvárium a pince.
Hajóládák és zsákhegyek
ablakát el nem érik.
A huzatos mélységbe
fényszeletet vág
a tört tükör.
A megvilágított porondon
kibomlik
egy összesodort fénykép,
s villantva gyermekarcot,
lábfejet,
billeg,
hintázik
a gellert kapott napsugárban.

Fényképpé préselt ingaóra –
hintázik, mint a hintaló.
Az idő – kettős görbe szablya;
múlását méri, hasogatja.
Nem billeg rajta ló, lovas,
csupán a helyben-trapp maradt;
gyermek-időnknek a talpa,
a fénykép-hinta *ingósága*.

Gyertyaláng és csillagszóró,
s a villanófénylobbanástól
napkitöréses „csendes éj”.

Belabarnulnak az arcok,
a fenyő is barna borosta.
Billen a kép –

s karácsonyunk
ünnepe szálanként hull,
lehullik.

Nem marad arany-
füstje,
korma.

2

Kikötő.

Egyetlen árboc;
a Bábel-tornya hű makettje.
Romlott napóra.

Téli tenger.
A ködön túl valami fénylik,
fénylik egy bélyeg fűrészéle.
Lendül,

forog,
koronggá gyorsul:
hajtsd rá fejed,
és légy pecsétje!

Nehéz a fény s a szénpor.
Benne vércseppek medúzái.
Merülök tátott szájjal.
Tátott szájjal,
nyitott szemmel.

EGYEDÜL

A krematórium-éjben ragyognak
a nap kitépett aranyfogai.

És összehúzódnak a holtak
földben nyugvó szembogarai.

És fodrozódik körém a sötétség.
Már távol van és halkul a világ...

És mennem kell! a tűz-szavak
kihültek már a számon.
A csillaghomlokú hegyet
térdem alatt találom.

Elindulok, mint kisgyerek...
...hetedhét határon.
Üres vászonként lebeg
holdudvarán az álom.

HŐSI HALÁLT HALT

Megrozsdásodott sebű Krisztusok lábainál
egyenruhás kereszték tisztelegnek
a jeltelen jelennek

DÁTUMOK NEVEK

A katonák esővert hangján
himnusz éneklő kötömeg is elcsendesedik
ahogy a dallamok sorra
a gyakorlóterek tankcsapdáiba esnek
S te azt hiszed béke van
ha a repülők süvítő árnyékai alatt
hallgatagon izzó sírkövek
megigazítják fejükön az obsitkoszorút

HŐSI HALÁLT HALT

OLY NAPRENDSZERBEN...

OLY NAPRENDSZERBEN ÉLEK, ahol
csak nyolc bolygó kering a pályán.
A szivárványtengelyű földgömböt szétlőtték
gyermekkorom szalmaszálán.

KÉT KÉP

1.

APÁM A FÖLDRE TAPADT JÉGVIRÁGNAK
egy fagypont alatti reggelen.
Ujjaimban, ha fázom,
az Ő emlékét melengetem.

2.

ANYÁM MA ÉJJEL IS SÍRT.
Az árnyak tárgyakká merevedtek.
Vérszínű vakolat szemerkélt.
A falak magukba zárva meneteltek.

ANYÁM

ANYÁMNAK kék por kavarog szeméből,
a messzeséget nézi,
forgó küllők között is
kinyújtja karját.
Hajából üvegszálakat csiszol az idő.

Apám ujjai
vízmosások gyökérzetébe fagytak.
Fejed odahajtsd, anyám.
Arcodra tavaszt simogatnak.
Ne sírj.
Könnyes ügyis a fű;
tavak szempillája.

A temetőben tüzet fognak a fák,
s a szél
besatírozza az eget
egy szenes gallyal.
Fölvérzik a csigák talpa.
Meghalnak,
mint a katonák.

Apám is odaporladt,
az esők ajkára mosták a Holdat.

PADLÁS

A padláson rend van.
Eltűnt a rokka,
gyermekkorunk
mesét pörgető aranykereke,
hajókormánya később,
amellyel parttól-partig karikáztunk.
Nyomunkban lépdelt Mózes,
utánunk szökött a Bibliából,
s mi űtána...
Már az a lap is eltűnt,
az az ábra.
El a szenesvasaló:
nagyanyánk füstölt vele.
(Talán vezeklésül,
amiért lebontotta
a lepedők, ruhák
templomhajóit.)
Eltűnt az üvegfestmény,
a pápaszemkeret osztódó glóriája,
az agyagfazék:
szilvaíz volt a máza.

Tolul a tél.
Nőnek az eresz varkocsai.
A padlást
az adj-király-katonát
fogoly-árnyékai népesítik...
Fekszenek kiterítve,
csak a hajuk,

szakálluk növekszik...
Kitüremkedik a kéményen,
beborítja az ég fekete kelyhét,
a hunyorgó dögcédulák
szemétkosarát.

(...-KÉRDÉS)

Régen történt. A fotelágyon feküdt. Talán beteg. De lényegtelen a láz. Anyját nézte, aki a szőnyegrojtokat igazgatta. S mintha egy fordítva tartott messzelátón állítana –: egyre kisebbedett a látvány. A szőnyeg, a rojtok és az anyja. Nem, nem elmosódott, hanem szinte semmivé távolodott – egyre élesebben. Ő pedig nem tudott lélegzetet venni. Kérdés terpeszkedett a mellkasára. Csípőre tett kezű őrmesterként görnyedt az arcába. (Ha feszesebben áll, beleütözik a mennyezetbe.) A lába: „KI”; a törzse: „VAGYOK”; a feje: „ÉN”, „KI VAGYOK ÉN?” Mielőtt válaszolhatott volna, elrugaszkodott tőle... És mennyezet ide, mennyezet oda, sebesen a magasba emelkedett. Vele lebegett ő is... És látta magát, ahogyan a fotelágyon fekszik és döbbenten figyeli az anyját, aki teljesen idegennek tetszik, éppoly idegennek, amennyire ő is idegenje önmagának. Mielőtt a válaszon gondolkodhatna, újabb kérdés tipor a bordáira, s mágnesként felragadva őt, magasba emelkedik. A sorra lebbenő és lebegő kérdések mindegyikéhez hozzátapadva látja magát..., ő..., aki ott fekszik a fotelágyon. Választ szeretne, de feleletül a kérdések egyre gyorsuló burjánzását látja csak, s hasonló ritmussal hasadozik, szaporodik ő is. Nem fogalmazódik, hanem *szaporodik*... Megváltásnak érzi, amikor *kérdés- és válaszbiányok* nélkül fekszik újból, és ő ő, a fotelágy

fotelágy, az anyja *anyja*, a mennyezet *mennyezet*. És az érthetetlen világ se dőlt össze. Ettől kezdve zsarolója lett a *kérdés*. Zsarolója és kísértője. Kiszolgáltatódott neki. De zsarolta ő is. Nemegyszer megidézte, mint valami semleges szellemet, hogy segítségével kitépje magából magát. Kitépje és világgá kergesse. Talán azért, mert a kérdés válasz egyben. Ő így a válasz kiszolgáltatottja is. Ezáltal meg a világ is kiszolgáltatottja lett neki. Mindenki olyanná vált, mint ő. Akár ismerős, akár ismeretlen. Ő: ismeretlenje önmagának, s egyúttal: ennek az ismeretlennek ismerőse. Megszűnt a hozzátartozó és a semmi-közöm hozzá, megszűntek az ellentétes fogalmak, fogalompárok. A szabadságtól rab és a rabságtól szabad ember... Megszűntek népek és hazák... Mert szánalmas és nevetséges a világ odafönről – pusztulásának karneváli hangtölcséreivel és fénypamacsaival felcicomázva. Ki ölhet meg az elvillanó kérdések nyomán támadt űrben, semmi-ségben? Ki ölhet meg ott, ahol a kérdésre csak kérdés a válasz... Egyszerű kérdés-kérdés... Zuhanok...

BETEGÁGYBÓL

Milyen régóta látom már
ablak-televízióban
a külvilág szünetjelét.

LÁZ-MONDÓKA

iszapfürdő törekpárna
függöny mögött bányáslámpa
elviszi a vízesés
habja kulcsom karikája
falinaptáron a tél
betűhangyabolyba lép

mellkasomon égő mályva
kökénybokor deres ága
teniszháló viaszég
tükröm tükröm ezüstpára
fűtőtesten egy cserép
üvegnéma hóesés.

KORAI ÖNÉLETRAJZ

bevezető

Az anyanyelv első szavaitól félek. Valamikor jobban féltem anyámtól. Vele ijesztgetett mamám: emlékeim nagymamája. Akkor még csak három veszélyt ismertem: anyád, török, tatár. A vonatkerekektől is féltem. Magához szívja az olyan rossz gyereket, mint én vagyok. Meg is fogadtam magamban, hogy jó leszek, amikor feltűnt a mozdony. A vonatot azért tiszteltem. De megtudtam, hogy talpfák nélkül nem tud gurulni, s odalett a tisztelet. Mamám mondta, mintegy vigasztalva magát is, amikor lekéstük a vonatot. A talpfákat sajnos nem szedtük fel, pedig én nagyon szerettem volna valahogy bosszút állni. Mamámtól nem féltem, nem is tiszteltem. Szerettem. Ő fenyegetett anyámmal. Abban az időben még kondás akartam lenni, de csak olyan kondás, amelyik kecskéket is őriz. Csodáltam a legelőt. Egyszer rázuhant egy vitorlázó repülőgép. A roncsok közül kihúzták a halottat, s a mély csöndben bömbölni kezdtem, hogy pilóta leszek. Téltre megkaptam az aranyfeliratos sapkát: Magyar Pilóta. Nem tudtam olvasni, de úgyis a repülőgép ábrája volt a fontos, amely ott díszelgett a két szó satujában. Mondanom sem kell, mihelyt felvettem a sapkát, berregni kezdett a fejem. Karomat széttártam, mint a faluvégi Krisztus, úgy rohanguáltam az udvaron és a kertben, míg be nem gyulladt a torkom. Mamám és a szomszédasszony langyos lóhúgyot itattak velem. Undorodtam, de meggyógyultam. Mamámnak, amikor meg-

betegedett, nem volt aki egy pohár vizet adjon. Tőlem kért. Én belepisiltem a pohárba, azt vittem az ágyához. Úgy betegen végigkergetett a szomszéd udvaron, és elveszőzött. Nem tartottam teljesen igazságosnak a verést. Igaz, azt sem fogadtam meg, hogy megölöm, pedig az ilyesfajta gondolatok korábban nemegyszer megkörnyékeztek. A szomszéd-asszony volt az, aki néhányszor meglátogatta beteg-ágyát. Egyszer két szelet süteményt hozott kóstolóba. „Ezt megeszem ma, ezt meg elteszszük nekem holnapra” - jelentettem ki önzetlen természetességgel. Másnap még nyelvemen volt a sütemény íze. Kértem a másik szeletet. Mamám az előző este megette. Titokban. „Hogy a rosseb egye meg a béledet, mér etted meg, mamám?!” Erre a mondatomra nagyon büszke voltam. Ma már félek tőle. Szeretném eltemetni. Mint a bogarakat. Nagyon szerettem temetni. A halottra levelet tettem, hogy ne érje föld. Formás sírhantot emeltem, s keresztnek csámpás gallyat szúrtam a földbe. Kis földiában olykor virágot is helyeztem a kereszt mellé. Nagy áhítattal elimádkoztam egy Miatyánkot, amit esténként kényszeredetten mormoltam a mamám után. Volt, amikor verebet is temettem. A kismacskákat be kellett dobnom a budiba. Egy rossz tepsi volt néhány perces bölcsőjük. Valahogy nem tudtam őket sokáig sajnálni, bár mindig elszorult a szívem a kegyetlen cselekedetnél. A kisgida születésének örültem. „A mamád azért halt meg, mert mindig temettél” – mondta nagynéném, de akkor már ismertem anyámat. Korábban féltém tőle. Jobban, mint a testvérétől, aki rendőr volt, és amikor megnősült, hozzánk költözött. Mindig nevelni akart, ha a mamám nem volt otthon. Egyszer bepisiltem, s

féltem fölkelni, mert a mamám éppen kinn volt a szőlőben. Nagybátyám persze gyanút fogott, leleplezett, és bűnösnek talált. Kikötött a kút mellé, és büszke vesszővel elverte a talpamat. Ügyeltem arra, hogy egy-két tüske benne maradjon. Csak dél körül kezdtem el bömbölni, amikor megláttam a mamámat. Annyit elért, hogy fia engesztelésül csinált nekem egy nagyon szép bicskát a borotvájából. A bicskának nem tudtam örülni, nagybátyámat gyűlöltem, a büszkét továbbra is szerettem, de csak savanyúan. Szerencsére nem laktak sokáig nálunk, s a bicskát is elvesztettem. De amikor a szüreti bálon megkéselték, úgy éreztem, most már nem szabad rá haragudnom. A bicskát megtaláltam a mestergerendán. A szomszédokat szerettem. Az egyiktől gyalulásból visszamaradt kockákat kaptam, a másiknak iskolás lányával bikást játszottunk a pajtában, harmadiknak dinnyét őriztem a fiával. Leginkább arra az öreg bácsira emlékszem, akitől édes gyökereket kaptam. Apónak hívtuk. A fia annyi idős lehetett, mint az én nagybátyám. Remegő kézzel sodort magának újságpapír cigarettát. Azt mondták, olyan baja van, amitől a tehén teje is beteg lehet. Akkor éreztem először, hogy a sajnálat tulajdonképpen embertelen dolog. A sajnálat megakadályozza, hogy valakit igazán tudjunk szeretni. A sajnálat – tehetetlenség. De a szóval való visszaélés is megalázó: „sajnálom...” A végrehajtótól gyakran hallottam, s olyankor inkább elfutottam otthonról, mintsem mamám sopánkodását halljam. Érdekes, akire azt mondták, rokon, attól mind tartottam. A másik nagyanyámtól, a pestitől is. Kék, villogó esőkabát: „Nem megyek Pestre!” ordítottam, s uccu be a kecskeólba. Selyem babacukrot kaptam tőle.

Hozzászóltam a legyekhez, s a vizet is inkább béka-öntésre használtam, mint mosdásra. De a békától undorodtam. Az orvos kopasz fejére emlékeztetett, aki a tyúkokat jött beoltani, s elvitte a kis pohárban összegyűjtött pénzemet. Igaz, a sárga és a fehér filléreseket mamám kérte tőlem kölcsön, de én az orvosra haragudtam, mert sejtettem, hogy a pénzt soha vissza nem kapom. Nem is volt kedvem újra elkezdeni a gyűjtést. Ráadásul két tyúk meg is döglött. Kecskénk viszont makkegészséges maradt, pedig nem kapott oltást. Büszke is voltam rá, mert a teje se lehetett beteg. Ezt egy öreg gulyás mondta. Szívesen jártunk hozzá a barátommal, akivel néha dinnyét is őriztem, mert sokat mesélt. Mi hallgattuk, és napraforgópogácsát rágcsáltunk, békés egyetértésben a tehenekkel. Karácsonykor égetett cukrot ropogtattam. Mindig azzal nyúztam a mamámat, mikor jön az anygalka, és látni fogom-e. „Mindjárt – válaszolta türelmesen –, mindjárt, mindjárt.” Aztán valahogy tényleg berepült, és én nagy áhítattal kibontottam a szaloncukorpapírba csomagolt kockacukrot. Az sem tudott letörni, ha némelyikben kenyérhéjat találtam, mert bizonyoságul a fenyőgally alatt mindig volt egy-két játék, amit anyám Jézuskája küldött. Aztán elmúlt a karácsony meg a hó, és ismét ki lehetett menni a szőlőbe. Ott éreztem magam legjobban és a béna órásnál. Az órásnál túl bonyolulttá és titokzatossá vált a világ, a szőlőben egyszerű volt és szép. Az is, amikor hazafelé mentünk. Mindig azon csodálkoztam, miért növekszik olyan gyorsan a magányos réti fa, és miért billenti meg a templom csonka tornyát. Fejem fölött zúgott a telefondrót. Fületem rátapasztottam a póznára. Az esti vonat jelezte érkezését. „Anyád jön” - mondta a ma-

mám, és kézen fogott. Nem tette hozzá, hogy elvisz. Nagyon szomorú volt. Gyomorrákban halt meg. De ezt csak később tudtam meg. Akkor már ismertem anyámat. Nem úgy, mint azon a napon. Mik lehetek anyanyelvem első szavai? A csokoládé peremén végigkattognak a délelőtti vonat kerekei. Magukhoz szívják mamám fekete fejkendőjét. Megfagy az eső a talpfák olajos hasadékaiban, szétrepesztik a koporsót. Ketten vagyunk a kamrában. „Fütyül a vonat, jön anya” – mondom illemtudóan az idegen asszonynak.

ANYÁM UTOLSÓ HÚSVÉTJA

Az utolsó öntöző verset
kórházi ágyánál mondtam el.
Mint mindig, ott is egy forintot
és piros tojást kaptam érte.

S hogy tőle is Hozzá mehessek
és mondhassam a verset újra,
odébb, az üres piactérnél
vártam egy piros huszonkettest.

A kifüstölt gesztenyefákon
lomb-ótvarok, mindszent-virágok.
Ki tudja már,
hogymi az évszak
a változatlan évtizedben?

Harsonázó angyalok
a négy égtájjra kiszégezve,
ezüstös baldachin-batár
gördül zajtalan föl a hegyre.

A bereteszelt Kilátón túl
áttetsző aranyfüst a táj.

Ő haldokolt,
én dudorásztam,
szabadnak érezve magam.
Mert öntudatlan bánatunknak
kezdeté bódító öröm.

1. *Die Kunst der Kunst*
2. *Die Kunst der Kunst*

3. *Die Kunst der Kunst*
4. *Die Kunst der Kunst*

5. *Die Kunst der Kunst*
6. *Die Kunst der Kunst*

7. *Die Kunst der Kunst*
8. *Die Kunst der Kunst*

9. *Die Kunst der Kunst*
10. *Die Kunst der Kunst*

11. *Die Kunst der Kunst*
12. *Die Kunst der Kunst*

13. *Die Kunst der Kunst*
14. *Die Kunst der Kunst*

15. *Die Kunst der Kunst*
16. *Die Kunst der Kunst*

17. *Die Kunst der Kunst*
18. *Die Kunst der Kunst*

19. *Die Kunst der Kunst*
20. *Die Kunst der Kunst*

21. *Die Kunst der Kunst*
22. *Die Kunst der Kunst*

23. *Die Kunst der Kunst*
24. *Die Kunst der Kunst*

25. *Die Kunst der Kunst*
26. *Die Kunst der Kunst*

27. *Die Kunst der Kunst*
28. *Die Kunst der Kunst*

29. *Die Kunst der Kunst*
30. *Die Kunst der Kunst*

31. *Die Kunst der Kunst*
32. *Die Kunst der Kunst*

HIÁNYODNAK HOLDJA

FIANNYODNAR HÖLDIA

KATONÁK

Fekete földön vöröslünk,
mint tüzeket tiltó táblán a betűk.
Függőhidak feszülnek közöttünk,
s a víztükörben széttöredezőnk.

Elsüllyedünk,
mint a kilőtt hüvelyként villanó napok,
s piros források robbannak bennünk,
ha megérintjük az iszapot.

Mellettünk ki lesz majd akkor...?
Hogy számon kérjük az éjszakát!

Az ifjúság álcaruhájában
hány évig
kísértjük még a halált?!

KATONÁK

EGY SZERELEMHEZ

...barlangok csöppenő kő-haján,
gyökér-ölelte föld falán,
aranyabroncsú árnyakon,
dér-verte fenyőágakon,
eső-mozaik-színeken,
körünk bezáró íveken

hegyek közé zárt hajnalok,
és ellobbanó nappalok,
és csillag-öntő éjjelek,
haláltól érintetlenek
követnek... és megyünk, megyünk,
kik egymást kerülve
elveszünk...

MEZTELENÜL

1.

Lángvert katona, meztelen nyár,
körülölelnek tűzfehéren.

Arcom vonala piros határ
tested áttetsző üvegében.

2.

A fölázott mozaik időn
szétrepednek a szürke évek.

Emléked vízben vergődő bogár.
Megfagyott dísze lesz a télnek.

ŐRSÉGBEN

Figyeltelek,
mint őr a házfalat,
s a póznák közt feszülő estét.
A csigaházba bújt szavak
távoli eső-arcodat
piciny szemükkel
megkeresték.

MAGYARKÚT

Kiszáradt akác az alkonyatban
gyújt fáklyát
a szürkülő hegyeknek.

Kormolódó üveg az ég.
Az észrevétlen napfogyatkozás is
fáj a szemnek.

Ablakot nyitunk az éjszakának.
Testeden három árva csillag
melegít áradó világot
szívünknek,
csontjainknak.

ŐRZÖM A SZEMPILLÁK SZÁLLÓ V BETŰJÉT

Már nem érzem a nyár ütőerét.
A vízre hamut szór az ősz.
Karácsonyfánk a tűz,
nézem a falon lobogó fenyőt,
árnyadat,
a meg-meglebbenőt.

Napóra! fordul az égtáj!
Délre esik a tél.
Észak felé a nyár.
Beüvegezi arcomat a szél.
Fehér ábrákat karcol rá hajad,
jégvirágokat.

A SZÁLLÓ SZEMPILLÁK V BETŰJÉT ŐRZÖM.

AMÍG A HÓ ELOLVAD

Mert vacogás
a kerékkattogás
ha a mezőn
jégből építész utat
és nem nőhet rajta fű
zúzmarás gyöngy a nap

Zuhanó katonák alatt
csillagtérképet rombol az este
a csönd ejtőernyőin
hajnalig védik a holdat
félig még hősök
félig már holtak

Poharad mögött
színpadi gyertya
de nem úgy gyöngyözik benne a láng
mint kagylók elhagyott
szárnyai közt
süllyedő dáliák

Egyedül vagy
amíg a hó elolvad
s a hófogó sövény
a tél mögött kigyullad

Ablakra préselt ezüstpapír
tükrözi fémes arcod
mint víz a Holdat
az első sziklarajzot

LEVÉLPAPÍR

Ircinek

nem szeretem a hideget
nem szeretem a Fehér-tengert
nevében szétömlött a tej
nevében a tél levélpapírja
minden hullám fölé
borítékból építék tetőt
naplemente-csapdát
vöröslik

A CÍMZETT ISMERETLEN

tintahalak tátognak
fehér ereszek között
homorú itatós az ég
átbukdácsolok a tengeren
tengernyi télen
léghajó száll
egy bélyegen
kulcslyuk alakú ablak
levélpapírosba csomagolt hegyek
lebegnek
a tavak mérleglapján
bélyegzők
fekete délkörein
elmosódnak

népek

és

házak

postaláda a menedékházon
postaláda a Weissgerberlándén
postaláda az elmerült hajó
123-as postaláda

SZENTESTE, 1970

Hóföldte hegység,
uszonya földnek, télnek.
Ködmorzsoló fény.
A kirakatban kések.

Elhagyott variú-
széndarabok a parkban,
s királyi szobrok
barbár hóalakban.

A századvég porlad
e csontcsiszoló szélben,
címerék kőkeresztjein
s karácsonyfán – a téren.

Én Széchenyit látom,
gyertyát gyújtunk,
a lángja:
ujjnyi Magyarország
a Pfeilgasse 3/a-ban.

A SÍRÓ MASZK

Íme, a síró maszk s a szemcseppentő zöld üveg.
Ott áll a kitört ablakok között, mint hangyák
temploma. HÚVÖS HELYEN TARTANDÓ!
Szaruhártyám megfehéredett és száraz, mint az
ostya. A szénmezőn hóesés foszforeszkál. Az éj-
szaka monoklija kitömött emberek mellére zuhan.
Lábnyomok szaggatott köre. Művirágok, múlták,
műszívek.

A szerelem anatómiája: „ELMAGYARÁZOM
NEKED A TÜDŐT.” Bordáim bordáknak érzik
ujjaid. A szekrényen művirágok. Fölötte síró
maszk. „ELMAGYARÁZOM NEKED A TÜ-
DŐT.” Az ötvös rézanyajegyét éget homlokomra,
mely átszakítja a csontot. Nem mozdulhatok.
Agyamban könnycsepp vándorol „ELMAGYA-
RAZOM NEKED...” A síró maszkot zuhanó em-
lékek kalapálják. Nyelvünkön fémszemöldöke,
rian a fogzománc, s a szó rozsdásan hólyagzik szá-
mon.

Kié az arc? Az ötvös arca? Kezét mankók szögezik
földbe, s anyanyelvén múlták csikorognak „EL-
MAGYARÁZOM...” Fölöttem síró maszk. Szür-
kén kitömött emberek között az arcom. Mellemen
a hold cserépdarabjai. „ELMA...” Esik az eső.
Emléked műtőlámpákra csorog, és soha meg nem
alvad. Fényében az ég metszete. Hunyorgó foltok.
Az ötvös arcomra teszi a maszkot ..., „EL...” ...s
homlokomra ostyát helyez. Kezemben fekete
kréta.

1971.

A CSÖND IDEJE

Leértékelten itt a tél

Fullaszt a drótra fűző „éljen”

Megőszült források vizén
angyalhajt guzsalyoz az ág

Elfúj majd minden lobogót
e síroktól huzatos világ

Voltunk egyszer a bibliás
emberteremtő ige

Üres szobák visszhangjain
csapódik torkomnak a szó

Egy kéz az ingemet kibontja
legyen hát zsoltáros a hó

Telő hiányodnak holdja
felségjel lett az éjszakámon

Rádcsukódik a tengerszem

Kontyod a szédült víz alatt

Bomlottan örvénylik az álom

SZÖKNEK A FELHŐK

Ildikónak

Szöknek a felhők –
nem huszárok,
nem dolmányuk
a mennybolt kékje.
E hol-volt,
hol-nem-volt világon
mi vár rájuk
és mi az égre?

Az innen túl
s a túlon innen,
hol bekarikáz
szemhatárod,
tértelen
s időtlen szöknek,
szöknek a felhők,
szöknek egyre –
hontalan haza-
térő lelkek.

SZERELMESVERS

Nem tudom
a születéssel kezdődik-e
az igen
vagy a halállal

Tagadószó
a tenger

ENTREPRENEURSHIP

From *Journal of Entrepreneurship*, Vol. 1, No. 1, 1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

1976

ABLAKBA TETT ÖNARCKÉP

ABLAKEA TETT ÖNARCIET

ABLAKBA TETT ÖNARCKÉP – DECEMBERBEN

Az ablakban,
ahol majd holnap
két pár kiscsizma ácsorog,
most szellemképes kezek.
Kettőjük a tollat tartja
élesen
                    és homályosan
(tanítón
                    és tanulóan)
kettő meg ökölbe zárva:
(akár két rózsaszín pata).
Két szemet metsz össze
az ünnepek fényes
árnyalata.
Egymásba csúsztatott félszem:
kalóz,
                    bohóc
                                    a maszkabálban...
A haj lehet
fekete,
                    szőke
vagy a paróka
                                    parókája.
A picassósan
dupla orron,
s a feltételezett homlokon túl
fásult sötétség –
bárányhimlős
a ráhavazott hintőportól.

Az este fényérzékeny lapján
egykedvűen fehérlenek
a foszló halotti lepel
szakállba tapadt szálai.

Íme:

a kísértet-torzó.

Élek.

Ma a csönd

a holló.

A SZIKLAGÖRGETÉS ALÓL FELMENTETT SZISZIFUSZ

Amit annyiszor bejártam, bejárom ma is. Utolsó lépésem beéri most is az elsőt. Helyben vagyok, helyben járok, helyben lélegzem. Egymásra torlódnak megtett köreim, lépteim, lélegzeteim... Farkasvakságaim és farkasétvágyaim. Fuldoklón céltudatos, célkörösen lassú leszek. Egyre célba se vettebb és egyre találékonyabb. Az óramutató járásával egyező. Mint mindig, az foszt meg erőmtől, hogy hiszek az egyén fejlődésében és az emberi haladásban. Körmösen-körkörösén – körbe-karikába. Érett optimizmusom jeléül daruskocsit rendelek vastüdővel. És beutaltatom magam, hogy bejárhassam, amit annyiszor bejártam... Bármilyen áron... Hátha eltévedek egyszer, s végre előlről kezddhetem igazán...

AZ ISMERETLEN EMBER

„*az ember megismerhetetlen*”

(ugyanolyan ősközhely, mint az ellenkezője)

Az ismeretlen katona lehetne bárki, mert mindenki *az ismeretlen ember*. Élve megkoszorúzható. Állami ünnepeken vagy nemzetközi vendégek fogadásakor. Képzeljük: ilyenkor mindenki koszorút helyezne el a másikán. Napokon át természetesen mesterkéltek lennének – (sokan éppen ekkor festenének természetesnek) –; sűrű vendégjárás idején belezöldülnénk, -fonynyadnánk, -rozsdásodnánk, -rothadnánk a koszorúkba. (A megszokottságra, irigykedésre, magánszorgalmú megrohadásra így időnk se jutna.) Ez lenne a boldog béke kora. Mert lényegtelen, utáljuk vagy szeretjük-e a másikat, ha időnkénti tiszteletük-elparentálásuk kötelező. Ezért fecsegő a hallgatás – (valakiért); – ezért lehet néma az üvöltő vallomás is – (valaki ellen). Az ünnepi szónoklat és a síri csönd, a gyászbeszéd és a népünnepe – kancsal kullancsai egymásnak. Az Akadémián nevesen buta székfoglaló és az árverésben otthonos kikiáltó hasonlóan kaján testtartása, magabiztos hanghordozása az éppen eladó menyasszony koszorúja alatt. Az utolsó szó jogával élőnek a jövőbelátás periszkópjában konzervált – felrázandó! – tekintete. A becsületesség és az aljasság célkeresztes pillanatai, amikor fellobogózva a város, és a fekete kocsisor előrejelzett közeledtével egymáshoz lépünk, hogy ismételten tisztelegessünk az ismeretlen ember előtt.

A SZÍNEKRŐL ÉS AZ ÉHSÉGRŐL KÉT TÉTEL BEN

I.

A nap lement,
benne égett a pirkadaton még didergő macska.
Platánok simogatják a cirmos eget.
Az eléggé el nem ítélni tó
persze már tejfehéren csillog.
Valaki öntudattalanul
macskazenét ad órabérben,
míg meggyőződésből belé nem lövetnek.
Valaki – ahogy a költő mondja –
vöröscsillagokat lát az éhségtől.
De a „vörös” színt aztán tagadja,
merthogy tiszteli. Azért.
Erre a lágerben jött rá. Különösen.
Most együtt üdülünk. Valóságosan.

II.

Romlott újévi malac a várrom.
Félig penészes-fehér, félig eredetien barna
hegyszerű kuglófon hasal.
Akinek föltálták,
bizonyára a kőevő óriás.
A fogadás ellenére
se a foga törött belé,
hanem János Vitéz az,
ki sípjával
falásnyi nyugtot se hagy neki.
A gyávák szolgálatkészsége
olykor gyönyörködtető,
ha ízetlen is.

SZALON-SZÍNEK ÉS -ÁLLATOK

A liánra ütött órák
vadvirága a vázán.

Íme, ezen a képen
hímzett az ezüst mozdony,
hímzett ezüst a kürtje,
s hím ez a masiniszta.

Fagyöngy-babona-sárga
a sör, tea, s a pezsgő.

E szék oroszlánmancsa
merész, s lecsap a puncsra:
a sóvár lámpafényben
a rózsás lepkeszárnyak
szállnak,
a mennyezethez érnek,
a mennybe bábozódnak.

A lovagos zöld csempe
haragos és csorba.

„És meglebben a függöny!
Képzeld csak el, egy szúnyog
repült az ágyékára,
s csempült szegényke nyomban...”

Ürül az üvegágyú,
hevül az Árnyékcásászár.

Joker és piros kettes:
(sóher a házigazda).

A zongora?
felhangolva?

Csapjon csak rá a csontra,
az elefántsírokra.

Tülkölve jön a csorda.

GODOT

Belép,
    köhint
        és gnómul
lámpabúrákra tapad,
forog vele a világ,
a búrák merőkanalak.
Cintányéroz a szemhéj.
A csöndre kacsint.
Fülvédőjét félrecsapja,
s három ujjal
hangot sodorint.
Rágyújt.

(Az ostoros lárma alszik,
a pálca barkás,
karmesteri.
Hímzett a szemellenző.
Parókás ló ficánkol,
s fodros nyál csorog
az ingre)

A tenyerébe hamuzik.

A motoros küldönc,
ki a táviratot hozta
elviharzott.

Nagy újság van!
mondta.
Végre,
mint várta,
meghívták ebédre!

Várt,
s őt nem várta senki.

Az ég pattanásai mind kifakadtak.

Menejenek a fenébe,
már megint becsaptak
a hülye senkik!

KÁRTYAKIRÁLYSÁG

Szamosközy István
„történeti töredékeinek” olvasásakor

Légrobbanásoktól repedezett
az őszi napfénnel
kikent égbolt.
Sületlen lélegzet-kenyér a világ.
Beléje kovászosodik az ember:
Tudja-e,
    ha a foszló fényképből kilép,
                                mi várja?

Kártyakivetés,
    kártyavár...
A szemmel vert vér szobra:
kerti karosszék,
    fehér áram.
Feszít benne a cserebere-fogadom király –
csuklóig rozsdásodva
a kézmosóedénybe...
Mögötte lombtalan fűz:
vessző-torzonborz törpe –
                                árnyék-negatív...

(A nagyság a földön,
a földben.)
    Fehér áram
és kerti karosszék:
szobra a megromlott vérnek.
Kártyavártervek,
    kártyavár.

Feszít benne a cserebere-fogadom király –
csuklóig rozsdásodva
a béklyós parolákba...

Tudja-e,
ha a foszló fényképből kilép,
mi várja?

Kártyaváráblak –
kalodadráma.

Feszít benne a cserebere-fogadom király...

Hidelelős a fogsora.

Besárgult szemén

három fekete pikkely,
nap-öklendő persely a mosolya.

Lélegzete: tapsot,

éljenzést

belepő moha.

Országa –

kártyavár.

Feszít benne

magát derékig

magába nyelve

a cserebere-fogadom király.

EGY PINCESZERRE

Szeretek evvel a borval foglalkozni
(A felsőnáni párttitkár vallomása)

Muslincaszuvás volt a levegő.
Percegték a pince évgyűrűi.
S jókedvünk, akár a must foka.
Lágy megindultság vesz rajtam erőt
ilyenkor mindig.

Csupasz tarkómat
nyírja a bakó...

No, nézzünk oda!
A pohárba hogy kerül tükörtojás?
Süss meg, ha kitalálni nem tudod...
Persze a villanykörte...

Ez agy... mosás!
A bakója...bukéja...
színe, gallérja...
sálja...

A sálam?!
...együttal...

egyúton...
Ez a kicsike elment...
elment...

Vacsorára!
Ez megnősült...
ez a pártcentrumom...

Ez...
Rászoksz a lopásra!
Ki csak mosolyog,
ha szótlán is,
be nem áll a szája.

LÁTTAM

(Nagygyűlés,
Krakkó,
1981. június,
szerda
délután.)

Én csak néhány embert láttam,
őt meg őt is, de arctalan.
Engem is csupán annyi látott,
egy-két más ő, de arctalan.
Az emelvényen-látott látta,
kit ő meg ő arctalan látott,
s kiket én arctalan láttam,
látta az emelvényen-látott.

Benne százezer őt láttam,
s annyi az ő, ki benne látott.

KOROMSZAKADTÁIG

Bevezető a mába

Rom-
kertbe roskadt középnői kor.

Korom
és dércsípte fátylak.

La Kolj
nagyasszony annyiszor

Szórt
hamut a bárdra
(tapadó hajszálra).

ÖRDÖGLAKAT

OROLOGIO

ÖRDÖGLAKAT

Nem tudjuk szétszedni
a történelem ördöglakatát,
tudatunk,

létünk
cellányi zárját,
a szívünknek fordított fegyver
závárját.

Nem tudjuk szétszedni
a történelem ördöglakatát.

Hurkai
szorulnak csuklóra,
nyakra,

hálóba fojtják a lelket...

Hurkai:
évszámok,
statisztikák,
az egyenlőtlenség végtelen-jelei...

Forgói:
tenyérbe vágott hegylánc
és határ...

Csak a hóhér változik,
meg a jós,
nem a szög,
csak a seb helye.
Tanú rá mind,
aki „az Úr egyszülött fia” volt:
szentek és júdások trénere.
Tanú a préselt havasi gyopár,
s nehezekül a Biblia,
tanú a fölpuffadt világ,
s az ollós távcső
halálba horgadó monoklija.

TÉRKÉP

Mérhetetlen a történelmi idő. Mutatói – megannyi kard – a végtelent rohamozzák; elhúznak sorsok, események síkjai előtt, áthatolnak sorsokon, eseményeken. Keresztüldöfik a pille-embert; ragadják jövőnek nevezett múltba, múltnak álcázott jövőbe – elragadják a semmi üveglapjai alá. Az öntudattalan seb, mint a sipoly, nyomtalan beheged, a genny fölszívódik a szívburokba és az agysejtekbe. Csak így őrlhetők aranyporrá a vérrögök, csak így tölthetők meg velük „világtörténelmi nagyságok” homokórái. A menekülők alól elfogy az út, huzatos árnyékot vet rájuk a barlangrajzokon évezredező csönd... a holdra hat világrész, óriási katonai térkép feszül. Nyílhegyeibe akad az ember...

TÖRTÉNELEM

*Tízen vagyunk: ez a gyülekezet,
a tizenegyedik maga a pap,
de énekelünk mi százak helyett,
hogy reng belé a por s a vakolat.*

(JÉKELY ZOLTÁN:

A MAROSSZENTIMREI TEMPLOMBAN)

A dombon – örvénylő ég sodrában –
még állnak tetők és falak,
Noé templom-bárcájaként
még őrzik a halottakat.
De fenn a hajnalló toronyra
rozsdás pecsétet üt a nap,
s a bedeszkázott ablakokra
veresen izzó nyársakat.
A halált nyeldeső torokban
öntvény lett Isten éneke,
megégethet a forrósága,
mindegy, hogy ezrediknek-e.
Elsőnek-ezrediknek itt ma
az egykor tízen voltakért,
kik százak helyett énekeltek,
s az árván prédikált papért.
Pelikán-éhes tél jöhet még.
És cserben hagyhat is az Úr...
Csak énekeljenek mibennünk,
„kiket kiirtott az idő gazul”.

1979

A KRÓNIKÁS KARÁCSONYA

Anonymus emlékére

Meghalhatnék
a Kezdetek virágai fölött

sziklaréseket hidalnak át a patkók
betűk pirulnak sisakrostélyokon
illatos mandularoncs
a karácsonyi táj
a pogány lovasoknak fátlanul fehér dombok
felhők jégszelleme a tóban
díszes jeleket hullató Világfák
kardhegyen megfagyott Világtájak
eltévedt honfoglalók
vágatnak
az éjszaka lékjei felé
a levegő tépésein
átüt a hold
átüt a vasárnap estén
a szombat estén

az esztendő
visszhangrozsdás
akár a szakadék

FRESKÓ

A csetneki templomban

Boltíven feszül a kar,
s hol csukló, keresztfa összeér,
az omló fallal leszakadt
a szöggel átütött tenyér.
Így lett szabad
negyedrészen a test,
s odébb
a szellem egy mondata –
a lobogós ige.
A rúdjavesztett zászló
a hit
gazdátlan célszalagja így –
átlósan átszakítva:
a C h r i s t i betűi meghasadtak,
mint kiszáradt koponyán
a varrat
a keresztfa tövében.

Vezetőnk szava
röpíti csak az angyalt:
szárnya nincs.
Lapockáig emésztette...

– talán a tűz?
– talán az éhség?

s a toll...

katonák sapkadísze lett
(hisz úgyis a halál íródeákjai.)
Zsoldos-sisakok hullámain
szentül a király,
lebeg.

Kitárt karja,
mintha az Ω szarait
feszítené szét,
s a végtelent ölténé
palástul.

Rozsdátlan pajzsok
ragyognak
a turbános ég
csillagai közt:
kecske, sas
és lángoló ökörfej-nap.
A teret lezáró
fehér-fekete kockasáv
a mennyország és a pokol
kerengője.

A múlt
sárkánypikkelyekben,
összesöpört csillagokban villog,
de mintha mai fénytörésben.
A torkába törött lándzsa
lehet világra öltött nyelv,
égre lökődő fullánk.

A halott lány fölé
nem Krisztus hajol,
csupán városi polgár,
s mert hasonló a két arc,
feltehetően apja.
Bizonyára az ismeretlen mester,
aki nem hitt a feltámadásban,
s talán munkájában se hitt.

A mi gyönyörűségünkre.

SZALÁRDY JÁNOS
SIRALMAS MAGYAR KRÓNIKÁJÁNAK
KULCSSZAVAI

jó kedv
szeretet
meglett békesség
napenyészet
fenyíték-félelem
megátalkodás
siralmas példa
tudatlan vitézkedés
magyaros magyarkodás
fejetlen lábság
sűrű lövések
nyakaztatások
tartozó hűség
fejeknek
nyúzton-nyúzattatása
annyi pogányság
gyermekség
ifjúság
asszonyrend rabsága
kegyetlen vásár
házaknak pernyéit
mint polyvázó havat a szélvész

BÉCS

Mariabilferstrasse

A szél függőágya leng,
rákapaszkodik az este.
Koronát csúsztat a reklám
a hajlongó fejekre.

Prater

Hány óriáskerék –
gondolat-malom kattog.
új városrészek,
föld alatti parkok.

Stephansdom

Történelmi iránytű,
Stephansdom forgó árnya.
Megszédült kriptákban
hadvezéri párna.

Kunsthistorisches Museum

Paraszt-Krisztusok lépnek,
tornyok és Messiások,
mezők, tengerek égnek,
Földet forgató átok.

Hofburg

Fegyvertárban a Jó Király,
s kinek kalapja Szellem,
lassan átcsozog
a sötét Könyvtártermen.

SEGESVÁRI ÉJSZAKA

A békanyálon kinyíltak a sapkarózsák.
Letépték őket emlékül
a halott katonák,
s a Hold fénykartács-záporában
elúsztak sorjában
haza.

Égbolt-álcázta röppentyűállványról
kilőttek egy csillag-töltetű rakétát
augusztus első percei.

Az úton lándzsás lovasok vágtattak.
Zászlókat és győzelmi jelentést
vittek a határon túlra.

Az Olga-huszárok
elesett tábornokuk előtt tisztelegtek.

Arrébb,
a domboldalon,
mint óriás,
megtépett szárnyú
szentjánosbogarak
ragyogtak a halotti fáklyák.

(A hadsereg északi szárnya
talán már elérte a Tiszát,

ahonnan földnek szegzett
szuronnyal elvonultak
az ellenség tavasz-felejtő katonái.)

Mondják,
valaki egy mezítlábas honvédet látott,
aki baljával elfedte a halál kitüntetését.
Számolta a csillagokat.
Jegyenék
és szétrepedt csöví ágyúk álltak őrséget körötte.
Papírlapokat rejtett el a vadrózsabokor...

GÖRGEY

„Rám nem Austerlitz napja virradt”

Süt kék hidegével a lélek. Az égen is átüt e szempár.

Mit vált ki belőle az emberi szellemidézés?

Szívébe ki láthat?

Szétnyílt a csatán koponyája - beléje se látni,

szekerek,
peremén katonák
Ég s föld sokasága.
E nemzet esélye övék...
Zászlók foglyok...
szuronyok... a holnap
menetelnek

Ha nem sebesülten,
Holtan dőcölődne szekérében a szalmán,
Hős lenne bizony...
S a sík szomorú csatatér.

VILÁGOS, 1849

Csend van.

Itt-ott
a pernyét
s az eltévedt
éjjeli lepkét
magasba vágja
az őrtűz
erőre kapott lángja.
A venyige serceg,
sír,
mintha jövője fájna.

Újra sötét a csend.

A ló álmában felhorkan,
a nád gyanúsan zizeg,
tó tükre toccsan,
gyűrűiben remeg.

Micsoda nyugalom.

Hallod?
Harang sír
egy távoli város
leomlott templomából.
Hangja megrezzen szemedben
az idegen határon.
Testvére itt áll.
Ágyúba öntve vádol.

De nem hallja őket
sem London,
se Konstantinápoly.

KATYN FEKETE KÖNYVE

*Az ismeretlen tűzvészébe nyúlni
ki merészel közülünk? S ki merészel
a csukott könyv leveles sűrűjében,
ki mer kutatni?*

(Pilinszky János: Introitusz)

A fekete könyvet,
ahol név és keresztnév
a szemfehérjék ravatalán.
A fekete könyvet,
ahol a számozatlan oldal
ezrek halotti maszkja,
szemfedője.

A fekete könyvet,
ha felnyitod,
nyaklánc
(és) málló bankjegy
    (és) érckereszt
        (és) megtért levelezőlap
            (és) érdemrend-igazolvány
                (és) széthasadt családi fénykép
                    (és) tört borotvapenge
                        (és) ...
                            (és) ...

hull ki lapjai közül
az urnaként
összedrótozott kezekbe...

A fekete könyvet,
ahol most és halálunk óráján
véres fűrészporral tömve
az életre éhes száj.

SZENT JÁNOS-KATEDRÁLIS

1944

Elégsz, és nem tudod, hogy szabad leszel-e.

CYPRIAN KAMIL NORWID

Feszületre szenesedik a város
az óra mutatója alatt.
Meg-megcsuklik a templomon a láng,
a bombatölcsérből víz fakad.

Kereszthajó a senkiföldje.
Géppuska szól a karzaton.
Nem tud felállni Krisztus a kereszttel.
Pokloknak száll alá.
Töviskoszorúját tűzbe veti.
A Szent szobra a kőre zuhan,
elejti az égő bibliát.

A főoltár előtt sebesültek.
Elhamvadnak a szavak.
Sóbálvánnyá mered az Isten
a csatornalejárat alatt.

VÉGA KARAT

A végső napokban ott voltam Nálad,

Fryderyk!

(CYPRIAN NORWID: CHOPIN ZONGORÁJA)

Chopinnek kivették a szívét.

Végakarát:

„Testem Párizs, szívem Varsóé!...”

természetesen nem ismerhette Bach,

de ismerte a muzikális lelkű

von dem Bach

SS-Obergruppenführer és rendőrtábornok,

aki – mint mondják –

olykor még katonáinak parolijában is

fekete billentyűt látott.

Legalábbis, amikor vállon veregette őket.

Ő volt az,

aki megsemmisítette a testamentumot:

Varsót a földdel tette egyenlővé.

(Korabeli – nem éppen zenei – szaknyelven:

„kiradírozta” a térképből.)

A Szent Kereszt templom gótikus lángjai alatt

urnát találtak katonái.

Őt illette a hadisákmány.

A tábornok kezében tartotta Chopin szívét,

a még mindig lüktető várost.

PÁRIZS, EZERKILENC SZÁZHETVENEGY

A hiúság dióbelének én is utána másztam:
Írjak verset! – ha már Párizsban vagyok,
A vers alá *dőlt betűkkel*: hogy *Párizs, ezerkilencszáz-*
Hetvenegy, s jelezzek *hónapot, napot*.

Ady szállodájában laktam. Szokás megírni ezt is.
És tizenhat frankba került a szobám.
Kezemben tollal, füzettel – (otthon Isten ments e póztól!)
A Luxembourg-kertben ültem délután.

Izzadt a papírlap – számárfület mutatott a vers.
Egy szanszkrit szót ízlelgettem álmosan:
Rám...Rám... Odébb szökőkút-parókát tupírozott a szél,
És törtfény-rizsporról szórta arcomat.

Aludtam: Álom-nemes... S fölmutatott fejem kiáltott...
Vádlottak padja volt talán padom...?
Vagy vérpad...? Szégyenpad...? Egy széthullott
szerelvény fapadja...
Nem szabad semmit tudnom s mondanom.

Csak motyogni motyoghatok magamban. Gyors
pártfogóként
Egy öregasszony ült mellém hamar.
Istenről beszélt s magáról is – zavartan, össze-vissza,
Nem tudom, lengyel volt, cseh tán vagy magyar?

„Vigyázó szemetek...” – az intelmet úgy-ahogy
megfogadtam...
És idevetődtem, hogy tudjam azt;
A *Notre-Dame*-hoz nyúlni ősbűn, de vannak városok,
Amelyeket lerombolni bárkinek szabad.

AZ ISMERETLEN KATONÁK

Városok,
fényzsombékjai
a földrevert éjszakának.

Ezüstös jégzsínórok
pányvazzák az űrt,
babérlevélnyi álmok
ízésítik a halált.
Éjfélkor
föltámadnak
az Ismeretlen Katonák.
Világgá mennek.
Oltja szomszját aranyeső,
éhüket elveri aranyeső.
Koszorúik jeltelen számlapja
beszakad.

Az idő foszlányain át
fekete lovak vágattnak...
a vasúti sorompóig:

Várják a távozó vagonokat.

Szügyükben sírok mécsese piroslik.

UTÓHANG EGY PRÓZAFORDÍTÁSHOZ

Az ezredest hiába vártam:
„Eltűnt. Még nyoma sem maradt.”
Almaszőnyegen állt a templom,
két tornya közt a hold: lakat.

Az almafákon túl kerítés,
madárijesztő-mente leng,
„Nincs kriptá és nincs sírfelirat.”
az érkező vonat dereng.

S mint illenék, bibliásan,
az Emberpár se lép elő.
„Nem volt halottunk a héten,
de tegnap volt keresztelő.”

Az ezredest hiába vártam,
és gyalog indultam haza,
szótlán, és szállongani kezdett,
s hullott a krónikák hava.

Kompina-Nieborów, 1976. decembere

KANOTATÓKÉRTÉKÉNYEK ÉS EGY PRÓZAFORDÍTÁSOK

Városi

Az országban mindenütt

„Kisvárosi”-ként hívták.

Az országban mindenütt

„Kisvárosi”-ként hívták.

Az országban mindenütt

„Kisvárosi”-ként hívták.

Az országban mindenütt

„Kisvárosi”-ként hívták.

Az országban mindenütt

„Kisvárosi”-ként hívták.

Az országban mindenütt

„Kisvárosi”-ként hívták.

Az országban mindenütt

„Kisvárosi”-ként hívták.

Az országban mindenütt

„Kisvárosi”-ként hívták.

Az országban mindenütt

„Kisvárosi”-ként hívták.

Az országban mindenütt

„Kisvárosi”-ként hívták.

KIERKEGAARD ARTISTÁI

KERREGAARD ARTISTAL

TÁRGYMUTATÓ

*

* *

A gyermekkor tűfogsorú emlékezete –
erdős láthatár,
kerekerdő:
varrata földnek és az égnek.

*

* *

Amíg a hasbeszélés tart,
álmunkban hánytató szakállt
ereszt a gyomor.

*

* *

Merített

égbolton

a teremtés

vándorló

vérző

vízjele.

*

* *

Haldokló szendvics-emberek
törzsein csendrendelet-plakát:
a körözött pont-pont vesszőcske csendje.

*

* *

Akár a panaszfalra hullajtott könny.

A GYERMEKKOR TÜNDÖKLÉSE

Egy ponton megoldvadt a lomb. Szétcsúsztak a fények évgyűrűi, mélyükön, mint égnek ásott kútban, kékesen borzongott a nap. (A reszketeg levelektől). Mert nappal volt, noha éjszaka. Én az égbolt reflektorának fényében álltam – szereptelen színészként ragyogva. A részeg katona megszívta cigarettáját, és köpött. Olyan ügyetlenül, mint a kisgyerek. Nem emlékszem, hogy a lövés előtt vagy után. Állán, mint szétloccsant tojás jégzsinórja, tündöklött a nyál. A szivárvány minden színében. Párhuzamosan a sisakszíjjal. Nem törölte le. A katona a fa alatt imbolygott – rongyos árnyékköpönyegben. Csak az arca volt csupa verőfény. Állán a gyémántcsillogású nyálcsíkkal. Lehet azonban, hogy vér csorgott a szája szegletéből. Messze állt tőlem. Lőtávolnyira. És a nap is vakítóan sütött. Az álom és a gyermekkor színei pedig csalókák. Vagy én, vagy ő, vagy mindketten elvágódtunk. Kit érdekel az ébredés után.

KULTUSZ-ÉVEK

Mert ott ahol a gondolatnak
süllyesztői az égig érnek
jelszavak abroncsa marad csak
hogy karikázzon a kísértet

Idegek szögesdrótjain túl
a szemgödrök már betiporva
a Krisztus-tél vére kicsordul
a lándzsahegyű cellasorra

(A legkisebb fiú aki
útra kész föltarisznyászva
várja hogy kisüljön a hit
hamujában a pogácsa)

A búzaszemnek korgó csöndje
a csírák bomló jégzsinórja
büntetlen ott marad a földben
mind elszámolatlan bizonylat

A FÉLELEM BÁTORSÁGA

A félelem fél:
félni bátor.
A bátor fél
a félelemtől –
azazhogy:
a bátorságtól.

ÉNEKÓRATÖREDÉKEK

(több képben és osztályban)

I. kép (osztály)

...a szolmizáló kéz pantomimja
a tábla vonalas csöndje előtt...

II. kép (osztály)

...június –
kéknnyakkendő vizsga:
a kerekülő ajkakban a hangjegy –
szárástól bekapott cseresznyeszem...

III. kép (osztály)

...az ablakkeret-térben
szélnek ernyedte sirály siklása,
sikoltása
le a vízszintezett hangig...

IV. kép (osztály)

...befogott füllel
karmesteri pálca után tátozó halraj
a kórus...

V. kép (osztály)

...a hirtelen tanult és megértett Himnusz...

BUDAPEST

a kiégett napok
sötét
testetlen halottak
tátongtak a házak
koporsófalán

a sír-sorok
mint gyeptégla-sikátorok
szeletelték fel a parkokat
s a parkok a várost

egy ember sírt

könyörtelen szelek
tépték a terek
fű-haját

vér-kérgű fák
várták
a lombtalan tél
havát
ködét

s voltak gyökerek
kik fölszívták
az eltemetettek
átfázott csöndjét

1966

ÜNNEP

Hátszámtarkójú kapu. Zseblámpafény.
Hosszú sorozatot szór a csengő.
A szekrény gyomrába taposnak.
Fal felé fordulnak a szobrok.

Aztán eljön az ünnep.
A statárium tűzijátékot ragyog
az égre.
Egy lökhajtásos nyakunkra csavarja
szerpentinszalagját.

SÍRALOMHÁZBAN

Egy júliusi estén M.I.-nél

Függő álmában
félrevert szavakkal szól az ember,
s tudatának hasadékában
tündöklő pára a
lámpa-
láz.
És így,
minden éjszaka,
kilenc hónapon keresztül.

Szigliget, 1987

A FÉLELEM 1 2 3 4 5 KÉPE

1

Dögcédulád, ha felmutattad,
léphetsz a szellem cirkuszába.
Széttört útjelző - keresztút.
Palatábládon dátum és név.

2

Az elkobzott fehér lapon
szavak – tagjaikra bontva:
balzsamozott halottaink –
olvadjanak csak be a csöndbe.

3

Szemünkbe céltáblát színez
a kék, a zöld, a szürke s barna.
És minden dörrenés után
tízszáz feketül át rajtuk.

4

Mintha lenyakazott kutak
között rohannánk mindahányan.
Szemüregünkből homok pereg
az ellenünk-lyuggatott földbe.

5

Az élet meg az örökléttel
farkasszemezik most is, mint rég.
Kontaktlencsénk:
rézpénz.

ÖNFELADÁS

1

A csönd,
a túlordinálás,
a fölemelt kéz,
az életvonalra markolt fehér kendő...
még végső jele,
jelképe lehet a helytállásnak.
(Helye,
helyzete válogatja)

De van,
hogyan az első
hatálmassan teljesített kívánsággal
oda az utolsó kézfogás,
utolsó szembenézés.
És ezért másokat okolva,
ne átkozódjék senki.
Az ernyedő ököl,
mint huzatos bábgubacs
tapad a felhőtlen égnél
– a beledöglött szemszögéből.

2

Ameddig a szem ellát,
ellenség sehol –
ameddig a szem ellát,
ellenség –
megannyi emberré idomult sivatagi kaktusz,
szögek helyét gennyező lélek –

EGY NAPLÓFEJEZET KIVONATA

Képeshanglemezt kaptam Hollandiából.

Vissza-serdülőkorunk:

levelezési láz

a történelmi hidegtelezés után.

Már ösztönösen ügyeltünk,

nehogy a keltezési dátum

véletlenül arra a napra essék.

Lévén felvilágosítva

kérdéseink romlottságáról

s a használhatatlan válaszok felől,

mellébeszéltünk,

melléfigyeltünk –

előírásosan.

Anyanyelvünk egy-kettőre

államnyelvvé fejlődött.

Ha más idegen nyelvet nem is,

ezt már érettségi előtt

tökéletesen tudtuk.

És megtanultunk hallgatni legbelül.

Mindennapjaink

kígyóvá tekert

gondolatjeleiből

zavartan gurult elő

kedvenc együttesünk.

– Csak a munkakerülő szakállas ősember
hallgat ilyeneket –

hírelték intőn és róvón
a palackozott agyú,
timsózott példaképek.

Mi szerényen
„a három hajósinas”
jeligére kértük
Paul Anka világhírű számát.
(Onnan!)

Ha akarjuk,
se tudjuk elfelejteni
– úgy belénksulykolták –,
hogyan lett az (ös)ember
óriás. (Hórukk, ritmusérzék,
munkadal, közösségi munka stb.)
Társadalmi munkában építettük
a Zsigmond téri sportpályát,
oly szervezeten össze-vissza,
hogy szabadidőnkben
a tájékára se mentünk.
– Persze Anka Pál is magyar –
mondatta velünk a szemérmességében
is gyanús büszkeség,
október öntudatlan maradványa.

A képeshanglemezen,
amit Hollandiából kaptam,
ő énekelt...
Huszonnyolc? harminc éve...
Meghallhattam volna a tetovált látványt;
hogy zúg a tenger,

s a világítótorony fényszóró-üstjein
hogyan dobol a szél.

A hullámtörő

habzó mellvédje mögött pedig azt,
amit körkörösén

homokba, kőbe, vízbe véstek:

a szólótól tajtékos zenét.

De ekkor már,

ki tudja hány éve,

veszélyeztetett gyerekember voltam,

s óvóim idejekorán

négyrét hajtogatták

az alkalmi üdvözlőt.

ROBESPIERRE

A szomjas fémlap ismét arcomba villan.
Rajtam a sor – hát indulok.
Ellenem fordult eszmékben élek,
s három szaváért meghalok.

TÚZIJÁTÉK

Zöld görögtűz a fűzfa:
halottainkat földből kiégető,
beomló láng-hasonmás.

KIERKEGAARD ARTISTÁI

Nem égbolt ez,
nem esővel áldó,
nem a feltámadások Mennysországa,
nem az Emberiség
honfoglaló jurtája ez.
Feszülő zenitén a Jel:
paragrafus-horog,
a remény tudathasadt kampója csak -
torkunkba ütve...

Lengünk
tátogó porondok fölött,
a nap feltámadásával beszennyezetten.
Alattunk
tenger,

sziklás hegy,
homok,
S.O.S.-ek pengéje üti át talpunk,
ágyékunk,
tüdőnk.

Jönnek ügyeskedő kardnyelők,
a csönd bohócai:
sipkáikon hangfogós csengettyűk,
hogy elnémítsák a fegyverek
agyakban rothadó csattanását.

Lengünk
tátogó porondok fölött:
a jónásnyi szájak,
nagy okoskodások

és
nagy vadászatok
évszakában.

Lengünk
„okos emberek nagy hahotája közepette”.
„a világ is így fog elpusztulni”.

Ne higgyétek,
hogy „mindez csak vicc”,
hogy mindez csak hörgő költemény.

BEZÁRTSÁG

Az ajtó helyén kovácsoltvas-rács.
Órívei szív alakúak.
A mézeskalács
kirúgva-kirágva mind,
hogymorzsasem maradt utánuk.
Csak a gyomorban forgó
kaleidoszkóp-eleven
tükrödarabkák.

Az illatok szelencéi
szögletes bilincsekkel összefogva.
Az egyikben vízzel telt villanykörte
– (éjszaka bűvárharangként világít) –
a másikban annyi tölgyfalomb,
amennyi – (kis ország esetén) –
egy tábornoki kar vállapjára elég,
a többiben egyformára szaggatott égbolt
és tömeginfarktust rajzoló hegyvonulat...

A végtelen virágágyáson
alkonyatba hömpölygő vérrögök a rózsák -
ha már szó esett a szívről.

A fej és a kar kifér,
a tüdő iker-varsája
nem –
különösen a benne vergődő lélegzettel.

Születés – halál:
egymást kizáró összezártság...
Kellős közepén az élet.
Halál – születés:
az egymást kizáró összezártság
kellős közepén...

Innen nézve
a kör bezárul,
s forgatható,
míg megértően
bele nem fárad
vagy értetlenül
fönn nem akad rajta
az ember.

ÜVÖLTÉS

Van úgy, hogy üvöltenek. Ember az emberrel. Szűkül a szem és tágul a száj. Egymás metszetében nézve őket: fekete buborék a habzó kajütablak előterében. Elhatárolódik az *emitt* és az *amott*. Egységüket veszítik az ellentétek. Felkapnak – elejtenek. Mintha kerek ablakain gurulna a hajó. A parttalan üvöltés tátozó körein. Amelyeket becsap a víz. Amelyek víznyelők. Gyűjtik a nyálat. Nem haboznak: habzanak. (Mint evezők nyomán a tenger. Gályapadon a tüdő. A lélek árnyékában. Annak idején.) A *Rejtelmes sziget* felfedezése óta rendelkezem “ama” belső látással. Szeretnék annyira magam lenni, hogy ne üvölthessenek velem. Rámvicsorít az elképzelt fogak mentén betört ablak. Arcon csap cseppfolyós nyelve. (A kivághatatlan.) Nyála elemezhetetlen – ellep. Elég-e elégtételnek a tudat; hogy a levegő fönt-tartja az embert? Fenntartja? Vagy föltartja? *Föltartja*. Ha például inkább megfulladna, mintsemhogy egy lélegzetet vegyen a habzószájúakkal – de az *üvöltő(zés)től* felkavart levegő ijedtében mégis a tüdejébe bújjik. Így lehet éltető a menhely.

A KÖZEL ÉS A TÁVOL

Csak most, harminchárom év, Krisztus derékbatört emberöltője után sejtem, micsoda nyomasztó titkuk volt a jegyenének. Nem, nem a hadakúttjáról lezuhant és földbe fúródott kísértetlovasok tollforgóiról van szó, akik, ha sírmélyi vágta befognak, útjainkon föltámad a szél. (Ez mondának szép –, de annak is csak messziről, akár a hősiesség vagy – még inkább – a hősi halál.) Nem is a mértanpélda rajzban valóságos, képzeletben *átfogó* jegyenearnyékára gondolok. Nem is a kiszámíthatóságra. A fa tövében állok. Nézek, mintha fészket keresnék... Föl az égre, a kékséget boronázó ujjlenyomatra. (Ki pörgetheti ilyen egykedvű biztonsággal szemfedőnket?) Ahol sudarasan szétválík a törzs, szerelmes combok szürke pompeji nászát látni. Évgyűrűző remegéseket. A telt ecset lassan imbolyog, szellemidéző nyikorgással mázsol. Varjak feketéjével fröccsenti be a felszántott földet. Csak a csonttá száradt szipirtyóág mozdulatlan... egy polip nyársra húzott karja... emberből kihúzott történelmi lázmérő: görcsbe rándult karó... Szeretlen lomb-taps – szigorú lomb-éberség. Megelevenedik mindaz, amit mesének, hihetetlen históriának hiszünk. (S mert később -: mondjuk, a későbbi fél emberöltőben kiderül; a mese egy része történelem, s a történelem jelenidősen igaz – szívesen gondolunk a kerekded mesékre.) Hátrálunk. Visszafelé... a jegyenye arnyékán... Derék-szögéből a végtelenbe. Felnőttkorból az öregségbe. Míg félelmeink ismét sorba nem állnak.

TŰNŐDÉS

Szakad a hó, a havaseső. Tele csillogó ékszer-
teknőcökkel a puszpáng. Az ereszcsonatna szélén
tábornoki fénycsík. Invalidusok egybecinezett
marka gyűjti a tetőn cseppfolyósított csöndet. Az
út mentén Zénón emlékműve –: tűzcsapjelző
vörös nyíl száll az időtlen téren át – földközelen.
Közülük vajon, akiket a három ponttal kiszö-
geztek, kiket ér? Az összeesküvő Levittu Károlyt,
aki a varsói Citadellában maga alá gyűjtotta szal-
mazsákját? Mert félt, hogy kínvallatása szóra bírja?
Az elszántság bilincse, mint óriás sütőlapátot lán-
colta testéhez-lelkéhez a priccset. A cella, a sze-
mélyes lángolástól tüzes kemence, akárhogysis,
még emberi. Ormába 1842-őt írtak. Vagy May
János honvédalezrede, aki ugyanezt tíz évvel
később tette Bécsben? Ők az igazán modernek.
Nevesen megelőzték korukat. Kivilágított koponyájukba belehányva századunk összes égetéses
praktikái. Szakad a hó, a havaseső. Beleoldja a
földbe a mocskot, a kényelmesen kiokádott emberi
bűnt. Hogy holtunkban se tudjunk megtérni... A
rózsabokrokról mintha leperzselődött volna minden
évszak... Megint megféleledeztem a neved
napjáról. Ne haragudj... Fönnebb egy sovány fe-
nyő, de tartása határozott... Ferenczy Béni Petőfije
– hisz március van... és határtalan... A... mi is?...
A... mi is?...

ÉVEIM FORDULÓJA

Számomra már évtizedek óta nem december utolsó napjának éjféli órája jelenti az esztendő lezárását és az új év köszöntését, hanem március 15. Ezen a napon készítem el a két és fél hónappal korábban esedékes számvetést és gondolom át a márciusi új esztendőben elvégzendő feladatokat. Az év ilyen szellemű átrendezésében bizonyára nem állok egyedül... Március idusa a legszemélyesebb ünnepem. Sokkal inkább az, mint a név- vagy a születésnapom. Talán kényelmességből. A névnapot anyagilag, a születésnapot erkölcsileg érzem nyomasztónak. Honnan származik az erkölcsi kétely? Abból a tényből, hogy a születésnap kizáró: a felköszöntők – legyenek bármilyenek, tegyenek bármit – kívül rekednek rajta. És így mintha csak a személyi számot ünnepelnék, és nem a személyiséget, legfeljebb az egyént, de nem az egyéniséget. Március 15. a személyiség ünnepe: benne a személyessé vált tettet ünnepeljük..., az okos és szép emberarcokra bomló történelmi tömeget..., a társadalmi változások vértelen megvalósításának lehetőségét és bizonyosságát..., a szakadó havasesőn áttetsző metszően kék égboltot – a tiszta környezetnek ezt az immáron kondenzcsíkokra hasogatott jelképét..., ifjúságunknak a múltidéző múzeumlépcső fölött lobogó jövőteremtő szellemét, örökkévalóságát..., a közös fogadalom egyént megváltó erejét, s jegyében a letaglózó túlerő ellenére is önállóan végigvitt harcot.

Soha egyén és közösség úgy egymásra nem talált, mint azon a napon. Ugyanígy éreztem volna ezt ötven-hatvan évvel ezelőtt a piros betűsen semmitmondó frázisok agyonlobogózott korszakában. Ugyanígy éreztem felnőtté válásom évtizedében és később is, a megemlékezésnek tartott fekete betűs nyögvenyelések idején... Ez a nap mindent kibír... Ezt a napot nem lehetett „szirupként szétkenni” vagy alárendelésekkel és mellébeszélésekkel elvásatni. Amikor valóságosan lebunkózták és arcra zuhant, kúszva vitt előre... előre: „Vagyis jó irányba” – ahogy egy költő az *El condor pasa* szomorú, mégis furcsamód felemelő – (és egy időben agyonjátszott) – dallamairól írta. A szöveg nélküli néma dalról. De az, a március idusát magasba emelő másik dal is van olyan, „amelynek nyomán világgá lehetne menni”... otthont lehetne teremteni itt e földön is.

1988

FELHŐFEJES A MÚLT IDŐBŐL

Élő nagy embert először tízéves koromban láttam testközelből. 1955 nyarán. Jóval túl hazánk felszabadításának tizedik évfordulóján, és alig túl a boncmester farkaskutyájának harapásán. Mert-hogy mindig a hullaház körül ólálkodtunk. Sebeimet Parádfürdő helyett egy Teleki téri kofánál, nagyanyámnál gyógyígtattam. A bérház udvarán - kikövezett zártkertben, porolópuffogások közepette -, ahol a tűzfalra festett ablakokat, ablak-szemeket mintha a kisebb-nagyobb darabban lehulló vakolat hiánya verdeste volna be... Fájdalomdíjul magammal vihettem a finn tört, amit anyám udvarlójának apjától kaptam. A Szigony utcában lakott, s maga is szúrós ember. Annak idején - így mondták: *annak idején* - önkéntes volt a finn háborúban. De kért, hogy erről ne beszéljek s a tört se mutogassam. Ősztől tavaszig vasárnaponként a télikabátom alá azért felcsatolhattam. Ő mondta azt is, hogy a finn rokon nép. A finn háborúról csak annyit tudtam, amennyit a *Timur és csapata*-ban olvastam, márminthogy Finnország gyáván, galádul megtámadta a Szovjetuniót. Ki szereti a gyávákat és a galádokat? Anyám udvarlójának apjától tanultam meg térképet olvasni s vele voltam először igazi meccsen... Mint felderítő huszárőrs vágatatott be az udvarra három alkalmi jó barátom s a sárga kockákon körbetrappolva kürtölte világgá a rendkívüli hírt: itt van!... itt van!... És máris el. Mi meg utánuk. Be a szomszédos ház

presszójába. Hogy lássuk őt. A magyar avantgárd költészet legismertebb művének, a csupa nevekből álló XX. századi dicshimnusznak nyolcadik sorát, megelevenedő metaforáját: Kocsis Sándort. A sarokasztalnál ült. Beszélgetett. Valakivel. Egy férfival. Tízévesen még talán kicsit csalódtunk volna benne, ha nővel. Később mindinkább úgy emlékeztem e mozdulatlan élőképre, hogy én ülök ott az asztalnál. De hogyan lehettem volna vele egyidős, amikor, mint gyermek láttam őt?... Őket... Magunkat. Egyszerre maradt meg bennem elszíneződő árnyképnek és olyan szép férfinak, akinek arcéle máig hatóan átmetszi az azóta eltelt évtizedeket. Aki homlokának érintésével megtudta babonázni a földgömböt is. Mint Afganisztán sziklaösvényein elszórt kések az angol katonákat. A parafasisakos zsoldosok lehajoltak értük, próbálgatták az élüket, majd nagy komótosan magukban mártották a pengét. (Ez nem múlt századi mese. A Tolnai Világlapjában olvastam éppen akkor, ott nagyanyámnál.) Aki bamba volt, s orra előtt elhappolták a kést, vagy éppen álhatatos ír és ellen tudott állni a harakirire bűbájló kísértésnek, kitakarodott az országból. Aki pedig az újkori szentek brosráin kívül semmit se tanult a térség történetéből, bevonult oda. És újból fölszedegette a késeket, stb. Ahogy ez a nyolcvanas években a szemünk láttára történt. A kudarcot szenvedett hódítókat is elfelejtik egyszer. (Örökké semmi se fáj...) Az Angliát meghódító magyar focistákat soha. Aki akkor élt, holtában is emlékezik az eresz alatt ziháló vezetékes rádióra. A kerítéslécek között fennakadt tekintetek csillámainra. Aki akkor élt,

tudja, a hálóba vágódó labda világbirodalmakat sodorhat el egy-egy pillanatra. Olvastam, hogy Kocsis Sándor öngyilkos lett. Az érzéskület csonkító következményeit nem bírta elviselni. Egy valószínű felhőfejessel átzuhant a túlvilágba. Tudatában volt-e akkor, a hol-volt-hol-nemvolt időben a lelátókon zajló öntudatlan lázadásnak? Beléhasított-e a tomboláson túl sajgó fájdalom? Az önbecsülés légszomja? a vetődésekkel, szerelésekkel, cselekkel, fejeseikkel, gólokkal is erősített összetartozástudat futballkülsőszerűen barázdált membránlemezének lüktetése? Amelytől, egy évvel azután, hogy őt láttam, megsüketültek, lángra lobbantak a tankok... Ott a Szigony utcában is... Igen...: igen a sport, az élsportolók, a bajnokok – „Büszkeségeink” – ahogy az országos faliújságtáblák kivételes hitelességgel mutogatták őket. A szomjúhozott szabadság gazdag szegénylegényei – az országos bajban. Akikben szabad volt reménykedni, hinni, bízni. S akiknek érmeit bárki a saját keblére tűzhette. 1955. szeptembere. Teleki tér. Azóta irodalom- és filmtörténeti színtér. Grund. Játszótér. Liget. Hajóhintákon vívott tengeri csaták. Számháború a standok között. Bérház. A tankágyú becsapódó lövedéke majd megöli egyik társamat. A téren túli temető sokáig gondozott, később észrevétlenül kiátkozott, elgazosodott, parcellájában alussza nyugtalan, örök álmát. Kilenc évvel a halála után, véletlenül találtam a sírjára – az omladozó mauzóleumok és az aranysillaggal ékesített vigyázban álló, fekvő fekete gránitlapok közelében. Tulajdonképpen Batthyányt és Kosuthot kerestem. Attól fogva nem jutottam tovább.

A szomszéd hant sírkövén egy tizenöt éves lány arcképe. Alatta véset: „Ne sírjatok, csak álmodom”. A két egymás mellett fekvő halott között négy év volt a korkülönbség. Én is mindig nálam idősebb lányokba voltam szerelmes. Aztán vagy húsz évig nem jártam arra. Amikor újra kimentem hozzájuk, magammal vittem kislányomat. Az új gyásznapra feltámasztott parcellában már nem találtunk a sírjára. Lejárt a huszonöt év. Holtában sem élhette meg a krisztusi kort. Ő, azok a – ki tudja, mióta már? – kötelezően szidott ötvenes évek. Amikor pedig olyan kegyetlenül egyszerű volt minden. Amikor vasárnaponként még fehér ingben lehetett meccsre járni.

HARCMODOR

Akinek halottja van,
belegörnyed a földbe,
belélegzi a füstöt...
Akinek története,
(elevenekkel és holtakkal) él.
Akinek halottai élnek,
a holtakkal mi dolga? –
történelme az élet:
töltött puskacső,
s benne rózsza:
időzített örökmécses...

HEARST

At the heart of the Hearst Corporation is a commitment to excellence in journalism, media, and entertainment. This commitment is reflected in the high quality of our news coverage, our innovative programming, and our dedication to public service. The Hearst Corporation is a leading force in the media industry, and we are proud to be a part of this legacy.

ELŐBB ÉS AZTÁN ÉS
EGYSZERRE

FLÖBIS ANTA 12
BOLSKARE

TEMETHETED-E

Ha a felhők kiszáradt szivacsként
homokhegyekhez érnek

Ha ajkakát húz víz alá
az elmerülő ének

Ha térképek piros pontjai
jelölik csak a népet

És golyóálló üvegszemként
forog földünk a fényben

Temetheted-e vérző arcod
a bodzák tenyerébe

UTAZÁS I

Az ablak:

ablak,

tükör,

festmény,

színes dia.

Mélyükön ősz-perzselte lomb.

Mélyükön arcunk –

hasadozik és sápad:

összetartják vonásaink

a puszta ágak.

Beszélgetünk:

Imre, Lajos,

Gyula meg én és Péter.

A nap:

hegyről ránkborult kehely –

benne a bor kocsonya-szilárd.

(Legyek csapódnak belé,

az ősz sikkadó koporsói.)

Beszélgetünk –

és bort iszunk.

Kitárva minden ablak,

(tükör,

festmény,

színes dia,

s levegőért a száj...)

Beszélgetünk,

akár a néma filmben,

ahol a fény beszél.

Imre, Lajos,
Gyula meg ő és Péter.
Arcuk –

kép-tér
nap
kehely
(mélyén évszakok tengerszeme)

merülő teremtés az arcunk

UTAZÁS II

Nem jutottunk a vert falú
templomhoz azon az estén,
csak abba a városba, hol
legelő fedi a szentélyt.

Legelő fedi a szentélyt:
Úrfelmutatás - kolomp szól.
A leomló bástyák között
mint a sírkő - emlékoszlop.

Sírkőszerű emlékoszlop.
Négy oldalán márványtábla:
árverezve a dicsőség.
Betűk: - hangyák futóárka.

Árverezve a dicsőség.
Nap szálkázza ki a rétet.
Sárkányfogak - csonka szablyák
csattognak címerbe vésve.

Sárkányfogak - csonka szablyák
csattognak címerbe vésve.
A *kín*-torlasztó buldózer
át-*okkal* feszül az égnek.

Át-*okkal* feszül az égnek,
emelkedik vaspofája:
- a csönd-résen idehallik -
roppan a hold koponyája.

Roppan a hold koponyája.
Foga helyén szőlőszemek:
emlékművei a napnak,
virágzásnak és szüretnek.

Emelkedik vaspofája:
velem zsonglőrködik, játszik
a leomló bástyák között.
Halálomig – haláláig.

Szilágysomlyó, 1979

ÁGYÚÖNTŐK FÖLDJE

*Körülállják, nézik, nézik,
ezer éve, ezer évig,
mesemondók, ágyúöntők,
világjárók és fadöntők*

FARKAS ÁRPÁD

Hegyek gőzölögnek,
kisült kenyerei
a földnek.
Héjukra fenyőket
hintett a szél,
s legelőket.

Hold parázslík
a lármafától
forró hegytetőn.
Riadt patakok
zuhannak
a völgybe.
Az ember meghal,
ha elmenekül:
szemébe égő gyanta csöppen,
arcát
a vízre hajtja,
öklét
borvízrozsdás kövekbe csapja,
s eltűnik
egy forrásnak kivájt
fatörzsben.

Éjfélkor
fölszáll a hamu
az esztenák előtti tűzhelyekről...
Bálványfaragó ősök
járják a mezőt...
ÓVJA ÉLETED A FÖLD!
ÓVJA ÉLETED A VÍZ!
ÓVJA ÉLETED A NAP!
Dózsa szeme
az égre dőlt kapuk
léc-szempillái alatt.

Itt születnek a balladák,
hősök,
akik országrontó seregek elé
döfik kardjukat.
A hitet megőrzők,
ha ágyúba öntik is
harangjukat.
Mert szent ez a föld,
a folyó,
hegyek ölébe ejtett glóriában:
a tó,
templom falán a király
s a nép,
az örökzöldnyelvű,
életadó.

1968

UTAZÁS III

Nádas Péternek

Mi,
éjszakánként
a nagy gyakorlótérre beszököttek,
Dardzsiling sírrablói,
rodostói levélcsempészek
– akikkel rablóspandúrt játszik a gyanakvás –,
őrizői
a lerombolt vashámor
önvédő mámorának.
Ahol a táj:
túlárnyalt lélek.

Március tollforgói,
elfagyott búzabokrok
borzonganak bennünk.
Megindultak a gyalugépek,
tarolva élőkről arcot,
holtakról síremléket.

Mi,
a nagy gyakorlótérre beszököttek,
nézünk
át a céltáblák szembogarán,
júdásablakán a halálnak:
mögé sorakoztatták az embert,
kidekorálva
az anyanyelv „O”-jával,

ágitlan csillagával,
s a joggal,
a kimondhatatlan utolsó szó
jogával.

Mi,
a nagy gyakorlótérre beszököttek,
ahol az orvlövészet
fizetett sport,
de a gyilkolás röntgenképei
lemoshatóak,
s az átlátszó filmre
angyal és fenyő
és „Kellemes ünnepeket kívánunk”
festhető.

Mert zászlókkal kitömhető bábu az ember.
A taps-ütésre, lám,
orron-szájon dől a selyem.

Mi,
a nagy gyakorlótérre beszököttek,
utolsó ingünket,
az átyuggatható papírt felöltjük:

– kár a ruháért.

Szánkban megköt a gipsz,
hogy ne átkozódhassunk:

– kár a szóért.

A NAGYVAKÁCIÓ

Ó
IÓ
CIÓ
ÁCIÓ
KÁCIÓ
AKÁCIÓ
VAKÁCIÓ

Eljön a NAGYVAKÁCIÓ
a Fejedelem születése napján,
megvakítják a domborművét,
beolvasztják a koponyáját...
Alexandria könyvtárának
lángolása itt láthatatlan,
magyarázatra nincs szükség,
fő,
hogy a pernye föllapozhatatlan.

Megszűnik hát az Iskola,
kitépi harangja nyelvét,
alapítólevelét megperzselik,
Dózsa trónusán pörkölgetik,
fölfalatják és megzabálják.
A telhetetlen Bendő börtönfalában
mondatok, szótöredékek,
a viaszpecsét szétmázolt vére,
a vérnek kiköpött pecsétje...
Kosáremberek fogai:
– a téboly vicsorgó csillagképe –
akik lélegzethez akarták juttatni

a Balladák Asszonyát,
s a kőbe haraptak
tehetetlen.

(Majd gyöngyház-színűre kenik,
s a mosoly műemlékeként
mutogatják őket).

Szájuk csónakroncsában
tenger kagylója zúg:
zúg a Közönyösök
„Tisztánlátók”,
az eszmehálósipkától Süketek
TAM-TAMJA,
meg-
mondTAMJA:
hogy úgyis beletörik a foguk.

UTAZÁS IV

Mindegy
az *ott* és *ott*
s az út is
onnan és *oda*,
ha iker a cél:
látni haldoklásomat,
e föld
homlokunk alatt szomszédoló pólusait,
szemem fehérlését,
s a hajszálerekbe tört hajnalt.
Elmegyek *onnan* és *oda*,
ahol, ha fölkel,
hatalmas vallatólámpa a nap,
üvöltő száj –
fölpeckelve aranyló pénzzel,
és metszete annak,
ahogy a farkasszemek,
mint ígéretés és fenyegetés
összeérnek.
Elmegyek *onnan* és *oda*,
ahol Bábel
napiparancsot sugárzó tornya alatt
beszakított dobhártyánkat feszítik
az öngyilkos zenének.

A suttogást nem,
csak az ordítást értjük
emberi beszédnek.

Agyag és tűz
őrzi az első szót,
emlékképet:
szem,
száj,
fül...

Fölöttünk
vicsorgó tejfogaktól
szikrázik a Tejút.

SZÉKI ÉNEK

*Az utolsó tatárbetörés
emlékére*

Esőt lélegző erdőket
megsebez egy barna bánya.
Távol hegyek hullámain
fölbukkan a Hold, a bárka.

Ezüstdoboz fölön a templom,
kékmellényű hívek benne,
piros virággal mutatja
mindegyik, hogy merre menne.

A holtak is lenn a hídnál
arcukat a fűbe törlik,
kezük már a felhőkhöz ér,
tenyerük esővel töltik.

Megolvad az aranykehely,
mire kialszik a máglya.
Foglyaikkal a tatárok
elindulnak Moldovába.

Esőt lélegző erdőket
megsebez egy barna bánya.
Fekete lesz minden este,
mint az asszonyok ruhája.

KOPJAFÁK

A galambdúcos kapuk megfeketednek,
olvashatatlan lesz rajtuk az írás,
de ha kitapintják, éget,
mint az őszi erdők zászlói alatt
Petőfi sírja.

Holtak földből kifehérlő
csontöklei a házak,
s a templomtorony
micsoda kardmarkolat,
hogyan pengéjére rozsdásodik hazám?!

Elesett katonák sisakjai a völgyek,
a vízzel félig megteltek, tavak,
a kimeredt fenyők:
egy fuldokló föld hajszálai.

Tűzremegéssel haldoklik
az utak keresztyéne feszített ember.

Új emlékművek keletkeznek.

Mert sírba csavarozzák itt
az élőket is
az égbe növekvő kopjafák.

UTAZÁS V

Öten ültünk a gyorsvonat fülkéjében. *EGY EMBER* olvasott, *EGY* aludt, *EGY* hallgatott. Mi ketten nem beszéltünk, pedig ismertük egymást és úticélunk is ugyanaz a város volt. Nézttem ahogy a jeges domháton elvágódik a hajnal. Később úgy tetszett: gyárkéménye nőtt a templomoknak, s az ontja most a tömjént, ijesztgetve a napfény villódzó ördögeit. A kohók tövében Aladdint kerestem. A legközelebbi állomáson ki akartunk szállni, de megállt a vonat. *EGY EMBER* aludt, *EGY* hallgatott. Mi ketten nem beszéltünk, pedig ismertük egymást és úticélunk is ugyanaz a város volt. A folyosón rádió bömbölt. Azt hittem, történelmi dokumentumműsort sugároznak. Zúgott a taps, a fogsorfényes mondatokról lepattogzott a zománc. Roszogott és megkékült az ujjakon át-szűrődő zene. Átrobogtunk egy viadukt fölött. Ki akartunk szállni, de megállt a vonat. *EGY EMBER* hallgatott. Mi ketten nem beszéltünk, pedig ismertük egymást és úticélunk is ugyanaz a város volt...

.....A KÖLTŐ...

(EGY EMBER).....templomának orgonáján
játszott...

(EGY) .....az utolsó dallamokkal meghalt...

(EGY) .....lassan zuhant le tíz emelet
magasságból...

(A KÖLTŐ)hangját elragadta a vonat csikorgó
füttye...

Ki akartunk szállni

a KÖLTŐVEL

nem beszéltünk

templomának orgonáján játszott
ismertük egymást

az utolsó dallamokkal meghalt
úticélunk is ugyanaz

lassan zuhant le tíz emelet magasságból
EGY EMBER hallgatott

hangját elragadta a vonat csikorgó füttye.

SUVADÁS

„Én itt hagyom ezt a szegény határt.

Isten megáldjon...”

(JÉKELY ZOLTÁN: KALOTASZEGI ELÉGIA)

A kopár domb
égre feszített térkép,
rajta fekete címer a bivaly...

Bukdácsol,

mint absztrakt borona
a foghíjas sehonnan, fogatlan sehova.

Alatta,

aki hallgat

és

alatta,

aki vall.

A visszhangtalanságtól

a viszontagságig rövid,

a kiúttalanságtól

az útszéli Krisztusig

rögös az út.

Bátyám,

maga azzal ugratott engem,
hogy a bivaly fekete tejet ad,
aztán komoran legyintett:
megette az egészet a fene!

E fél mondattal intézte el
a társadalmi rendszerek,

a történelmi határok változását –
csalódásait,
reményeit...–:
az életet.

Kedvem mulatni akkor este nem volt,
magának igen.
Kimentem oda,
ahol beszélgettünk...

A csordakút akasztófaárnya
rám dőlt,
talán, hogy rezzenetlen bámulhassam
az augusztusi égboltot,
amelyet ejtőernyőszerűen körbecsipkéztek
a sötét dombhátak,
megfoldoztak a távoli hegyek.

Dögcédulákkal felhintve
a Tejút fagyos fénye,
nehezekül tollforgók,
patkószegek
szikráznak rajtuk:
az egyszer volt hol nem volt sereg
emlékei.

Szerettem volna
valami biztatót kisütni...

(a hamuban)

akkor,
ott!

Kinek,
ha nem magamnak?

Csak ingének színére emlékszem,
s szavaira.

Arcára nem.

De hogyan őszülhet meg a hang?

Kapaszkodtam a domboldalba
hasító suvás felé.

Egy versből ismertem jelentésének rajzolatát,
s a hozzá vezető utat.

Mi vonzott benne

(és belé)?

A megannyi torz lehetőség?

hogy kiszáradt itatóvályú...

félbehagyott függőkert...

beomló kerengő...

vonagló száj...

Isten dühének ostornyoma...

az utolsó szóba vágódó hurok...

avagy hogy személyes futóárkom is lehet?

Mire túljutottam,
magasan járt a nap.

Visszanéztem.

A kopár domb
égre feszített térkép,
rajta fekete címer a bivaly...
És sehol egy teremtetten lélek.

Sehol egy lábnyom.

Sehol egy vakondtúrás.

Sehol a történet.

UTOLSÓ (VI) UTAZÁS

Álmodni nem lehet jelenidőben

FARKAS ÁRPÁD: AZ ÁTUTAZÓ

És másnap kezdetét veszi az emlékezés

RYSZARD KAPUSCINSKI: A SAHINSAH

A légikikötő állóhelyére húsz lengyel arany a belépti díj. Onnan lestük az eget a szélrózsa minden irányába. De csak egy piroscsíkos, kék-madaras repülő érkezett, s oly hűvösen, oly előkelően ért földet, hogy magyarul is tudtuk: vele te nem jöhetsz, mert ahonnan te útra keltél, az nem Amerika. Felszálló gép több is akadt, de mind egyfelé távolodott. Egyetlen folyosóba gyömöszölve az ég is. Apránként, ahogy elkomorult a világ, s köröttünk rücskösen kifényesedett a város, úgy éreztük, hogy mi nem is köszönteni jöttünk... Mi az imént búcsúztattunk el téged, s te éppen az égre emelkedésedre vársz, ha mennybemeneteledre még nem is. Utazásod harminchat órán át tartott. Repülőgéped megkerülte a Földet, majd vonat alakjában pontosan begördült a Központi Pályaudvarra, ahol, ha visszafelé negyvenhat évet késel bombazápor fogad. (Igen, akkor te mínusz öt éves lettél volna, én pedig mínusz hat.) Így élve túl a háborút, melyikünk az idősebb? És éppen úgy nem várt volna senki, mint ezerkilencszáznolcvanöt őszén. A hosszú béke-kór közepetáján? Vagy végefelé? Esetleg a megbékélés elején? (Neved, útleveled és anyanyelved is éppoly ellentmondásos lett volna házigazdáink szemében, fülében...) De mi a

repülőtéren integettünk reményeink kattogó szárnyas kerekei után. A beéretlen búcsú színtelenszagtan bódulatában tértünk vissza az Ismeretlen Katona szomszédságába. Mi sem természetesebb; már vártál reánk. Ott, az Európáról elnevezett szállodában – valahonnan Európából. A negyedik világból – ahogy a sarokasztalnál a harmadik világ képviselőjének elbeszélte. Így újabb és valószínűsőbb hetet tölthettünk együtt a városban, amely közös hazánk, polisunk lett – átmenetileg. A városban, amelyet leromboltak, nevétől, múltjától, emlékműveitől megfosztottak. Amelynek lakóit leöldösték vagy elűzték, s helyükbe – az ördögi tervek kupolacsarnokában – a feledés jeltelen emésztőgödreit telepítették. És amely halottaiból föltámadott... és nem halált jövendő, hanem jövendőre tanít - minden ellenkező híresztelés dacára. Nem búcsúzkodtunk. Utazunk. Hol együnk harminchatórázik, hol a másikunk – elmásfelezve napjainkat, s rendre megfelezve az összetorkolló utat. Hogy érezve lélegzetünket, győzzük a történelmi idő és tér határát. És egymást el ne késsük.

BEOLVASZTÁS

Előbb a regölést
aztán a regét

Előbb a földet
aztán az otthont

Előbb az iskolát
aztán a nyelvet

Előbb a fejfát
aztán a hitet

Előbb a jövőt
aztán a múltat

és
mindezt
egyszerre:
jelenidőben

SORS

Véletlenül egy kéziratmásolat utolsó lapja került a kezembe. Egy fél emberöltő versbe szedett krónikája, amelyben az élet egy nem mindennapi újjá-születéssel kezdődik... Pontosabban: folytatódik. Szenteste volt. A történelem mostoha anyáöle, foglyokkal terhes vagon sor távolodott a Betlehem felé mutató csillaggal ellentétes irányba. Az egyik vagon feltépett padlórésén át emberek buktak ki a talpfákkal tetovált világba. Volt aki halálra zúzta magát – (mondhatni: halva született) –, volt aki életben maradt. A pap az utóbbiak közé tartozott. Hétszáz kilométert gyalogolt visszafelé. Haza a falujába: kisebbségi sorban élő népéhez. Amelyből vétetett, s amelyet, annak idején, mint szépre-ményű, kitiüntetett diák, ő is elhagyhatott volna. A maradás – (amely még nem azonos a megmaradással) – kötelességtudata avatta a teológia doktorává. Hívei szeretettel fogadták a bibliai idők hasadékein át hozzájuk megtérőt. Szükségük volt rá, mint a vasárnapi kenyérre és borra. És ő tette, amit kell. Telt-múlt az idő, nem is olyan sok, és a nép nevében – annak rendje és módja szerint – hét esztendei börtönre ítélték. Öt év múlva amnesztiával szabadult. (Annak rendje és módja szerint.) Egészségében megrendülten – ahogy ez ilyenkor lenni szokás; lélekben töretlenül – ahogy ez meg-esik. (Gyakrabban, mint feltételezhető.) Nem hagyta, hogy mártírként fogadják, beérte a felebaráti szeretettel. Ismét tette, amit kell. Járt a híveket, akiket immáron nemcsak hitükben és

származásukban, hanem nyelvükben és kultúrájukban is megbélyegeztek. Ahol megjelent, a házi cellák egyszerűen átváltak hajdani portákká, otthonokká, a suttogott szó pedig érthető lett, mint az épülő Babel-toronyra nevezett romhalmaiz egynyelvűsített korszaka előtt. Ő volt a napesti legendák hőse, aki a történelem újkeletű, de már megszenvedett viszontagságával mit se törődve tette a dolgát: emberi hangon beszélt az ember igazságáról. Azokról, amelyek közül már egyért is kitolhatták a halandó szemét, beszakíthatták a dobhártyáját, kitephették a nyelvét. És ekkor már egyre hihetlenebb volt, hogy ő ott: kikezddhetetlen hús-vér valóság. Vagyis más, mint ők - (akik miatt annak idején otthon maradt és akikért később hazaszökött) -, noha egy velük. Nem a megsokszorozott világi előljáróság éberségén csúszott el, hanem egy befagyott pocsolyán. Combnyaktörést szenvedett... És sokat szenvedett, mielőtt meghalt. Mert annak, akinek az élete mindennapi példává válik, már azért is bűnhődnie kell, ha példája követhetetlen.

VALLOMÁS

Borbáth Károlynak

Tizenhárom éve jártam ott először,
s láttam múlhatatlan gyászu templomát.
Udvarán szarkofág állott: néma bölcső –
a csönd vetett benne fekhelyül mohát.

Lassan körbejártam, mint késő napóra,
ezer ember álmát, vak szemfedelét,
s szellemük leplébe őket begyolcsoztam –
sírghalászóiknak kísérteteként.

Majd a Fejedelmi Iskolába mentem,
amelynek könyvtáros szentje fogadott.
A történelem volt nyomasztó keresztje.
Olyannyira, hogy már két éve halott.

A nap, hol nem szólót, sírköveket érlelt,
a professzorok megroppant hantjait...
A temető dombot vele jártam még be...
S vele böngészem a neveket ma is.

És vacsoráztunk a régi épületben.
Kenyeret, vizet, mit századokon át
a hű diákok s a jó tanárok ettek...
És közénk ültettük Kőrösi Csomát.

A hosszú lócákon mennyien szorongtunk.
Meg se jegyezhettem mindenki nevét.
Mind, kit ellátott a Fejedelmi Fundus:
Barabás, Bod Péter, Báróczy, Kemény...

Láttam Vajna Antalt s Incze Dánielt is,
tetőtelen álmuk romjai között,
ahogy a krónikás pernyék alól mentik,
amibe a lándzsa-láng beletörött.

Szekrények alkotta könyves cella mélyén
folytattuk. Vigyázott fönn Apáczai.
Bár szuronnal döfték keresztül a képét.
De megszokhatta már, mint a társai...

Szemüvegedet vedd le és töröld meg.
Nehogy az arcodba tapossák, ha majd...
És ne hagyj itt minket, kérünk, mindörökre –
a Te kálváriád nem őrzik falak.

Te maga-felejtő sorsunk halk tudója,
akit halálba száműztek. De vagy!
Fejedelmünknek is légy tanácsadója;
és mondjál el neki mindent, mi igaz.

1982. május 20–25.

There is a great deal of
the...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...
...
...

1867

AZ ELHAGYOTT MŰTEREM LEGENDÁJA

AS ELLAGYOTT MÜTEREM
LEGENDÁJA

VASKÖNNYEK

Szervátiusz Tibor szobrai

El kell mennem
Dózsa abroncskoronája előtt,
a kereszt nélkül haldokló
krisztusi csontváz
átszögelt karja alatt,
hol Petőfi szív-arca lüktet.

Vaskönnnyekkel összeforrasztott
tenyér-forró rácsok
jelentenek Neked
négyzetméternyi szabadságot.
A rácsokon túl arcok,
ezer halotti maszk,
ütőerekkel összevarrt sebek,
hangszálakként remegő hajak.
Itt megolvad
hazug ívlámpák álkapcsában az élet.
Csak bennetek lehet szabad...

El kell mennem
Dózsa abroncskoronája előtt,
a kereszt nélkül haldokló
krisztusi csontváz
átszögelt karja alatt.

Itt Petőfi szív-arca lüktet.
A fény lobogósodik
fásult szemünkben is.
És mint a csillagok,
égbegyökereznek a szavak

1967

KOLOZSVÁRI KRISZTUS

Spartacus katonáit keresztre feszítették a rómaiak. Nyomon követve küzdelmüket, haláluk elképzelése megrendítőbb volt, mint a templomi arcú Krisztusok látványa. A szenvedés és a szelídség együttes jelenléte, melynek kettősségéből mindig az utóbbi az uralkodó, valahogy a beletörődést és a megalkuvást jelenti nekem. De láttam egy Krisztust, aki az emberek védelmében föllázadt Isten ellen. Láttam Krisztust, aki nem engedte keresztre feszíteni magát, és nem engedte, hogy föltámasszák. Mindig ez a két méter magas szürke csontváz zuhan felém, hogy kitárt karjaival és a hatalmas szögekre görbülő ujjakkal magához emeljen. Láttam a pillanatot, amikor Krisztust keresztfára emelték, de még sem keze, se gerince nem érintette azt. A föltámadás pillanatát láttam, Krisztus keze és gerince már szabad volt. A halál s az élet érintkezésének görcsös vonalát hordom magamban, amit a szobor torz fémkoronája belém hasított. A hegyek közé zárt tó jégelenséjén az elsüllyedt ember ezerszeres nagyításban látja a havasokat, a bércek közt már a felhők is hóhegyeknek tűnnek, s e fordított kúp belső csúcspontjában már csak e Fémkrisztushoz menekülhet az ember. De eljutsz-e a bordák labirintusán a szívig? Nem kell kard, és nem kell fonál, elég, ha e föld s e nép canossaköpenye megérint. Ha ezt nem érzed, zajtalan kihullsz az izzó fémek közül, és nézheted tovább, mint valami idegenforgalmi nevezetességet.

1968

SZOBOR-TRIPTICHON

I

Élet-bálványsor

A kezdet: megvilágosodás – a megvilágosodás: erendendő bűn... Fénnyel faragott eperfarönk – tartósítja a kézmeleg élet: fejkendő Madonna a Húsvét-szigetek pogány szobrai között... Fénnyel faragott eperfarönk: öröklétre piramisolt fáraófeleség a homokkal kockává csiszolt sötétben... Fénnyel faragott eperfarönk: sztyeppék sírhalmain vigyázó kunbabák szögeznek az éjszaka est-küszöbére a holdat... Arcok. Egy és ugyanazon emberarc – szemek letakart tükrében sorjázó arcvonások. A szerelem örökkévalóságsejtelem-arca. A magzatát oltalmazó édesanya életfa-arca. Fiát az időszámítás keresztjéig kísérő istenanya arca. A középkori szent lángszempillákkal hunyorgó glóriaabroncs-arca. A forradalmak géniuszának álomálarcos arca. A háborúban eltűnt férjéért sírokat feltúró hitves megistenült vakondok-arca. A huszadik század megégetett, kitépett fogú piéta-arca – szögesdróttal fésült hajkoszorúban... A megnémult idő zene-arca. A túlvilág búzametszetű szemével néz reánk az élet. Az élet búzametszetű szemével nézünk a túlvilágba. Arcunk – kezdetek élével kifaragott napkorong. Kelünk a szemhatár mögött és mögötte a szemhatárnak nyugszunk... A kihűlés: élet-éltető áramlás – túlról nézve. A felmelegedés: halál-éltető dermedés – a túlontúlról nézve. Életnek életével éljél...

A döbbenet – rögeivel kitöltheti az ember szívét, csöndjével bezúzhatja a dobhártyát, maró savával megvakíthatja a sötétben tapogató ujjbegyet. Pillanatai, percei, órái, napjai, évei, évtizedei elárasztják a szülővárost: a házakat, iskolákat, templomtornyokat, dombok háromszögellési pontjait, kilátóit és az Ararát hegyére menekültek tanyáját. A múlt és a jövő, az idő és az időtlenség egyéni és közösségi döbbenete – jelenidőnkben, jelenlétünkben. Egy többszörösen újraépült házban. Templomcsarnok-műteremben. Kolozsvári Krisztus a mészkötéglákból emelt fehér fal előtt. Az idő és a tér kiterített kártyalapjai – az örökkévalóság megfejthetetlen rácsrajzolata előtt. Mindegyik elvetett kockára, egymáson épülő lapra más és más jel kínálkozik. Hányat ismerhetünk meg belőlük? Mennyi vár megfejtésre? Mintha száz- és százezer ujjlenyomat érdesítené Krisztus hátterét, a feláldozásra váró leplet. Siratófalunkat. Száz- és százezer mutató- és gyűrűsujj a halál mészkokáiban. Száz- és százezer megdermedt szemefehérje a haláltábor fehér csempéin. Mondjuk: Treblinkában. (Korlátlan a választék!) Ahol a fürdőnek álcázott siralomcsarnokban megszámlálhatatlan lelket zsúfoltak össze. S hogy minden lélegzetvételnyi helyet kihasználjanak, az emberfejekkel kirakott tömeg tetejébe gyermekeket préseltek. A Biblia kisdedeit. Aztán bekapcsolták a motorokat. Még elavult módon, kipufogó gázzal ölték. Azóta szennyezett a víz és olthatatlan a szomj. Azóta

parancsolja a felebaráti szeretet, hogy vegyük számba, tartsuk számon gyilkosainkat. A rögtÖNZŐket, akiket sürget az idő. Akik idő hiányában nem tudnak olyan álszentül békés helyzetet teremteni, hogy a „nemkívánatos elemek” - emberek, családok, közösségek — létüknek önkezüikkel veszenek véget. Így vagy úgy, de fölszámolják önmagukat, vagyis: *fölszámolódjanak*. Ehhez – alapfel-tételként – el kell tiporni még a szentjánosbogárnyi reményt is, ki kell siklatni az évszakokat, rács mögé kell dugni a napot. Ehhez – alapfel-tételként – idő kell, amazonaszi idő..., és hordaléka: a türelem. Az *idővel-emberáldozók* mindenki másét felülmúló sátáni önbizalma és pontos, a rögtÖNZŐk sikerein alapuló ravaszdi számvetés, és persze gyomor: sajátságosan emésztő hajlam kite nyésztése. Ez is percre készséget feltételez, még ha évekig, évtizedekig kell is várni. Percre kész cselekvő kivárást. És lehetőséget. Teret. Országos, földrésznyi, világtájolt arénát. Tétlenül vak és tetterekészen elvakult nézősereggel. A rögtÖNZŐ gyilkosok és az *idővel-emberáldozók* örök biztatója, szemforgató drukkere: a KözÖNy. Azoknak, akik Treblinkában öltek, mindenük volt, csak idejük nem. Eszeveszetten, percnyi pihenés nélkül gyilkoltak. ÖNként és kéjjel. De ezt a kéjt az *idővel-emberáldozók* tudják csak igazán kiélvezni. Van rá idejük, hisz embertelenül hosszú „előjáték” vezet kiszemelt áldozatuk feláldozásához, feláldozódásához. A rögtÖNZŐ gyilkosokat sürgette az idő, az egyre sűrűbben érkező és mind hosszabb vagon sor. A rögtÖNZŐ gyilkos tudta, hogy öl. Az *idővel-emberáldozó* úgy tesz, mintha semmi köze se

lenne, például a vonatsínen szétdarabolt, a tízemeletes ház tövében fekvő, a gáztűzhely csapjait megnyitó, nyakába kötelet vető áldozatához. Az *idővel-emberáldozó* tulajdonképpen csak akkor leplezi le magát, amikor lemond - többnyire - távirányított rítusáról, amikor türelmét veszíti, mert valamilyen oknál fogva őt is sürgeti az idő. Áldozatjelöltje meg az istennek se akar áldozat lenni. Áldozatként is élni akar. Még a legnagyobb reménytelenségben is reménykedni mer. Vagy talán, mert van bátorsága felfedezni *idővel-emberáldozója* komolykodó maszkjában a rögtÖNZŐ gyilkos vigyori ábrázatát, szembe fordul vele... (Mint az a treblinkai fogoly, aki a halála előtti pillanatban kést vágott rögtÖNZŐ gyilkosába.) Az *idővelemberáldozó* ilyenkor nem tehet mást, mint börtönbe csuk, ahol – az udvar hullafoltos szegletén kívül – immáron egy bármikor átalakítható fürdőcsarnok is van. A börtön azonban, ameddig börtön, mégiscsak élet, kegyelmi állapot, a halál elnapolása. Ezért csak a végszükség szorítójában szabad nyitjához (vagyis zárjához) folyamodni. Mert roppant veszélyes. Az *idővelemberáldozó* ugyanis türelmét és időérzékét veszítve könnyen rögtÖNZŐ gyilkossá válhat, s ezután már nem nehéz leleplezni, hogy valójában is az. Mert az *idővel-emberáldozó* fejét csóválja, szemét forgatja, részvétet nyilvánít, mossa kezeit. Csak magában örvend, adminisztrál. Tudja: türelem halált terem. A rögtÖNZŐ gyilkos becsukta a fürdőcsarnok falába épített csapóajtókat, mint kezdeteknél a vagonokéit. A rögtÖNZŐ gyilkos szívesen szemlélte volna a fürdőben füstbe fulladók halálát. A puskalövés nyomán elvágódó,

lapáttal péppé vert fejű, csizmasarokkal széttiport torkú, bikacsökkel agyonvert áldozatok látványát már unta. Szerette volna látni, hogyan öl, az élet terét miként tölti ki a füst, amit gyermekkorában oly szívesen szippantott be az automobil után szaladva. De a júdásablakon át se látott semmit. Mindent eltakart a sötét, de nem a halál fölött gomolygó füsté, hanem egy test sötétje. A fémlemezekből, fémszálakból, fémkönnyekekből összeforrasztott Krisztusé. Amikor kinyitották a falnagyságú csapóajtókat, hogy a holtakat a bulldózerekkel vájt sáncokba dobálják és leöntsék mésszel vagy elégessék, a csempe-szemektől villogó csarnokban csak Krisztust látni. Mintha minden porcikája egy-egy megszenesedett emberi lélek volna: egymáshoz és egymásba égve, torzulva, dermedve, inasodva, simulva, csavarodva, csontosulva, görnyedve, olvadva, csordulva, görcsösülve, tapadva, horgadva, tekeredve –: *lényegülve*... Mint tömegsírban az ember, mint elemészett könyvtárakban, képtárakban, levéltárakban, iskolákban, templomokban a pernyévé lett szellem. Kolozsvári Krisztus a történelem élő és legyilkolt áldozataiból teremtdőött. Minden volt-van-és-lesz megnyomorított életből és igaztalan halálból. Ezért ne képzeljetez mögé keresztet. Nem tud föltámadni. Élő halott. Nézzétek arcát. Behunyt szemmel szemléljétek. Míg a korona alatt, a sáncok mélyéből szemetek föl nem izzik.

Szívedre boronafogakkal kiveret csikorgó henger gördült. Átütötte a kintornás halál verkli-tüskéje. At, mint Krisztus kinyíló öklét a sorozatban kovácsolt szög, vagy szájtáti atomrobaj teremtesünk esetlen emlékezetét, a csöndet. A megalázó ország és a honvágyadban újrateremtett haza senkiföldjén állunk, általad gazdagon, s „tele bőröndöddel” megraboltan. A védtelenség mészkörtarlóján imbolygó Ω : a Próféta kihűlt ekhós szekere távolodik..., por vagy porhó kavarog nyomán. Visz valakit. Utolsó szónak. Lejegyezhetetlen visszhangunknak. Sehol egy fatörzs, fűtorzsa, feszületcsont a múlt magasfeszültségű drótjaival bevonalezott tájon, a tehetetlenség kottalapján. Mibe kapaszkodjék vajon az ember, ha öngyilkos hangjegy lehet csak megüszkösödött ökle, s úgy csügged alá az égen, hogy nem tudni: pokolra, mennybe jut-e. Egy elmeszesedett hang az emberiség duhajul rothadó lélegzetében. Kibontva belőle koponyád. Vonalaiban és szellemében hűsleges arcodat nem valami miatt, hanem valakiért – remegő kéz érintgette mészköbe. Oltalmazó mozdulatait elnyelte szemed mélyének odaátja: az űrt is átütő kettős kráter. A megalázó és az álmaidban teremtet világ világának senkiföldjén állunk. Lehajtott fejfel...

1981

BEJEGYZÉSEK A CSÁNGÓ KRÓNIKÁBA

BELEGYNESEK A CSANAGO
KRONIKÁJÁBÓL

VÉSET EGY BÁBELI ÓVÓHELYEN

Ha nem terem,

töredelem

a nyelv.

IDŐZAVAR

Az indiánokat kiirtották. Aki gyilkosaikat nem is vádolva, csupán szelíden figyelmeztetve, pártjukra kelt, tiszteletreméltóan korán ébredt. Nem sejtette, hogy háromnegyed napja van hátra, noha életrajzi tény, hogy hatvanhat éves korában hunyt el. Amikor az indiánokért tollat fogott, azt hitte, hogy az általa szánt „hontalan vadaknak” már csak öt percük van a tizenkettedik órából. Washington Irving fehér ember volt és éjfélkor meghalt. A közhiedelem szerint túlélte az indiánok végóráját. Mi azonban tudjuk, hogy a halálba menők öt perce az élők számára is ugyanaz az időegység, hogy a *meghalok* és a *túléltem* rokon fogalmak, mint ahogy a *halál* és a *túlvilág* is azok. Washington Irving éjjel egy órakor az órájára nézett, és látta, hogy a nagymutató a tizenegyesen áll, újabb hatvan perc múlva a tízes egyesét választotta el a nullától, hat órakor egy pillanatra megnyugodott, mert a nagymutató a hatoson állt, csak az zavarta, hogy a hatos helyet cserélt a tizenkettessel, a hármas pedig a kilencessel. Amikor a város toronyórájára tekintett, a számok hasonló helyzetét észlelhette. Ekkor elhatározta, hogy nem néz többet órára. Mert Washington Irving már halott volt és nem fejthette meg a számlapnak a mutatót túlélő jelképét, hogy minden igaztalan halál látszattá lázítja a létet. Az irodalomtörténet sok mindent följegyzett róla. Azt is, hogy együttérzéssel szólt az indiánokról, és hogy 1859-ben halt meg. Vannak, akik azt mondják, Washington Irving írása voltaképpen halála után három évtizeddel lett volna igazán időszerű. Vannak, akik azt fájlalják, hogy nem érthette meg napjaink indiánrezervátumait: a kérdés megoldásának egyetlen emberi lehetőségét. Vannak, akik azt állítják, hogy indiánok sohasem voltak.

CSÁNGÓK

Domokos Pál Péternek

Tömjénfüstben ködlik a szószék
s a kétágú fekete gyertya.
Nyelvünk huszita máglya
– hamvad.

Venyigék között a kelyhet
ki felé emeled, te pap?
Elaltattad már rég az Istent!
Szemére tetted ostyáidat.

Júdáspénz lett a lelkünk.
Zörgesd, zörgesd csak perselyed.
Támaszd sírkővel kapuinkat.
És jelszót is rá: szeretet.

Harangok hazátlan hangja
a száműzöttet befogadja.

A vízesés sziklái alatt
pogánybibliát fordítanak.

Emelj a napnak házat.
Cserepezd be az éjszakánkat.

Háromszögbe zárt szemünk:
sorsátkozó címerünk.

1970

FÉNYKÉPEK A HEGYEKEN TÚLRÓL

Kezek: könyörtelen imára kulcsoltak, rózsafű-
zért morzsolgatók, gyermeket ölelők, szülőkbe ka-
paszkodók. Tétován egymáson pihenő kezek. A jelen-
idő előtt vigyázban álló gyermekek: kezük combjuk-
ra tetoválva...

Breughelien szomorú és időtlen gyermekarcok.

Istenben reménykedő tekintetek, mégha a szájszeglet kételkedő is.

Istent vádoló tekintetek, mégha a szájszeglet kételkedő is.

Arcvonásokra szakadt történelem – végtelenbe hasadó arcvonások.

Mosoly, amely lehet a sírás előtti pillanaté is.

Viselőjének idegszálaival kivarrrt ingvállak.

Mozdulatlanná pólyázott jövőendő.

Gyönyörű asszonyok: tekintetük megtörik az e-züstjét vedlő tükörben.

Szájzára a nyelveket bomlasztó időnek.

A foggal születettek belülről morzsoló síremléke.

Egy asszony Krisztus-fejtartása.

A háttérben keresztfa, jegenye-uniformis, mennytelen-égbolt.

Lecsukódó szemek napfogyatkozása.

Belevakulsz...

A kitépett film – fényhamu. Szemgödrünkbe csapódik...

Didergő ujjunkkal kibetűzhetetlen a Halotti Beszéd.

A VÉGCÉL MESÉJE

Úgy tetszett, hogy a síkság bizonyos szakaszán nehezebben tudunk kocsival átkelni, mint a hosszszan emelkedő majd alábukó hegyszoroson. Az árvíz elvitte az út tekintélyes részét. Csak az árok maradt épen, amely az úttal és a folyóval párhuzamosan kanyargott. Benne gyalogolhattunk tovább. Libasorban haladtunk, abban a sorrendben, ahogy a „sáncba” ereszkedtünk. Helyünket tehát nem váltogathattuk, így elvesztettük az egyenlőség illúzióját. Az első az első volt közülünk, a másodikunk a középső, a harmadikunk pedig az utolsó. A középső miatt vissza se fordulhattunk, hiszen az ő helyzetén ez már mit se változtatott volna. Egyforma, majdhogynem katonás léptekkel tapostuk az árokban megrekedt vizet. Utunk egyszerre volt árok, vizesárok, lövészárok, temető-árok. A végkifejletnek ez a lehetősége nem zavart minket, ameddig magunk mellett éreztük az elmosódó országutat, a még eldöntetlen mérföldköveket. Mentünk hát fölemelt fejjel és nyomtalanul. Egy idő után eltűnedezték a távolságjelzők. Ezt követően útérzetünk is megszűnt. az árok és a folyó képezték a végtelen teret. Meg a lassan-lassan partig nyurguló majd a folyóvízbe csapódó árnyékunk... Előbb a fejünket nyelte el, aztán a törzsünket... Sötét, magatehetetlen tótágasunknak végül térdéig ért a víz. Amikor árnyékpórusaink se jutottak levegőhöz, kettősségünk fekete fele szökőárként vágódott a felszín fölé. A folyóban ettől kezdve lépteink üteméhez igazodva, árny-

alakok meneteltek: a mi óriásivá növekedő árnyékaink. Aztán az árok is eltűnt, elnyelte a táguló folyammeder. Csak árnyékaink haladtak tovább rendületlen – megfélelkezve rólunk, akik elmerültünk. Pedig a mi talpunkkal, a mi talpunkon haladtak tovább. Egymásra préselt lábnymainkat széthasogatták a víz villogványai. De ki törődött a pillanatonként kinyíló és behegedő sebekkel. Mi nem változtunk, ők szakadatlanul növekedve, de egyre lassuló léptekkel haladtak előre. Miénk volt a feje tetejére állított mélység, a tér egyre nagyobb darabja pedig az övéké. Csak hosszú idő után döbbsentünk rá, hogy nincs tovább, hogy magunkba tiportunk minden mozdulatot. Tudtuk, hogy túl vagyunk mindenen, túl a semmi határán, a lebukott napon. A sötétségünk nyelt el.

ÁLOM A KÖLTÉSZETRŐL

ALON / KOTI / ST. PETERSBURG

ALON / KOTI / ST. PETERSBURG

ALON / KOTI / ST. PETERSBURG

ALON / KOTI / ST. PETERSBURG

ALON / KOTI / ST. PETERSBURG

ALON / KOTI / ST. PETERSBURG

ALON / KOTI / ST. PETERSBURG

ALON / KOTI / ST. PETERSBURG

ALON / KOTI / ST. PETERSBURG

ALON / KOTI / ST. PETERSBURG

ÁLOM A KÖLTÉSZETRŐL

Repülőhalak bombázzák a tengert
A felhőkből esőt szaggat
tátogó szájuk
Az égitestek fényét elnyelik

Csak az elsüllyedtek
elfűrészeltek koponyája
lúktet a víz fölött

Habos bolyákat
lázít az alkonyat

Meszes tüdőüregekben a szem
gyulladt a vértelen levegőtől

Csak a fuldoklók látnak élesen
Én nem mondhatom
ne lélegezz

A csönd kockáiban
üveges-szemű örvény

Három halálszínű hatos

Tiszta pohár
az összeforrt tenyér

Csak ennyit tudok
semmit a láthatárról

A VERS SZÜLETÉSE

Réz Pálnak

1

Életünk álmai?

állomásai?

A vers szellemvonatként

suhan át rajtunk,

láthatatlan roncsol,

mint a narkotikus álom...

valamit újra meg újra kitép,

elragad belőlünk,

hogyan szétszórjon...

miért?

kinek?

2

Egy helyben,

de nem helyben topogva...

Ki hunyt,

befelé nyílt:

időtlen szemmel...

magunk

magunkon át

magunkból

önmagunkba:

m a g u n k k á

magunkat.

Ne zavarjátok,
aki boldog,

– a fogyó hold fénye élesebb a teltnél –

Fáradtan integetünk,
mint szülés után,
a halál tejüvegén túlra.

BALASSI

Széttört a díszkút, szét a csempe,
szirmok közé szorult a nap.
Egy sebesült a fényt kereste
a rázuhanó hegy alatt.

Esztergom Dunába süllyedt.
A parton sípok és dobok...
s a hangörvényben elmerültek
hajnalok, harcok, asszonyok...

Az idő sáros hajszálai
tapasztják testét, koponyáját.
Íjak idegei közt
Bécsbe kísérik hazáját.

PETŐFI

kezek kék erdeje
szívére ne csavarjon indigót
napfoltos ködökre foszfort ne szórjon
csontfűrészek közé
ne süllyesszen hangjegyes koporsót
jeltelen sírjában
nem fog a halott énekelni
berobbant hangfalakon nem kelhet át
ne várjátok
a lándzsával egyensúlyozót
a sátorponyvát csavarjuk össze
dobjuk vánkosul
az álmatlan júliusnak

közös sírfeliratunk
a Halotti Beszéd első mondata

Őbenne az utolsót keressük.

NORWID

Üres a fal. Fölláztak
a festményen túli foltok.

A Vaknak
szempilla-fésült a Világ.

Érthetetlen a
SZEGÉNYHÁZ
akár a versek...

Ki koponyádhoz szólni tudna –
meghalt.

A színpadon zavar
és homály...

...foszlik köddé a Szellem,
szájakon a markolatkosár...

„TAKARJATOK KI JOBBAN”

DZSIDA JENŐNEK

Álmok: hajnali lehellet –
bepárásul a víznek tükre,
szemrebegésed törölgesse,
míg be nem vonja az ég ezüstje.

Távol tóparti harangok:
ősz esőktől rozsdás fűzfák.
Bronzba avarodó hangok
temetik be a csönd hattyúját.

SÍRVERS KRZYSZTOF KAMIL BACZYNSKINAK

Kosarat tett fejünk alá a történelem,
fölénk e kor vastapintatú álmát.
Egy mozdulattal kivívtuk így
az öngyilkosok szabadságát.

Páncélöklünk a csönd.

Az alkony izzó csilléi – koporsók.
Elégett holttesteinken mész a felhő.

Mozdulatlan beborítjuk a várost.
Emlékoszlop remeg fölöttünk.

SZINOPSZIS

A jövő embere számára – ha ilyenről egyáltalán beszélhetünk –, lehetséges, hogy Krzysztof Zanussit csak az ABC betűi választják el Krzysztof Baczynskitől, nem a kor. Filmforgatókönyvének borítója fekete, a cím és a név rajta fehér. Krzysztof Baczynski verseskötete fehér, betűi feketék. A védőszínek Zanussit gyászolják, pedig Baczynski halt meg. A varsói felkelésben. Átlőtték a fejét. Zanussi leforgathatja halálának jelenetét. Ugyanabban a házban, ugyanazon az emeleten. Az ablak elé lép. Elnéz abba az irányba, ahonnan a lövés jöhetett. A külső felvételnél nem kell eltávolítani Baczynski emléktábláját (A halottak napja úgyis koszorúk alá temeti.) Zanussi behozhatja a meszterlövész arcát. (Lehetséges, hogy valamikor becsületes vadorzó volt.) A fásult elégedettségnek nincs múltja, se nemzetisége. A puska távcsöve – a gyermekkor vásári kaleidoszkópja. Ismételve meg úgy a felvételt, hogy a szátkereszt pontosan a csukott ablak belső keretére essen. Kis idő múltán csúszson oldalt-lejjebb. Az üvegtábla vagy beüvegezetlen tér így ismét négy részre tagolódik. Ekkor lépjen az ablak elé és nézzen abba az irányba, ahonnan a lövés jöhetett. Vértől fejű zászlósukat cipelik a fiúk. Holnapi önmagukat. Zanussi lefénnyépezheti saját könyvét, a Baczynski sírját borító fekete gránitlapot: virágok ravatalát. Körös-körül nyírfák: a csönd hirdetőoszlopai. Kérgük papírlapokká hasadozott. A hallgatásra levelek árnyéka vetül – vér folt, tintafolt vagy ujjlenyomat. A film nem lehet színes.

KIBETŰZHETŐ SZAVAK R. M. EXHUMÁLT VERSÉBŐL

.....
.....
a gyűlölet vesszőnyalábjaival .....

..... szaunázik a halál.....
.....

.....
Ne vámszedői őrizték.....

.....a kiontott vér határát.
.....

A MONDAT ÁLKAPCSOLAT

TELEHOLD

Szabédi László emlékének

Hazudjak jóhírt
gólyhíres mezőket
mérleges eget
nyírkérgű tavaszt
Borotvál havas temetőket
a szél

Történelmi halak pikkelyeit
sodorja
holtak ujjaira körömháznak

Nappalok hajnaltüskéin
hajszálak
megőszült álmok

Talpfák koporsók emlékművek
a csönd fokozatai

Gyémánt-agyvelőket
forгат az éjszaka pajzsa

Épül a némaság alagútja
hörgője
suttogó hajszálere
a nyelvnek

Elmúlnak ujjperceink

Porában iszonyú gárdisták
menetelnek

TAMÁSI ÁRON

zuhanni készülő madár

csőrében fekete gyöngy
szivárvány a szárnya
eső előtti ég
eső után föld
a kalitkája

szállj tovább

harangszóra
síroddhoz ér
a templomnapóra
árnya

szállj tovább

zuhanni készülő madár

fekete ösvény
vezet
keresztfáról
a cserefára

szállj tovább

zuhanni készülő madár

apák sírkövei közt
hol aranyoltár a nap
házakba folynak
a vizes esték
galambdúcokba dől a fagy

szállj tovább
zuhanni készülő madár

hegyek hidegén túl
a nyárba

szállj tovább

az embercsillagok
földi otthonába

A HALÁL AJKAIN

Nagy Lászlónak

Iránytűd árnyék nélküli kő.
A barlangtüzek kialszanak.
Hamuba rajzolt halak
úsznak a cseppkő-biblián át.
Árnyék nélkül kő a nap:
agyagtáblák jelfókuszain
fölgyújtja Babel toronybárját.

Népek anyanyelv-vonalzója,
szerkeszthető mondatok.
Ajkunkra omlik a homok-bólya,
koralltüdőnkön dér vacog.

Süllyedő hangod jéghegyet,
napfénytemetőt hasít.
Csillagostyák és tengerek,
lüktet az éj halántéka,
a Tejút pengéje vakít.
Reszelő agyú szellemek
bevérik nyelvünk határait.

Eső és csigalépcső-lárma,
a síkos égre só zuhog.
Az idő rozsdálló vizén
elmerül halál-pontonod.

1970

STED

*voltak, akik megszülettek,
voltak, akik meghaltak,
és voltak olyanok is,
akiknek mindez kevés volt.*

STACHURA EDWARD

1

Hiába hívtál,
nem mentem csúszkálni a Visztulára,
s te illetlenül
átgyalogoltál a park terítőjén,
amelyre foltot olvasztott
a csatornapára,
belemosódtál a KÖDbe,
pontokká estél,
mint gyilkossá nagyított áldozata
a FILMnek,
amelyet mindketten szeretünk.

Szeretünk -
javítanál ki most,
mert nem igeidő az emberi élet,
nem a *volt*, *van* és *lesz* szálnalmas függvénye...
A *voltra* mondható, hogy *van*
a *lesznek* megfelelője a *volt*,
s a *vannál* se több a *lesz*:
ez a mi halhatatlanságunk...
Utolsó esélyünk – mondaná Csoóri Sándor,

sugallná mindkettőt Nagy László némasága.
Nekik hangoltad gitárod
– hány éve már? –
Virággá vált az ember,
s a dallamok kaptárából
kirajzottak a méhek.

2

...a húrok kettős sín párján
elindult a fehér mozdony,
véres kézzel intettél utána,
négy ujjad –
világtájakra szóródó szikra,
az ötödik,
az élet cirkusz-jelképe,
megmaradt,
hogyan fölmutathasd a halálnak.

Én valóban irigyeltelek,
Sted,
hogyan télen a telet,
tavasszal a tavaszt,
nyáron a nyarat,
ősszel az őszt szereted,
mert én mindig a tavaszt várom,
tavasszal is a tavaszt...

Azt mondtad,
 napfogyatkozás kellene ahhoz,
 hogy ne nézz a napba,
 (vagy hogy doktori értekezést írjál.)
 Az égbolt kártyaasztalán,
 mint nyert pénzt,
 mégis egymásra csúszttattad
 a holdat s a napot.

Verseket írnak Hozzád.
 Ne bosszantson.
 Tudom,
 hogy ezt akartad legkevésbé,
 de szeretnek,
                     Sted,
 élő élettel szeretnek...
 És, ahogy írtad: minden költészet,
 így vers a hallgatás is,
 himnusz,
 végtelen poéma...

Ígérem,
 sírodhoz nem megyek soha,
 és gyergyát se égetek érted.
 Lángjától megperzselődhet a nyírfa,
 s a novemberi temetők
 úgyis csak este nyolcig támadnak föl

Befejezem,
 a Körös menti gátőrházban majd találkozunk,

akár egy hónapig is maradhatsz,
vagy tovább,
amíg a nap szemébe lehet nézni,
s nem szomorkodnak a parti fűzek.

ÁDÁM ELSŐ FÖLDI NAPJA

I.Gy. temetésére

Háttal a fénynek,
mint akit
a lávafolyam partjáig kergetett a pallos,
de angyalával szembenézett.

Ki érti,
ha rápirít a hajnal?
Váltságdíjat
markába-égett halpénzdarabbal,
kézfogással fizet
Ördögnek
az Angyal.

A csönd maszkja a mutogatás.

Ahol lecsapolhatatlan a lélek,
észrevétlen a forrás,
s jelkép
a név:
egy élet.

Bomló hálóban a Koponyák hegye.
Hurkain döglegyek,
pillangók.

Eredj!

1983. április 22.

AVAR-INDULÓ

Utassy Józsefnek

Gyújts tüzet, és nézz a lángba.
Alkonyatot lát a jós:
tenyerében alföldet tart,
hunyt szemében két folyót.

A fegyvernyugvás elmarad.
Kardot nem teszünk oltárköre.
Nem gyűjtünk bogárszárnyakat
orvosságnak e földre.

Vértjeinket eldobjuk.
Ne óvjon többé semmi.
Fuvass rohamot, indulunk!
magunkat eltemetni.

Forgácsai a szétrobbant időnek,
gerendák, gerincek, szavak.
Kopják vasán lobogó eskü,
kardmarkolatra hűlt életvonalak.

Madarasi Hargita, 1968. július 31.

TENGERÉSZ

Utóvers Döbrentei Kornél könyvéhez

Halálbordázó zárójelek
Piros kopoltyún
zsilettpengék
Vizek szétmetszett áramában
zátonyos lesz az elmerült és

Billen az ólomtalpú zsák
Zuhanunk halott-fegyelemmel

Csontunkról
leválik a mozdulat
mint parti szikláról a tenger

Szemünkről repülőhalak
lopják a pénzt
sellőnek
kikötőölű lányokat

(„Kezdetben vala az ige...”)

Combjuk között a félelem
préselt virágokat
szerelmen-túli körmenetre

Állványozz éjszakát fölénk
ezeregy mese csöndje

Fűmagot szóró
sirály szállong
Tornyok elsüllyedt ablakába visszük
a túl világot

APRÓ BETŰKKEL ÍRT SOROK

Balassa Péternek

Képeslapot írok, annyiszor ugyanonnan – (hegy, várrom, balra kastély, virágok, sövény, a tölgy-lombon villanydúc-csigák, lennebb homlokba csapódó tatárnyílvevő: útjelzőtábla.) Írom, ki tudja, hányadszor ugyanazt. Hogy jól vagyok, remélem, ti is, és biztosan találkozunk... az összetéveszthető végvárromokon... vagy a nap határfolyón átvett őrizetlen pontonán... innnen és túl, a nagy hetivásáron bőrünkbe kifosztottan, térdepelve a laci-konyha egytapsijétől távol. (Ahol minket is kinyújthatnak, kiporciózhatnak. És mindenkit, aki máshogyan beszél. Mintha éppenséggel nyelvünk, teremő másságunk lenne a tornyosuló zűrzavar oka, a szavainkban tetten érhető bábeli bűn.) Beszélgetünk, álomszerűen, kihallgatatlanul; félcédulákra írva dadogásainkat, hogy jól vagyunk, remélem, ti is, és biztosan találkozunk... És az átizzadt tőmondatokat megégetjük, és hamvukat a sós tengerbe szórjuk... Hallgatásunkat is szavaink nyomán... Okuljanak belőle a pusztuló bálnák, gyilkos kardhalak, a megalázottság feltűzhető medúzacsillagai, az éhes emberiség megmentésére szánt alja algák... S az oktan fuldokló is megnyugodjék, és izmait a hullámozó mélység fölött békésen elernyessze.

1984. január 7.

MONTAIGNE TORONYSZOBÁJÁBAN

A függönyt hiába húzom el...:
mögötte elhúzhatatlan égbolt –
Szent Bertalan-felhők,
nekicsapódott lelkek maszadékai rajta,
s a megkésett angyal
halálfejes szárnyalása...

(Örök éjféli festmény a mennybemenetelről.)

Sötétségünk tiszta részére írok.
Megkísérlem
olvashatón...

MONTANE VEGETATION

1954

A. J. E. G. - 1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

1954

A TÉR TÖREDÉKEI

A TËR TËR DËR

ERŐEGYENSÚLY

kicsíráztak a pincék
a vitorlás csapdát állított a napnak
burgonyák szövetségese lett
a szélcsend

ÉBREDÉS

1

A csillagképes ég rostája
lassan forog, s mi forgolódunk.
Fullasztó álom-szilikózis –
termesz roncsolja napi dolgunk.

2

Halálnak tetsző, aki moccan,
kit nem olvasztott be az éjjel.
Mind ami volt és ami csak lesz,
a jelenpillanattal érvel.

3

Reggeli torna, fekvőtámasz –
bálányámasszonykatonásan...
Harmada eltelt már a napnak:
átaludtuk amnesztiánkat.

4

S ki lándzsát kapva lóra szökken,
s szoborrá váltan áll a strázsán,
gondolja meg: csak György marad,
és pogány is, mert szent a sárkány.

HOROSZKÓP

1

A nyakban hordható
születésnap
mérleg,
oroszlán:
egytársak.

2

A mérleg egyik serpenyőjében
oroszlán,
a másikban
átharapott nyak:

3

Az oroszlán nyakában mérleg:
fullasztó béke.

KÉZ

A toronysisak helyére került,
s küklpsz-szemként helyére az óra.
Csak a bennünk gyűrűző idő nem,
s a szélkakast megmérgező rozsda.

A harangszóval élesített csönd sem...
És hol az ég alján futó ereszt?
S a kéz, amely papírcsónakunkkal
az éjfél holtengerén átevez?

A TÉR TÖREDÉKEI

Kert. És temető. Fölöttük a várrom...
S árnjai között a hű halálraítélt.
Ahol címersast rebbent föl a zászló,
széthasadozik a kör-rámázott kék ég.

Odébb hálóval gúzsba kötött tőkék.
És kegyelemlövésként egy-egy csattanás...
amelyre összerezzenek a körkép
alján szuronyrohamra induló bakák.

Mindabból, mink volt, ez maradt...: egy karton?
De rajta a romvár családi örökség...
A padlástér is lehet templomcsarnok,
s a körmünkre égő gyufaszál örökmécs.

MENNYBEMENETEL

Festményvázlat – Megyik Jánosnak

tető-temetők
kéménykeresztek
kilincs az égen
kulcsot kerestek

sirályetető
erőmű-szárnnyak
álarcos varjak
tengerre szállnak

piros eső hull
kígyó-szemcseppek
temető tetők
kémény-szerelmek

arcod az égen
hatnapos serleg
sirálytemető
emberkeresztek

1970

TÓTH MENYHÉRT UTOLSÓ FESTMÉNYEI ALÁ

Fehér,
    fehér,
        fehér –
Ablakráamába-fakult arc
                                beretva-villanófényben,
hókristályrajzolatokon mintássá szűrt reggeli:
tej fehérje,
fűbe harapottak
vicsorgásából kikevert festék,
vert falak
holtakra omló fehérsége,
torokba pergő lélek-rozsdák:
                                könnyek,
huzatos,
        habzó gége,
fölcsapódó fej –
                        horpadt égbolt,
összeszorított ajkak
országos csöndje.

Ahogy a fehér égen
krokodilszájjá szakadó hófelhőben
megakad a lenyugvó nap...
hunytában látni csak
magába-fordult
szemefehérjét

PÁRHUZAMOS VERS

Bobdan Zadurának

*Volt egy terasz s a teraszon gyümölcsök
És valaki álmából kiszaladt a kertbe
(B.Z.: BALATONKENESE)*

Barátom verset írt a kertről,
vagyis önnön békéjéről.
Beálló meghittségét
most az se zavarta,
ha a kert fóliaegét
helikopterek rakétakarmai hasogatták.
Rájuk csak egyetlen sorral célzott.
Talált-e,
ki tudja?
Mit se törődött velük.
Az esttel időzött,
amely úgy ereszkedett a kertre,
mint valami végtelen szövőlepké-háló.
Mikor a teraszra lépett,
az elébe vágó fény
a szemközti meggyfába hasított:
vércseppek alvó ragyogását látta.
Betette az ajtót
s gondolatainak támaszkodva
cigarettára gyújtott,
hogy a világ is megnyugodjék végre.

VÉGÜL

1874

1874
1875
1876
1877

TÜKRÖZŐDÉS

Egyszerre látni szemközt önmagunkat –
egymásnak háttal állva,
tükörkel takart jelenvalóságunk
állítása és tagadása.

Mélységük közepén a lélek
préselt, akár a pára-ujjak.
Kettőnk mozdulatlansága közt,
bizonyosságot ki tudhat?

TEREMTÉS

A hatodik este
pogánykemence tüzébe
hajtja fejét az ember

Testét befedi lánggal
Homlokán porlad el a kő

Pilátuskezek
gyűrűkben szikkadó idő

(PARADICSOMI/KÖR-...)

Kertek,
keretek,
kerevetek:
híján
növénynek,
arcnak,
emberpárnak...
Bezúzott üveghegyek,
almára fogzó szájak.
Hol a játék öröklétre megy,
bűnjelet süt a pallos lángja.
Felhő-iszapos egek,
villám-sújtott olajfa ága...
Víztükrös képek...
és a vízen:
tört szárnyak,
tört uszonyok
és tört gerincek...
A test:
halállal megrakott bárka...
Porból
s porrá lett
porszemek...
és testnek föltámad/hatatlans/á/§/a.
Halálon túl is nő a hit,
mint köröm,
hajszál
és a szőrzet...
s ha senki meg nem érkezik:
BÉKE AZ ÁTMENŐNEK

VÉGÜL

A felhő mennyei vakondtúrás.
És bukott angyal a vakond.
Körkörös függőlegességben
Spirális időzavarom.

E visszája-nincs ég színében
A csillag csak akupunktúrás
Kezelés nyoma a mindenségben...
Hogy tájékozódhatom?

A távolság örök karnyújtás
Hiábavaló utamon.

Egyedül maradtam Sebestyénnel.
S mely nyíl az iránymutatóm?

A HAL JELKÉPE

Mint a jelképes hal szíve,
amely bensőségesen dobogott
a mosogató hullámlapjára kapart
halbelsőségben,
s onnan kitépve
ijesztőn
a tenyér életvonalán,
a szemétkosárban
– levágott körmünkön,
kisamponozott hajszálainkon –
meg már végképp idegesítőn...
Mert közben Szentestére készül az ember,
s nem hiszi,
hogymindenhez köze lenne.

ERETNEK-ÚJÉV

Giordano Bruno emlékére

Az ítélet rőzsevarát
körülállják
a csönd poroszlói

mert aki Istenre vigyáz
börtönnek érzi a templomot
fölgyújtja szobrait
kormos vitrázson át
nézi a fogyó napot

csillag perzseli tenyerét
lélegzetébe kap a máglya
megszenesedik az ember
a fény múmiája

FELTÁMADÁS

Nem őriz Téged
tizenkét apostol
Van aki fél
van aki harminc pénzt kapott

A katona fegyverét
páncélját nyújtja feléd
Öltsd magadra
hogy fölizzon
bordáid közt a lándzsa
Hajnali város
Hasadt falak
Tömjén-nehéz a pára
Üres kereszten
N.É.G.Y.

b

e

t

ű

Ö

Úgy nézek Rád,
Uram,
mint aki bénának fogant,
s mozdítani csak szemét,
a túlvilág e kettős periszkópját
képes.

Ki lát át rajtam onnan úgy,
mintha én lennék?

Eldőlt iskolás csecsemő
a borbélyszékben,
én,
az örök farsangi bábu,
kit ifjúvá hajnyírás avat.

A kezdetek forrásvizétől
görcsbe dermedt öklök satujában
egy fordítva beszorított ország.

Égbe peregnek belőle
a családi képek.

Egyetlen kincsemet,
a torokhangot,
amit kiöklendeni romlatlan tudok,
átmetszik,
mint térd fölött
elképzelt izmaim.

Most éppen tél van.
De nyáron is
hóember-mozdulatlan várlak.

Előttem a belehelhetetlenné
foncsórozott világ.

Eleget láttam,
Uram,
ha ennyit.

JEL

J:

JEL::

JELEK:::

JEL JEL:::

JEL JEL:::

JEL JEL:::

JEL JEL:::

JEL JEL:::

P e n é s z e s:::

FELHŐ-PÓKHÁLÓ LENG:::

magányos tűseprű:::

f e n y ő f á n:::

S

E

É

G

S

E

F

Ö

L

D

S

E

A

N

G

Y

A

L

TÉRELVÁLASZTÁS

THE END

*formálja belülről az élet
hanggá a csendet
haranggá a hangot
a harangot virággá
a harangvirágot csönddé
formálja belülről az élet...*

TÉRELVÁLASZTÁS

Becsuktam a szobaajtót. Hogy dolgozni tudjak!
Mert zavart a gyermek. (A leányka – helyesbíténék
itt-ott.) Nemrég múlt tizennégy hónapos. Hal-
lottam, hogy az előtérben tobolyog. Majd megáll.
Közel az ajtóhoz. Egészen közel. Engem keres.
Érez. Nadrágjának piros, ingecskéjének kék színe
mozaikosan átszüremkedett a katedrálüvegen. Rá-
tapasztotta arcát. Két, üveget átolvasztó szemet
látok. És tehet-e bármit is az ember, ha ily jelen-
valóan figyeli az Isten?

SZÉL A FÚJ

Szél a fúj – ismételteti a kislányom élete első mondatát és magát biztatva bólogat. Fúj a szél – nyelvel a marti lapu. A vízzel szembe fúj a szél ... s folyam, folyó, patak, mintha állna. A víz mozdulatlan: hullámai leomló sátrak. Úgy maradtak, akár a messzi hegyvonulat, Isten összegyűrt és elhajított csöndje. *Szél a fúj*. Koronátlan platánok kérgével kitapétázva az ég megroggyant kupolája. A szél színe vedlő ezüst. A mennybolt hártyákká foszladozik, s angyalszárnypihés muszlinkendőként lebeg, hömpölyög le ránk. Megborzongat „az élet árama”. *Szél a fúj*. Rongyolja síremlék, szögesdrót, contergan-bébis rakétaszárny s az ember égnek meredő hajaszála. Megszaggatva a szél: feltámadt gyászunk. Háta szíjakká hasogatva. Elnyeri színét és sokkoló áramát a létnek. Eltorzult májusfákra – az idő hulláját pörgető, égnek emelt küllőkre gabalyodik. Röpíti ördög szekerét. Fújtat. Fúj korbácsosan. *Szél a fúj*. Fúj a szél – nyelvel a marti lapu. A vízzel szembe fúj a szél... És szót érteni tanul a gyermek...

EGY SZABVÁNNYÁ LETT HÍRRE

Ahogy az élükre állított dominók egyetlen mozdulattól játékosan eldőlnék, zuhanhatnak egymásnak és egymásra – pinokkiós mozdulatokkal – az emberek. A „*Kapaszkodni tessék*” hírveréses ábrájának értelmezése, pontosabban, meséje ez. Mert este van, s kislányom arra kért, ma „szájból”, ne könyvből meséljek neki. S ne is a „kiskoromról”, hanem arról a képről, amelyet annyi megállóban láttunk. Vagyis a kapkodás legyezőalakzatáról. Dominóztunk is „kapaszkodósat” –, hogy élőkép-szerűbb legyen a mese. Többször sorba állítottuk a fekete lapokat, hogy az asztal minél hosszabb sávján dőljenek végig ropogós, éles csattogással.

E színre vitt mese tovább tartott a megszo-kottnál... (Noha gyermekhez illő időben fejeztük be.) Mert éjjel kettő után még folytatódott néhány másodpercre... De ezúttal a föld alól jött a csat-togást recsegve görgető moraj. Mintha egymásra szakadó ritmusban, kattogó mozdulattal, terjengős egyformasággal rántották volna fel s csapták volna le a nagy terepasztal temetőibe zsúfolt szemfedeleket. Előbb a földbe rovaroltakat, majd az emlékezet ravatalán lebegőket.

A karjaim közül feltörő sírásra csend lett... Csak ekkor rengett belém: talán éppen a mi kettősünk után kutattak a holtta változott térben, fekete-dobozolt időben... Kettőnk másvilágát kívánták hátha látni: a négyévesét s a negyvenévesét, akik, mint számozott fekete lapok, fejtől vagy lábtól

egymáshoz illeszthetők... Nyitva és lezárva a sort...
A nyithatatlan és a lezárhatatlant, de bármikor
ledönthető... Mészpor szitált az összeropedezett
mennyeletről.

Balatonkenese, 1985. szeptember 10.

ORSIKA LEVÉLRAJZA ALÁ

Örülök,

hogy ismét virágokat rajzolsz,
és szirmokat nyíló tündérkezet
és édesanyának aranyból font haját,
olyan hosszút,
mint a város térképmetszetén átfolyó
Duna,
és piros tűzhelyet
és almaszíveket lüktető lombkoronát
s a papír szélén végigegyensúlyozó
napot és eget.

Múltkor fekete ágyat rajzoltál
s reá fektetve
kisbabát váró,
gyászba öltözött asszonyt,
s ákom-bákom betűiddel
azt írtad alá:
„ÖT PERC MÚLVA MEGHAL”

Köszönöm annak
aki szívedből
most még jókor kioltotta
ezt a fájdalom-vajúdó
időt.

TÖPRENGÉS EGY BESZÉLGETÉS UTÁN

gyermekünknek...

...persze eltűnhetünk,

itt és majd

ahogy a naptól kikönyörgött arcszín

s az áprilisi nyár.

A bomló virág kiszolgáltatva mind

az üres keresztfán túl portyázó télnek,

jövő-pernyét havazó hazának.

Kisebbségben egy csoport fenyőfa –:

dérbádogtetejű

fiatornyos templom

a kertben.

Lélekharangját aki hallja

szálkásan belezöldül.

Borotvátlan,

mosdatlan

dermed a tájba,

akár az árva halott.

Eltűnhetünk...

Lenni *az időben*

az idők ellenére:

kegyelem?

érdem?

1986. április 11–12.

TO THE HONORABLE SENATE OF THE UNITED STATES

IN SENATE, January 10, 1877.

REPORT

OF THE
COMMISSIONERS OF THE
LAND OFFICE,
IN RESPONSE TO A RESOLUTION
PASSED BY THE SENATE
MAY 10, 1876,
RELATIVE TO THE
LANDS BELONGING TO THE
UNITED STATES.

WASHINGTON:
GOVERNMENT PRINTING OFFICE,
1877.

Price, 10 cents.

For sale by the

Commissioner of the

Land Office.

Washington, D. C.

1877.

U. S. GOVERNMENT

PRINTING

OFFICE.

HOMOKPAD

ÚTON-ÚTTALANSÁG

Annyi hősiességről olvastam, annyi halálról, annyi kegyelmes és kegyetlen erről-arról – (és láttam, hallottam meg át is éltem ezt-azt) –, hogy lassan nem hiszek bennük. Ahogyan például, a jóságban és a gonoszságban sem hiszek – külön-külön. A bezúzható koponya varrataiban, a csecsemő megfejtethetetlenül ráncos tenyerében inkább... vagy az agyvelőbe csapódó virágzó cseresznyeágban – akkor és ott! a föld-öklelt ég alatt, a legújabb időszámítás kezdetén... A hajszálrepedés is körülhátartolt térség vagy szakadékszéle, fényfogyatkozás tűfogas sávja vagy a vakság remény-vágata. Sorsunk júdásablakán az írás: lenni így is. Levegőt kapkodó kézfej, légszomjas búcsú minden alkony – távoli félelmünk, hogy az ébredés nem rianás, tudatunk tündöklő meghasadása lesz-e. Szoronghatnak a vigyázzban fekvő múmiák... Kábulttá fáslizott halál: testüledék a sír-gúla szintezetlen mélyén. Szoronghatunk: – a sokkolt lélek üledéke bennünk... Nehézéül, hogy – mint mondani szokás – el ne fújjon a szél, vagyis; a földön járjunk. Az évszakok pásztorolt sorában. Önmagunktól távolodva, távolodva önmagunkhoz. Ingva-ingázva józanul. Vagyunk az úton-úttalanság..., a magatehetetlen úton-létezés csupán? Jóságos, gyáva, szép, hősie, ostoba, rút, bölcs, ilyen-olyan. Megisteníthetően embertelen és fordítva. Bűneinket hisszük-e, nem-e, ki tartja számon? S ha nem, tagadásukat, mi tölti ki? Mi töltheti ki utolsó lehelletünket? Hiányunk szétfoszló füstködét? Részletkérdés. Csak az érkezés után érünk rá válaszolni. Ha megérjük.

EMLÉKEK BOLHAPIACA

A mögöttünk-lét: tápláló emléők, lényegelnyelő emlékek, megtartónak hitt emlékkacatok, emlékhamisítványok. És ahová érünk meg amit megérünk, az is az: mert a múlt jövő-előleg. Az élés: emléktelen mozdulat-, csend-, hang- és gondolatmetszet. (Emlékük *másként* és csak *megkésve* metsz belénk.) Szeleteiben holt tér, holt idő – összeillesztve: élet. Így egyszerűen. „... emlékek és remények láncolata...” – jegyezte meg róla egy rangjelzéseitől megfosztott tábornok – kivégzése előtt is egyenruhásan. Nem tudom, hogy az utolsó szó jogán-e? Szavait kékre, zöldre verték a dobverők. A méltókat méltatlanok teszik. De ez fordítva nem igaz ott, ahol a méltatlanság is méltóság. Emlékek, emlékbódék, emléksátrak, emlékbatyuk, emlékbőröndök, emlékstandok. Emléktáblák, emlékünnepek, emlékünnepekélyességek. Az emléktelítettség és -telhetetlenség bolhapiacán téblábolunk. Ácsorgunk, hagyatkozunk. Emésztjük az emészthetlent. Élünk – egyre felszabadultabban – magunkat beéretlen vagy elhagyva: megkéssett sietséggel. És elhagyatottan. A mézeskalácsszívbe-sült görbetükörbe bámészan – megnyugodva, hogy a valóságban szebbek vagyunk. Oltalmazónk is felfalható huszár. Kardtalan és kortalan katona. Lapozgatjuk a hétpecsétes könyvet, háborús *magazint: igazi képességünk*. A vérképlet árulkodó emléke elsősegélye lehet az igazságszolgáltatásnak. De a kimetszett szemölcs hány ártatlant fosztott meg életétől. A felragasztható szépségflastrom,

mint kettészelt altatódrazsé. Darázscsapda és komoly összpontosítást igénylő célpont a homlok közepe táján. A puskatus fölött tollbokrétás vadászkalap. Hiúság-legyezetgető. Ahogy a vérmedve a pult mögött vértelen lefordul. Mi, elégedettkék: játékból ugyan, de öltünk. Kiirtjuk írmagját is. Kiirtjuk írmagunkat. És emlékezünk. Az emlékezetlenségig emlékezünk. A lampion-fejekben kigyúl a sokkolt értelem. Sose halunk meg... te, ilyen... meg olyan élet... A gramofontölcsér örvénye beszippant. Karcos melódiát öklendezik a feltámadás harsonája...

KÉSEI ÁLOM EGY BARÁTSÁGRÓL

Veled is jártam itt. Néma jelszavunk akkor még „jóbarát” volt. Bogáncsot metszettél a mezőt lezáró égre. Árnyalt csenddel és fényes őszi nappal. És reggeli jókedvvel. Hatalmasat, akár a földtől elrugaszkodó léghajó. Levegőztünk, napoztunk dagadó kupoláján. És föltámadt a szél. Dobált. Sisteregtek a kosárba tett gázpalackok. Nem égett meg kiegyensúlyozatlan lila lángjuk. De Szervét szívdobogásával vitt, röpített e szabályozható újkori játék-máglya. Korlátlan ráláttunk a felperszelt légtérre, farkasra, nagymamára s a bogáncsos láthatárt őriző vadászra. (No meg a művészetről szőtt mesékre.) S a villanásnyi réseken át... a bizonyosság lángcsipkés jelére... lehelletére... A kéretlen engedély lejárt. Földet értünk. Csak később kapott el a hányinger. Kit *azért*, kit meg az *azért*... Vagy fordítva... De képei *azért* ma is felemelők.

A SZELÍD HERCEG SZOBRA

A boltíves kapuzatot csaknem eltakarja egy ezüst-fenyő – messziről: földből kiálló lándzsahegy; vagy az éjszaka leomló, de sátorszerűen fennakadt függönye? Mert látatlan tudom, mögötte a szelíd herceg kőszobra áll... kapuőrséget – gondolhatja a beavatott tolvaj pökhendien, és tisztelettel a tájékoztatlan kései jövevény. Kőkoronázott hullámos haj, tűnődő mosoly: papiruszcsonak a Holt-tengeren – alján az összegyűlt verőfény és Isten hatnapos fáradsága. Hunyorgó kezdet. A herceg mosolya hús-vér örökkévalóság. Mint az első emberé – még a kisértő kétely és a kiűzetés bizonyossága előtt. Talán ezért nem illik kezébe pallos, se pajzs. És mégis: pallost és pajzsot tart kezében, herceghez és szoborhoz illőn. De markolatából kibomló kőrepkény indázza, levelezi be a pengét. Vagy megkövült lángnyelvek..., hogy ne perzselhessék a bukott angyalt? A pajzsra vésve – kitárt szárnyain fölfeszített – sas: bekerített mennybolt, hiábavaló szárnyalás – a feltámadás angyal- és ember-ijesztő ábrázolata. Fölfegyverző kétely. Kéretlen és kérlelhetetlen. Faragott fenség. Magabiztos, akár a kő. De szemérmesen lesüti szemét, mint ruhájától megfosztott áldozat, ha hitében vagy kételyében nyugodt. S akinek a pellengér után a szelíd herceg parancsára ütik le fejét.

ÁT-ÁTVÁLTOZÁSOK

Mintha hatalmas virágvályú volna a tető túlfele, a láthatatlan. (Amire bármit rá lehet fogni.) S aranyló virágcsereje a tetőélel derékbafürészelt plattán. (Vagy halottak napján kötött esküvői csokor? Az emlékezés borzongó koszorúja?) Körötte kéklő ragyogás. Ősi levéltárak pirosuló csöndje. Örök-mécsek lángjától lombos életfa, mennyei kékség: címere ezer évszaknak is - ha a kiválasztottak idejéből nézzük. A tetten ért felhőtlen pillanatban. A nyugalom címerpajzsa, - (a lélek teremtéskori cintermében őrzött) - amely olykor vezérül önmagunk fölé, az időtlenségbe emel... és lebegtet. Ilyenkor a tető, a lomb, az égbolt fölibénk magasodó mindennapi különös együttesét is fölfedezzük. (És történelmi gyertyafényben szólunk a pincébe zárt gyilkosokhoz, hogy menjenek haza... És legyenek jók...) Egy, még gyermekembert elragadtatott mozdulatra serkentett e látvány, pedig valósága csak a képzeletében jelent meg. Vagy a képzelet valóságában ő. Mert rabszállító kocsiban ült... s így gesztusát jeladásnak vélték őrei. És biztos, ami biztos... Minek „a sebtében megásott sírgödörig” várni... Pedig csak csönd, lomb és örökifjú ragyogás. És semmi, ami veszedelmesebb lehetne...

AZ ÉN TERÜLJ-TERÜLJ-ASZTALKÁM...

...ismét a vasabroncsba szorított kerek asztal. Az ősfatörzs-szelet. A kör közepe, ahová rendszeresen visszatérek. Jeltelen óraszámnap, amelynek repedékei a mutatók. Sugárzó sokaságuk mozdulatlanul is pontosan érzékeli az időt. Néhány áttetsző szárnyú, zöldes rovarhulla jelzi és jelöli itt-ott – különféle helyzetben – a múltat és elmúlást. Körös-körül dobrokoló falavelek: mintha el akarnának szabadulni águktól, hogy halálos versenyre kelhessenek egymással. Csak a fenyők díszőrsége mozdulatlan. Hunyorogva fölnagyítom a tájat, kihúzó a csend elmosódó vonalait. A süppedék csalánjait megízleli a szél: fortyog a zöld leves. Felkavarodik a táborok történelmi emlékezete. Beszórva kivert fogakkal az ösvény. Aranyló gyöngykavicssal tömve a száj. Odébb a nyugalom kék csillagocskája. Rajta görnyeteg dongó... Mi is történt azóta? Legfeljebb annyi, hogy engemet is ért egy s más. Köztük: néhány körülhatárolható kellemetlenség. A határon. A határon innen és túl. Külsőleg nem maradt nyoma. Alaptermészetem szerint meg amúgyis otthonülő vagyok. Mondják, hogy az érszűkült lélek nem távolítható el olyan egyszerűen, mint a kéz vagy a láb. Amit aztán elégetnek. A lélek elüszkösödik – a közhely szerint. Tény, hogy nem járok mankóval vagy kedvezményes kocsin. De még nem vet tüzet a szám. S a mosolygás boxpárbaja előtt nem kell lélekvédőt bekapnom. Legfeljebb kerülök néhány embert, családi kört, közhivatalt. Az időtlenség asztalától, a levelek végtelen mozgásán át nézve, eltökéltségem származik. Mert lényegtelen. Mint minden, ami velünk történik.

HOMOKPAD

Arrafelé egy fiatal invalidus tisztet neveztek ki a parti őrség élére. Az orros busz kelletlenül, szimatolva fékezett – messze a halászfalutól, az öböl menti úton. Nehezen, de tekintélyparancsolóan sikerült leszállnia. Nem várta senki. Botjára támaszkodva állt a bekötőút torkában. Nem ácsorgott, nem álldogált: állt. Tanácstalanul, de eltökélten. Ormótlan bőrdíjja arrébb, a padkán, mint valami mozgatható kerékvető, amelyhez semmi köze. A sofőr tette oda. Nem szántsándékkal. Megszokásból. És északnak araszolva eldohogott. Ő állt, tudatában önmagának. Kigombolt köpenyének szárnyába belekapott a szél. Tányérsapkájának ellenzője félig beárnyékolta arcát. Egy mozdulattal eltüntethető a maszk. Jobb kezével a botjára támaszkodott, balját a pisztolytáskán pihentette, derékszíja csatjának tőszomszédságában. Ösztönösen ügyelt rá, hogy a zubbonyát díszítő érdemkereszt ország-világ előtt fedetlen maradjon. Az előtte semmibe emelkedő út mentén hullámos rétegekben feltámasztott halászhálók – természetragta patyomkin-piramisok – szikkadtak. A tiszt azelőtt Egyiptomban szolgált, a napkeleti sereg ellen vívott egyik ütközetben sebesült meg... – A mamelukok szövetségeként – szabadkozott kesernyésen a nővérek előtt.

Egyetlen békebeli hőbortjáról tudtak felettesei: a világhatalmak keletkezésének tanulmányozása. S mivel a világ nem oly hatalmas, ő egyszerre csak egyről vett tudomást. Jóllehet, ez az egy koronként

változott. Sebesülése miatt most kedvére hódolhatott háborúnál izgalmasabb szenvedélyének. Meghatározni és összegezni az átlag-világhatalmiság jegyeit – helyét, idejét az elmúlt hétezer évben. És hogy miként aránylik hozzá a mai. A kettő közötti különbség tér- és időbeli eredőjéből kiszámítható az örök béke beköszöntésének időpontja. Amiről már a napóleoni háborúk korában is ábrándoztak. – Az esetleges ellenséges tenger-alattjárók miatt tartsa nyitva a szemét és szemmel a láthatárt – ajánlották neki a végső baráti eligazításon.

Írországba, egy isten háta mögötti faluba helyezték. Ahol aligha történhet valami. Egy teli bőrrönd könyvvel érkezett. Ki tudja, meddig állt ott, balját a pisztolytáskán tartva, szemében a hálólóktól végigcsipkézett úttal, amelyet jobb lett volna, ha szögesdrótakadályok öveznek. Riasztóan békés volt a vidék. Örök-békés. Alkonyattájt, a piros tengeralattjáró alámerülésekor – sérüléséhez képest – szabályos hátraarcot csinált, és határozott léptekkel elindult a partot ellepő üres csónakok és bárkák felé. Meg-megránduló árnyéka visszhangosan sistergett a fövénybe préselt lángnyelvekhez érve.

NEGYVEN4

REVIEWS

NEGYVEN4

Nevem Negyven4. „...ez Hazámban mágikus szám.” A 44-es barikád parancsnoka jelentkezik. A 44-es utca torkolatában emelt utolsó barikád - (játékboltot köt össze egy hentesüzlettel) – az Óváros piacterét védi. Varsó háromszögletű zászlaját a felborított villamos áramszedőjére kötöttük. Miért harcolunk ezen a kőtorlaszon? Standokra fektetett halottainkat védjük. Vagy a föld alá menekített életet? Csatornákat védünk. Ahová néhány utcával odébb gázgránátokat dobál az ellenség. Füstölögnek az utcák vasrácsai. Megszenesedett fenyőgallyak füstölögnek, s tenyerünket fölveri a csend. A tenger borostyánnal kövezi ki az elsüllyedt hajók fedélzetét, s kagylókba zárja ólomsúlyukat. Csontom ez a város. Hajnali eső szemerkél. Embereim nyugodtak. Egyikük a páncélöklől robbanófejére húzza karszalagját. Ez a mi jelképünk, a cseresznyevirág. A harckocsi lassan kúszik a fölszaggatott úttesten. Hosszú sín-darab emelkedik előtte, majd visszazuhan a földre. Az utca távoli házait sűrű füst takarja. A tankágyú lövedéke zajtalanul csapódik a játékbolt kirakatába. Homlokomat bekötöm zsekkendőmmel. A páncélos tőlünk harminc méterre kigyullad, lángja az épületek ablakaiba kap. A hentesüzlet kampóira akasztott játékmackók is tüzet fognak. Utolsó emberem a villamosra zuhan, kétségbeesetten próbálja elindítani, de már nincs elég ereje. Az alacsonyan szálló bombázók árnyékai nyomán még magasabbra csapnak a lángok. A páncéltorony ajtaja fölnyílik. Géppisztolyomat kibiztosítom. A menekülő katona arcvonásai áttüzesednek a szürke levegőn. Önkéntelenül követem minden mozdulatát. Fölkapaszkodom a barikád tetejére. Már félig a mellvéd fölött vagyok... Egy mozdulat és a torlasz tetején térdlek. Az elrugaszkodás pillanata következik... Megriaszt a hosszú csendet felőrlő fegyverropogás. Még akkor is vissz-

hangzik bennem az első lövés, amikor elengedem a ravaszt. Páncélautó kanyarodik, rámirányítja golyószóróját. Összerezzenek a leomló házak robajára. Lassú mozdulattal kiemelem a kerek tárat. Kezemből kiesik a fegyver. Tenyeremhez diszkoszként tapad az üres fémdoboz. Néhány dobás előtti mozdulat. A mellvéd szabályosan kiképzett felszíne elég a forgáshoz. A lendület végső pillanatába merevedve hosszan nézek a szálló tárgy után. A dobás nem több 35–40 méternél. Csalódottan legyintek. A piactér betonkockái között sárgás lánggal ég a kátrány. A távolabb eső tűznégyzetek egyre keskenyedő téglalappá torzulnak, s egymásba olvadnak a tér túlsó oldalán. Égő sakk-tábla. Rátérdelhetnék a b2-es kockára, de inkább a golyószóró irányába fordulok. Köpenyemről gondosan leverem a port. Az olajfoltot megpróbálom kinyálazni karszalagomból, nem sikerül. Miután valahogy rendbeszedtem magamat, lebotorkálok a torlasz tetejéről. Eldobált könyveket lapoz a szél – utcát igazoltat. Fázom, pedig forró a levegő. Sehol egy teremtettt lélek. Tanácstalanul teszek néhány lépést. Hirtelen katonák ugrálnak ki az elhagyottnak hitt páncélautóból. Fehér lobogót tartó tisztjük az utca teljes szélességében sorakoztatja a századot. A gárdisták „Éljen a király” kiáltással rohamra indulnak a barikád ellen. Először engem fognak legázolni. „ÖTÖDIK EZRED KATONÁI!” – kiáltom magabiztosan, köpenyem felsőgombjait babrálva, „ÖTÖDIK EZRED KATONÁI!” – ismételem kétségbeesetten, mert torkomból egy hangot sem tudok kipréselni és egyre közelebb-ről hallatszik a csizmák ütemes dobogása. Az első sor már csak néhány méterre van tőlem, az állsúlyba csomagolt egyformán közömbös arcok összemosódnak. „HA VAN KÖZÖTTETEK OLYAN KATONA” – mondom most már jól hallhatóan, széthúzva mellemen a köpenyt –, AKI HAJLANDÓ MEGÖLNI A CSÁSZÁRT...” A szuronyok megnyílnak, s a hadsorok elmasíroznak mellettük anélkül, hogy valaki is rám pillantott volna. Állok az utca közepén, félig a barikádra rohanó katonák után fordulva, és görcsösen

markolom válláig széthúzott köpenyem gallérját. Egyszerre sötét lesz. Valaki franciául ordít, hogy azt a hülyét azonnal távolítsák el az úttestről, mert miatta most meg kell ismételni az egész felvételt. Odamegyek a páncélauto mellett álló svéd ENSZ-megfigyelőhöz, őt kérdezem az imént lezajlott események felől. Vállat von: nem látott semmit. Tűzet kérek. Pall Mal-lel kínál. Köszönöm, ez nálunk is kapható. Elbúcsúszom. Barátságosan bólint. A barikádnak már nyoma sincs. Helyén határsorompó fehérlik. Nem őrzi senki. Töprengék, hogy arra menjek-e, de aztán kimért léptekkel megindulok az ellenkező irányba. Az út két oldalán különböző típusú és évjáratú harckocsik parkolnak. A kutnoi lengyel lovasezred katonái őrzik őket. A dzsidások szobormereven ülnek lovukon, lándzsájukat a hernyótalpnak támasztják. Nyugodtan nézelődhetek, rám nem igen ügyelnék. A páncéltornyokra ragasztott olimpiai plakátok, a városok legújabb számjegyeivel ismertetnek meg. Párizs – 1924. Amszterdam szerényebb és barátságosabb – 1928. Ezen az elavult páncéloson absztrakt ábrák hirdetik Los Angeles – 1932. Kísérleti típusú harckocsin látható a Brandenburgi kapu – 1936... Helsinki – 1952. Félig letépett plakát 1956... Eredeti ötlet a harckocsiágyúra festett kék felirat: SAYONARA MEXICO. A löveget a szomszédos harckocsinak fordították... Valamelyik plakáton Budapest... Ismét az úttest közepén bandukolok, két sín pár között. A járdasziget helyén emelt síremlék a közlekedési balesetek növekvő tendenciájára figyelmeztet. Kora délelőtt van, de én még egy árva kerékpárost sem láttam erre karikázni. A rövid egyedüllét annyira elszoktat az emberektől, hogy egész meglepődöm azon a három lovason, akik szép kényelmesen felém poroszkálnak. Ők is észrevehettek, bár miattam nem nagyon nógatják ügetésre a lovukat. Már jól látható, hogy a jobb oldali lovas civil ruhában van. A középsőn fehér tábornoki uniformis feszül, villogó vállrojtokkal. A másik szintén magasrangú tiszt lehet, zöldesbarna egyenruhát visel.

Néhány méterre tőlem megállnak. A két tábornok szigorú arccal, a civilruhás érdeklődéssel méreget. A szempárbaj pár percig tart. A fehéregyenruhás nagyokat szuszogva lekászálódik a nyeregből „A nemzetőri igazolványát kérem!” – mondja nyersen, de nem gorombán. „Köszönöm, rendben van. Elnézést, de az utóbbi időben annyi ember rohangászik ilyen karzalaggal feldíszítve, hogy lassan már azt sem fogom tudni, ki az igazi ellenségem. Pedig az a feladatom, hogy harcoljak ellenük és megsemmisítsem őket. Egyébként Welden altábornagy vagyok, a magyarországi császári csapatok parancsnoka. Windischgraetzet ugyanis – de ez szigorúan köztünk maradjon – Isaszeg miatt leváltották.” A tábornok fölkapaszkodik lovára, és a nyeregből folytatja: „De mutatkozzon be ön is, mondjon néhány szót magáról. Legyen nyugodt, honfitársai ezt még nem fogják árulásnak tekinteni.” „A lovakat kitiltották a fővárosból” – tagolom vontatottan a választ. Welden úgy néz rám, mintha meghibbantam volna. Szívből föl kacag. „Jó, nagyon jó... Maga tréfás ellenfél, barátom... úgy mond igazat, hogy nincs igaza. A lovakat valóban kitiltották a fővárosból, de amíg Buda a mi kezünkben van, addig a birodalom fővárosa: Bécs.” Ünnepeyes hangon folytatja. „Biztos vagyok benne, hogy Hentzi kitart addig, míg szét nem verem a fölkelő sereget. Az pedig rövidesen bekövetkezik. Holnap indítom hadaimat Nagysalló felé.” „Már elnézést kérek, tábornok úr – veszi át a szót a másik egyenruhás –, de nem tudom megérteni, miért társalog egy vöröskatonával.” „Ugyan, ez nagyon egyoldalú társalgás, kedves Mardarescu – mosolyodik el Welden –, annak nincs értelme, hogy ezt a lázadót elfogassam. Egy ember nem jelenthet számunkra veszélyt. Ne felejtse el, hogy mi Pozsonyban vagyunk, Görgey serege meg valahol a Garam mentén.” „Ön téved, tábornok úr. Ennek a helységnek Karcag a neve, a Vörös Hadsereg pedig itt van a közelünkben. Szolnokon. De hadműveleti tervük birtokába jutottam. A világtörténelem úgy

fogja följegyezni nevemet, mint a »SZALONIKI...« – hm krrr, akarom mondani, a »SZOLNOKI GYŐZŐ.«” Itt Mardarescu rövid szünetet tart, meghatottan végignézi útitársain. Szónoklatát pattogó mondatokkal fejezi be: „Holnap indítom hadaimat Szolnok felé. És jegyezze meg, tábornok úr, egyetlen vöröskatona is nagy veszélyt jelent. Ezt Clemenceau is megtáviratozta néhány héttel ezelőtt...” „Engem akar kioktatni?! – fortyan fel az osztrák generális. – Ha mögöttem is egy Clemenceau állna, Görgeyt egykettőre vissza tudnám szelídíteni a Tisza vonalára.” „Milyen nevet említett, tábornok úr? Görgeyt? – szólal meg első ízben a civil lovas. – El kell ismerni, Görgey nagy katona, James Wanks, amerikai történész vagyok. Az Egyesült Államok történész körei a Balkán szakértőjeként ismernek, ezért vagyok ilyen tájékozott az önök szabadságmozgalmaiban is” – fordul felém az amerikai. „Ezzel kapcsolatban mindjárt föl is tennék egy kérdést: úgy tudom, Görgey feloszlatta a nemzetőrséget, és tagjait a honvédség kötelékébe sorozta. Önt mégis polgári öltözetben látom... No, de nem akarom kifaggatni, mert még azt hiszi, hogy a CIA embere vagyok.” A történész leereszkedően közvetlenné válik. „Ha van valami régi történelmi tárgya, jó pénzért szívesen átveszem. Bokály, tányér, kozsok is jöhet. Nézze csak – a legújabb zsákmányom.” Plakátot húz elő oldal-táskájából. A nagyvázsonyi Kinizsi várat ábrázolja. A renaissance betűtípussal nyomtatott szöveg: UTILISEZ VOTRE TEMPS! APPRENEZ A CHEVAUCHEZ! VISITEZ LE CARROUSEL DU NAGYVÁZSONY! NOS CHEVAUX PARLENT TOUTES LES LANGUES DU MONDE! CHANGE!

„Én a legújabb zsákmányomat csak holnapután tudom megmutatni” – emelkedik szólásra Mardarescu. „Clemenceau...” „Hagyja már Clemenceau-t” – csattan föl dühösen Welden. „Tudom, nagy filmrendező, Palmerston csak inasa lehetne. De mi a véleménye Miklósról?” „Clemenceau...” – dadogta

Mardaescu. Az amerikai türelmetlenül lova nyakára csap. „Uraim! Induljunk már. Rám még nagyon sok feladat vár a mai napon. Szeretném alaposan megtekinteni Veszprémet, Pápát, Győrt, Sopront... no, várjunk csak, följegyeztem magamnak.. igen, itt van: Győrt, Sopront, Kőszeg, Szombathelyt, Zalaegerszeget, Kaposvárt, Pécs, Mohácsot, Szegedet - kizárólag az ön kedvéért, altábornagy úr, Karcagot is -, Debrecen, Tokajt, Miskolcot, Eger és Budapestet. Este hat órákor indul vissza a gépem New Yorkba.” Az elcsattogó lovasok utolsó szavait alig érteni. Utamat inkább a járdán folytatom, ahogy egy jól nevelt gyalogshoz illik. Néha elsurran mellettem egy-egy feltűrt gallérú ember. Ágyúörgés horzsolja fel a levegőt. Nem tudom megállapítani, hogy a Vörös Hadsereg készül-e átkelni a Tiszán, vagy Görgey indított támadást Nagysallónál. Nyitott gépkocsi dübörög mellettem. Mintha múzeumból kölcsönözték volna. A város századeleji hangulatát idézi. Felém eső ajtóit korona és két aranybetű díszíti: F.F. Lassítom lépéseimet, a kocs sebessége is csökken. Ki a fene követhet ennyire kihívóan? Egyszerre érünk az útkereszteződéshez. A sofőr fékez és udvariasan megáll a zebra előtt. A gépkocsi két utasa nem látszik türelmetlennek. A férfi fagyos, csaknem megvető arccal tekint felém, a hölgy közömbösen. Várják, hogy elinduljak. Úristen! MIÓTA HORDOM ÉNA VAKOK FEKETEPETTYES SÁRGAKARSZLAGJÁT?! Lelépek a járdáról. A fagyos arcú utas megérinti a gépkocsivezető vállát. Remegni kezd a föld. Be kell bizonyítanom, hogy nem vagyok vak... Jól látom, mi történik körülöttem. Fogaim között idegen szavak csikorognak: „SMRT TIRANINU”. Az autó lassan közeledik felém. Csak a motorházra szerelt réztülköt látom. Táguló torkából fagyos arc mered rám... Az elrugaskodás pillanata következik... Sikerült úgy megkapaszkodnom, hogy a trónörökös tekintetét gyűrűbe fogja a három fekete folt. Homlokának szegezem a pisztolyt. Most kiáltanom kellene: „Halál a zsarnokra!” – de meglepő őfelsége gúnyos tekintete. Meghú-

zom a ravaszt, az alig hallható csettenést nem követi az előre-
zuhanó test látványa, se fékcsikorgás. Ritka pillanatok tanúja
vagyok – a trónörökös mosolyog, s ahogy a pisztoly harmad-
szor is csütörtököt mond, elkezd hangosan nevetni. A mellette
ülő hölgy diszkrétén zsebkendőjébe rejtí arcát. A sofőr is meg-
enged magának egy röpke fintort, hallván, hogy őfelsége ennyire
megfeledkezett magáról. Homlokomat kiveri a hideg veríték.
Az autó felgyorsul. Imádkozom, hogy megcsapjon a lőporfüst
kesernyés szaga. A trónörökös sétapálcájával megböködi a kezem-
met: „Ne aludjon, jó ember, szálljon le gyorsan, mert a végén
még csúnyán összetöri magát.” Kis híján hasra vágódom. A kö-
zelben álló rendőr magához int. Megbírságol, mert mozgó jár-
műről ugrottam le. Nincs ideje mindent följegyezni; pisztoly-
dörrenés dermedti meg tollat tartó kezét. A szomszéd saroknál
óriási tömeg veszi körbe a jól ismert gépkocsit. Néhányan egy
fiatalembert vonszolnak a járdára. A merénylő még most is
megszállottan hajtogatja: SMRT TIRANINU. A rendőr faképnél
hagy, gyors léptekkel megindul feléjük. Mint aki jól végezte
dolgát, visszasétálok az útkereszteződéshez. A villamossíne-
ken vonat halad át. FIGYELEM! FIGYELEM! A
VILLAMOSSÍNEKEN VONAT HALAD ÁT! KÉRJÜK
VIGYÁZNI! Húszig számolom a teherszállító vagonokat. A tetőn
is katonák gubbasztanak. Az „ISTENÉRT, HAZÁÉRT,
KIRÁLYÉRT” feliratok fekete csíkot húznak a robogó szerelvény
oldalára. Ismeretlen férfi a presszóajtóban. Szeretne néhány
felvételt készíteni rólam a World számára. A világ érdeklődését
csak a vér tudja felkelteni... A világot csak a vér tudja meghatni -
néhány napra. Az imádságot már az Úristen is unja. A
himnuszokat is. Álljon oda a falhoz. „SZABADSÁGHARCOS
A KIVÉGZÉS ELŐTT...” Úgy, nagyon jó. „Óriási szenzáció...”
Egy kicsit emelje föl a fejét. Most feszítse hátra.
„ERESSZÉTEK FÉLÁRBOCRA A LOBOGÓKAT...”
Homlokán csodálatos az a fehér kendő, színes képünkön kitűnően

fog érvényesülni a vérholt. „A PÁPA KÜLÖNMISÉJE...” Úgy. Még egy felvételt egészen közlől. Máris kész vagyunk. Köszönöm. Milyen címen küldjük a tiszteltplédányt? „A hajvágáshoz ért? – kérdem újdonsült imerősömet. – Neem? A képeket tartsa meg magának a World, viszonzásul mást kérek tőle. Játsszunk” – mondom és leveszem a homlokomra kötött zsebkendőt – óvatosan, mert beleragadt a sebbe. „Egy játékra szeretném a világot megtanítani. Engedje meg, hogy bekössem a szemét. Ne féljen, engemet bekötött szemmel is ugyanúgy fog látni, mint eddig. Gyűlölöm az aranyásókat, mert meghamisítják a nemesfémeket. Vessen egy pillantást erre az ékszerüzletre – s gondoljon az ócskavastelepre.” A fotóriporter zavartan mosolyog, mialatt szemére húzom a zsebkendőt. Sebesülésem emléke, a piros folt, pontosan az orrnyergére esik. „Lát engem? Nem baj. Mára szép időt jósolt a meteorológia. Ne lepődjön meg, ha szembogarába csöppen a nap. Induljon bátran a keresésemre. A pápa külön zsámolyon imádkozik, hogy küldetése sikerüljön. De én is segíték. Elárulom a játék három varázsszavát. Ha ezt hallja: h i d e g – akkor rossz irányba megy. M e l e g -re helyes az irány. A t ű z azt jelenti - már csak néhány lépés választja el tőlem. Jól megjegyezte? Akkor kezdhetjük.” Pisztolyomat gondosan betárazom. A World munkatársa tanácstalanul csoszog ide-oda. Egyik kezében fényképezőgépét szorongatja, a másikkal olyan mozdulatokat tesz, mintha mellig érő vízben gázolna. Zsebkendőm piros foltját a pisztoly célgömbjére ültetem. Rövid szirénabúgás után megszólalnak a 44-es utca romjaira szerelt hangszórók: HIDEG...MELEG...TŰZ...

1970

A MAGÁNY MEGOSZTOTT TITKÁNAK KRÓNIKÁJA

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

3

A MAGÁNY MEGOSZTOTT TITKÁNAK KRÓNIKÁJA

Fritz Paepcke professzor úr emlékének

A vendégprofesszor úr lassan lépegetett. Mintha a tenger szelíden hullámozó vizén kelne át. Akit köszöntött, annak mindnek megjegyezte: „Élek.” Tanítványait terített asztallal várta: – narancs, alma, tea (Orange!), pogácsa, sütemény. Stilleben, de a professzor úr eseté-

ben pontosabb a Natura Morta. „Ma ünnepelünk. Élek” – fogadott bennünket. Ekkor láttam először derűt az arcán. Három napja jött ki a kórházból, ahol megvizsgálván a szívét, csodálkoztak rajta, hogy még nem halott...

Aztán pár nap múlva, egy verőfényes februári délelőttön, egy új hét kezdetén, sétaútjának határán összeesett és tényleg meghalt. Tanúk voltak rá, hogy utolsó kórházbaszállításakor kijelentette: Budapesten temessék el, amelyről azt hirdette mély meggyőződéssel, hogy Európa új fővárosa lesz. De vég-

akarátát nem rögzítette írásban. Talán óvakodott felhívni magára a félmunkát végzett halál figyelmét. Így földi maradványait Heidelbergába szállították. Ha még egyszer kezdené, magyar szakos lenne – szögezte le ő, aki anyanyelvi szinten beszélt franciául, s élete

alkonyán József Attila és Pilinszky sugallatára tanult meg magyarul érezni.

Örült, hogy résztvevő szemtanúja lehetett a három történelmi napnak: március 15-nek, június 16-nak és október 23-nak. A majdani közös Európa nemzetek fölötti ünnepe persze szeptember 11-e lesz – tette hozzá –, arra emlékezve, hogy a magyarok e földrészt 1989-ben e napon akasztották le a vaskampóról. Ezt nekünk, krónikus kisebbségi érzésben szenvedőknek, már most tudnunk illene. A vaskampó nyilván a

Hitler elleni merénylet kivégzettjeiről jutott eszébe. Értett a jelképekhez. Fogékonyra tette rá a francia irodalom is, amelyet úgy ismert, mint hazájában senki és Franciaországban se sokan. Mégsem ott, hanem Magyarországon akart meghalni. Igaz, nem most, hanem úgy nyolcvanöt éves korában. Azaz 2000 körül. Amikor Budapest – hite szerint – valóban az új Európa fővárosa lesz, s a magyarok már nem nyavalyognak, hogy a tatárok..., meg a törökök... és persze a németek..., ráadásul az oroszok..., s mindenek netovábbjaként: Trianon, stb. „Nem, uraim –: tanulni kell! De időben tudni kell, hogy mit és miért. Ilyen egyszerű!”

Évtizedek óta egyszál magában élt. Ám erről csak egyszer vallott. Akkor, ott. Atmeneti feltámadásának délutánján.

A háború nagy részét főúri kényelemben, az egyik legelegánsabb párizsi szállodában élte át. Sokadmagával. A reggelit, ebédet, vacsorát fecsegő és fülelő francia pincérek tálalták fel nekik. Ma nyilván az ellenállás hősei. Hajnalban vagy kora délután vagy késő este átvonult a telefonközpontba, ahol lehallgatóként teljesített szolgálatot – legeminensebb francia szakos diáktársaival együtt. A beszélgetéseket rögzítették – a gyanús szövegeket elemezték.

1944. június 5-ét írtak. Aznap reggel tért vissza Németországban eltöltött szabadságából. Sohase tudta megmagyarázni, hogy miért, de érezte, eljött az ő napja. Amelyre öt éve várt. Amióta zsidó menyasszonyát, akibe gyermekkorától szerelmes volt, családotól elhurcolták. Azonnal szolgálatra jelentkezett, pedig még kihagyhatta volna azt a napot. Bajtársa persze örült, hogy felváltották...

Egy beszélgetésre lett figyelmes. Persze gyanús, ha uzsonna-időben ordítóan szakszerűtlen irodalmi disputába fognak. Ráadásul a természetesnél is fojtottabb hangon. Ha a Roland ének hőseit Molère képzelt betegek közé keverik, s kiismerhetetlen helyszínükül egy Sand-regény isten hátamögötti torkolatvidékét jelölik ki. S minderre liliom és szegfű alkotta keresztet vetnek. Csak úgy.

A vendégprofesszor úr, a Heidelbergai Egyetem francia tanszékének alapítója, az akkora még csak végzős hallgató, pár percen belül tudta a szövetségesek partraszállásának igazi helyszínét és pontos időpontját. Éjfél körül, az Orne és a Vire folyócskák torkolatvidékének térségében. Holott Pas-de-Calais-ban és Flandriában várták a partraszállást. Ekkor már csak hetekkel később. Még vagy nyolc óra volt addig hátra. Elég ahhoz, hogy a térségben állomásozó páncéloshadtesteket és ejtőernyős hadosztályokat riadóztassák...

Ma már tudjuk, az inváziót megghiúsító riadó elmaradt. Tisztában ezzel ő volt elsőként. Ha szóba került, szeme se rebbent. Se akkor, se később. Némi elégtételt érzett. Ez persze nem adta vissza belső emberi kiteljesedésének esélyét, az istenné delejező kettős titkot, a teremtés bibliai örömét és gyönyörűségét, amelytől őt szerelmével együtt megfosztották. És életfogytiglani magányra ítélték. A többi lényegtelen. Beleértve az indulókba döngölt hazát is. A háború kitörését megelőző tavasztól ő: német származású európai.

Akkor, azon a tavaszon határozta el, hogy keresztbe tesz a történelemnek, vagyis azoknak, akik pokoli félreértés folytán alakítóiként a színpalak előtt nyüzsögtek - skatulyából kihúzottan. Amikor az alkalmi literátorok pontot tettek irodalmilag pontatlan dialógusuk végére, mindent átható csönd támadt. Csak a szerelmesek tudnak hallgatni ily mélységes csödben. Tudta, mit kell tennie. A gyanús irodalmi szövegzagyalékok megsemmisítette, és a nyugati hadsereg párizsi főhadiszállásán jelentette, hogy szolgálati ideje alatt semmi említésre méltó esemény nem történt.

Negyven évvel később Caenben, a szövetségesek partraszállásának színhelyén folyó nagy csata évfordulója alkalmából konferenciát rendeztek, amelyre őt is meghívták. Úgy is, mint a barátta lett ellenség háborús veteránját, úgy is, mint a francia állam által megbecsült romanista professzort. Több történész fejtegette szakszerű előadásban, hogy mi okozhatta az ellenség

vártnál is nagyobb meglepését és a térségben bevethető német csapatok kezdeti tétlenségét. Szinte mindegyik érv figyelemreméltónak, mi több, helytállónak tetszett.

A professzor úr, lévén világegyetében udvarias ember, egy darabig hallgatta őket, aztán fölállt és kiment a teremből. Gondosan ügyelt rá, hogy a világ előtt ismeretlen csöndben tegye be az ajtót.

ÖSSZEGZÉS

02827020

ÖSSZEGZÉS

Köröttem az esős égbolt
fában korhadó erezete.

A halál:

a lélek vajúdása.

A lét:

bomló emlékezet.

INDEX

CONTENTS

PREFACE

INTRODUCTION

CHAPTER I

CHAPTER II

CHAPTER III

CHAPTER IV

CHAPTER V

CHAPTER VI

CHAPTER VII

CHAPTER VIII

CHAPTER IX

CHAPTER X

CHAPTER XI

CHAPTER XII

CHAPTER XIII

CHAPTER XIV

CHAPTER XV

CHAPTER XVI

CHAPTER XVII

CHAPTER XVIII

CHAPTER XIX

CHAPTER XX

CHAPTER XXI

CHAPTER XXII

CHAPTER XXIII

CHAPTER XXIV

CHAPTER XXV

CHAPTER XXVI

CHAPTER XXVII

CHAPTER XXVIII

CHAPTER XXIX

CHAPTER XXX

TARTALOMJEGYZÉK

Az út	5
HAVON FORGÓ ÉG	7
Január	9
Évszakváltozások	10
Tó – vert fényben	12
Havon forgó ég	13
Szmog	14
Tavas	15
Tavaszi kaleidoszkóp	16
Zöld metszet – kék háttérben	18
<i>A hegy platánra zúdult árnya</i>	19
Nyár	20
Aszály	22
Tó – verőfényben	23
Álmatlanság	24
Gömbvillám	25
Arborétum	26
Őszi ágak	27
Alkonyodik	28
Éjszaka	29
Napkorszak	30
ÖNCSENDÉLETRAJZ	31
Öncsendéletrajz	33
A pince fényképei és képeslapjai	34
Egyedül	36

Oly naprendszerben	38
Két kép	39
Anyám	40
Padlás	41
(...-kérdés)	43
Betegágyból	45
Láz-mondóka	46
Korai önéletrajz	47
Anyám utolsó húsvétja	52

HIÁNYODNAK HOLDJA 55

Katonák	57
Egy szerelemhez	58
Meztelenül	59
Őrségben	60
Magyarkút	61
Őrzöm a szempillák szálló V betűjét	62
Amíg a hó elolvad	63
Levélpapír	64
Szenteste, 1970	65
A síró maszk	66
A csönd ideje	67
Szöknek a felhők	68
Szerelmesvers	69

ABLAKBA TETT ÖNARCKÉP 71

Ablakba tett önarckép – decemberben	73
A sziklagörgetés alól felmentett Sziszfusz	75
Az ismeretlen ember	76
A színekről és az éhségről két tételben	77
Szalon-színek és -állatok	78
Godot	80

Kártyakiráltság	82
Egy pincszerre	84
Láttam	85
Koromszakadtáig	86

ÖRDÖGLAKAT 87

Ördöglakat	89
Térkép	91
Történelem	92
A krónikás karácsonya	93
Freskó	94
Szalárdy János <i>Siralmas magyar krónikájának</i> kulcsszavai	96
Bécs	97
Segesvári éjszaka	99
Görgey	101
Világos, 1849	102
Katyn fekete könyve	104
Szent János -katedrális, 1944	106
Végakarat	107
Párizs, ezerkilencszázhetvenegy	108
Az ismeretlen katonák	110
Utóhang egy prózafordításhoz	111

KIERKEGAARD ARTISTÁI 113

Tárgymutató	115
A gyermekkor tündöklése	116
Kultusz-évek	117
A félelem bátorsága	118
Énekórátöredékek	119
Budapest	120
Ünnep	121
Siralomházban	122

Siralomházban	122
A félelem 1 2 3 4 5 képe	123
Önfeladás	124
Egy naplófejezet kivonata	125
Robespierre	128
Tűzijáték	129
Kierkegaard artistái	130
Bezártság	132
Üvöltés	134
A közel és a távol	135
Tűnődés	136
Éveim fordulója	137
Felhőfejes a múlt időből	139
Harcmodor	143

ELŐBB ÉS AZTÁN ÉS EGYSZERRE 145

Temetheted-e	147
Utazás I	148
Utazás II	150
Ágyúöntők földje	152
Utazás III	154
Nagyvakáció	156
Utazás IV	158
Széki ének	160
Kopjafák	161
Utazás V	162
Suvadás	164
Utolsó (VI) utazás	167
Beolvasztás	169
Sors	170
Vallomás	172

AZ ELHAGYOTT MŰTEREM LELTÁRA 175

Vaskönnnyek 177

Kolozsvári Krisztus 179

Szobor-tription 180

BEJEGYZÉSEK A CSÁNGÓ-KRÓNIKÁBA 187

Véset egy bábeli óvóhelyen 189

Időzavar 190

Csángók 191

Fényképek a hegyeken túlról 192

A végcél meséje 193

ÁLOM A KÖLTÉSZETRŐL 195

Álom a költészetről 197

A vers születése 198

Balassi 200

Petőfi 201

Norwid 202

Dzsida Jenőnek 203

Sírsors Krzysztof Kamil Baczyńskiak 204

Szinopszis 205

Kibetűzhető sorok R. M. exhumált verséből 206

Telehold 207

Tamási Áron 208

A halál ajkain 210

Sted 211

Ádám első földi napja 215

Avar-induló 216

Tengerész 217

Apró betűkkel írt sorok 218

Montaigne toronyszobájában 219

A TÉR TÖREDÉKEI	221
Erőegyensúly	223
Ébredés	224
Horoszkóp	225
Kéz	226
A tér töredékei	227
Mennybemenetel	228
Tóth Menyhért utolsó festményei alá	229
Párhuzamos vers	230
 VÉGÜL	 231
Tükröződés	233
Teremtés	234
(Paradicsomi kör-...)	235
Végül	236
A hal jelképe	237
Eretnek-újév	238
Feltámadás	239
Ő	240
Jel	242
 TÉRELVÁLASZTÁS	 243
<i>Formálja belülről az élet</i>	245
Térelválasztás	246
Szél a fúj	247
Egy szabvánnyá lett hírre	248
Orsika levéltáza alá	250
Töprengés egy beszélgetés után	251

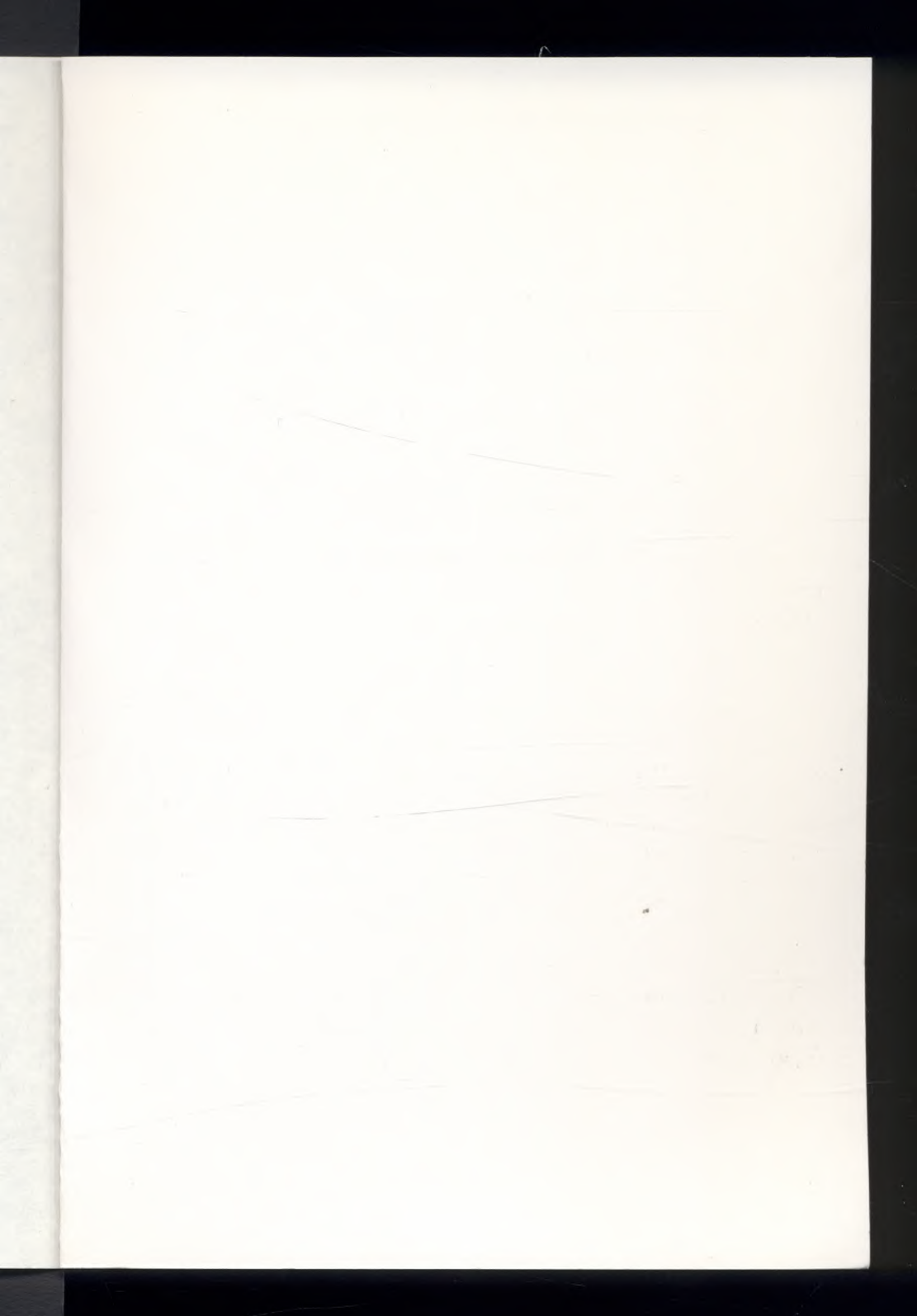

HOMOKPAD	253
Úton-úttalanság	255
Emlékek bolhapiaca	256
Kései álom egy barátságról	258
A szelíd herceg szobra	259
Át-átváltozások	260
Az én terület-terület asztalkám	261
Homokpad	262
 NEGYVEN4	 265
 A MAGÁNY MEGOSZTOTT TITKÁNAK KRÓNIKÁJA ..	 277
 ÖSSZEGZÉS	 281
Összegzés	283

95/4753

Kovács István 1982-ben *Ördöglakat* címmel megjelent kötetének fülszövegében az alábbi vallomás található: „Rengeteg lexikoncikket írtam lengyel írókról, költőkről. Tehát olyanok sorsát kellett hat gépelt sorba zárnom, akiket többnyire már életükben elfelejtettek, ha egyáltalán valamit is tudtak róluk. Bátorításukra álljon itt az én hat sorom is.

1945-ben született Budapesten. A budapesti bölcsészkar történelem-lengyel szakán szerzett tanári oklevelet. A költők azt tartották róla, hogy történész, a történészek azt, hogy költő. Költő és történész, ha találkozott, azt, hogy műfordító. Tény, hogy szerepelt az *ELÉRHETETLEN FÖLD* című antológiában. Első verseskötete *Havon forgó ég* címmel jelent meg 1973-ban.”

Mindez még az alábbiakkal egészíthető ki: 1982 után három évvel *Véset* címmel még egy verseskötete látott napvilágot. Történeti-filmesztétai munkásságának dokumentumai: *Így élt Bem József* – életrajzi esszé, 1983; *Hamuban csillagló gyémánt. Írások a lengyel történelemről*, 1988; *A légió. A magyarországi lengyel légió működése 1848/49-ben*, 1989; *Robogás a nyárba. Írások a lengyel filmről*, 1992. 1991-ben a krakkói Irodalmi Kiadó gondozásában *Księżyc twojej nieobecności* (Hiányodnak holdja) címmel verseinek lengyel nyelvű válogatása is napvilágot látott. A lengyelből és németből fordító költő átültetésében olvasható többek között Edward Stachurának a több kiadást megért híres regénye, a *Szekercelárma* (1973, 1990). Legutóbb *Együtt a szabadságért 1848–1849* címmel Wysocki tábornok emlékiratát adta ki, amelynek alcíme a mű tárgyát is jelöli: *A magyarországi lengyel légió részvétele az 1848-as szabadságharc hadjárataiban*.

Somogyi Győző: „Napszállta a Tapolcai-medencében”

Hovvies István

Érter töredékei